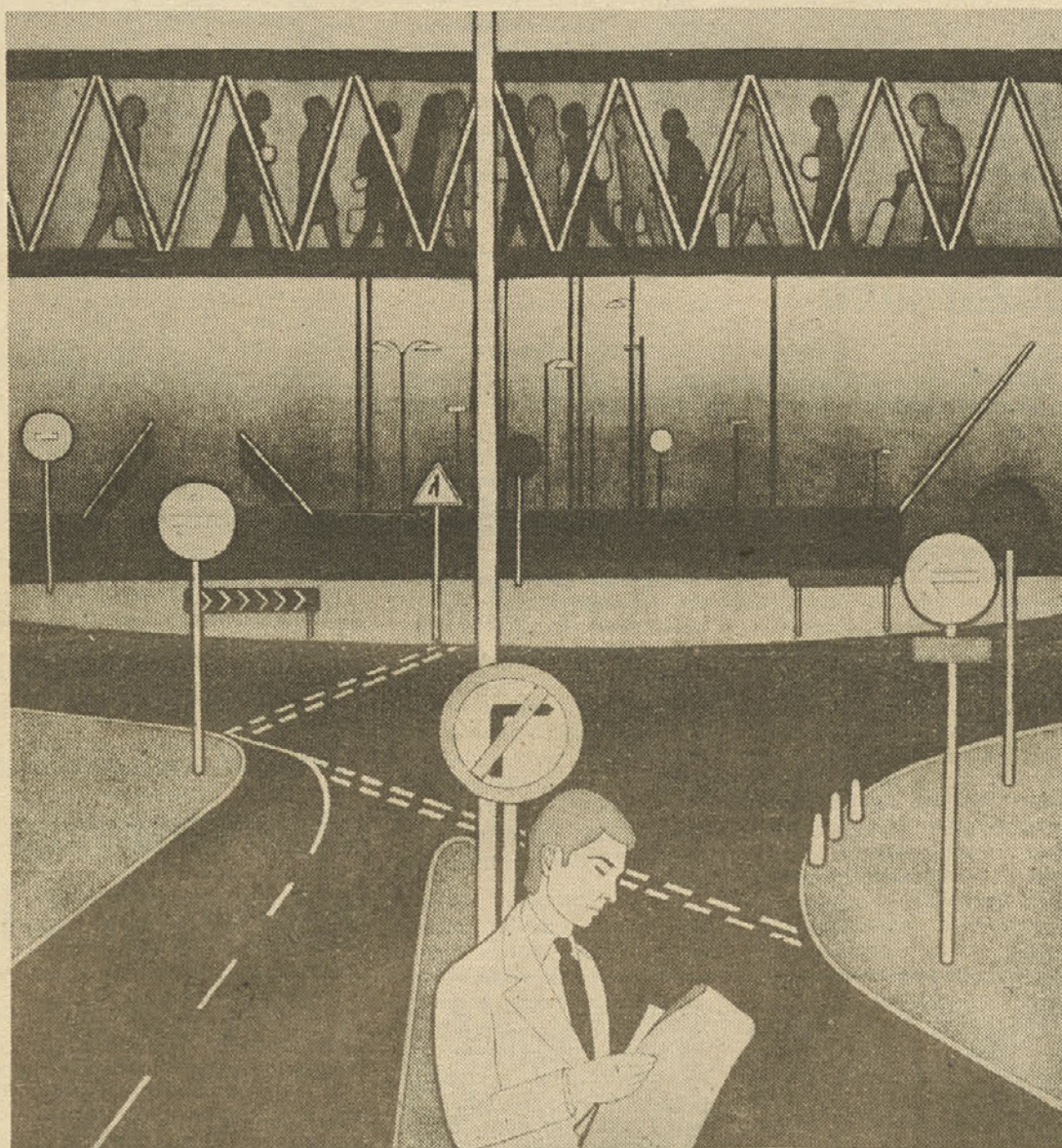

prosvetni delavec

Stegovec Tinca: Križišče, 1982. Reliefna jedkanica in akvatinta. Delo je bilo nagrajeno z medaljo na razstavi Le Salon des Nations v Mednarodnem centru sodobne umetnosti v Parizu, ki je bila v januarju 1985

S PROBLEMSKE KONFERENCE CK ZKS O VISOKEM ŠOLSTVU

Izjemna vrednost in odgovornost prosvetnih delavcev

Napredna družba potrebuje več znanja in boljše šolanje za vsakega delovnega človeka; to postaja čedalje očitnejše z vsakim novim prodorom v znanost in tehniko, ob vsaki družbeni in gospodarski spremembi, ob vsakem pomembnem dogodku v mednarodnem življenju, ob izjemnih kulturnih manifestacijah. Vse to pa zahteva korenite, sprotne ukrepe tudi v šolskem sistemu, ki naj bi oblikoval kadre, ne več za danes, ker je že prepozno, marveč za jutri.

Pri tem ne smemo pozabiti na družboslovje, saj smo prvi in na edinstven način, s socialistično samoupravno družbeno ureditvijo postavili delovnega človeka, njegovo dostojanstvo, njegove dolžnosti in pravice na sam vrh družbenih procesov. Če s temi epohalnimi zasnovami družbene in državne ureditve ne bomo uravnotežili tudi praktičnega, predvsem gospodarskega življenja, se lahko vera in zanimanje za naš samoupravni socializem spremenita v dvom in ne-

zaupanje. Te naloge se ostro kažejo pred vso družbo, v kateri pa pomenita vzgoja in izobraževanje enega najpomembnejših vzvodov.

Začenjamo preraščati srednjeindustrijsko kmetijsko državo. Končalo se je obdobje, v katerem smo ustvarjali temelje znanstveno-tehnološke revolucije. To, kar si zamišljamo, kar nas čaka, pa bomo uresničili le, če bomo imeli usposobljene ljudi, če bo deloval vzgojno-izobraževalni sistem v širini in globini doma in v svetu, če se bo izobraževanje zavedalo, da mora temeljiti na razvojnih načrtih vse skupnosti, pa tudi na pridobitvah znanosti in tehnike v svetu. Izobraževalni sistem je torej treba nenehno spopolnjevati v skladu z razvojem na vseh področjih ustvarjalnosti in z zahtevami in potrebami družbenega samoupravljanja, gmotnega, socialnega in kulturnega napredka.

Naši družbi je zelo veliko do tega, da uresniči pravilo: Učenje in delo, delo in učenje. ne pa delo

brez učenja. Ker je izobraževanje namenjeno človeku, je treba posameznika spodbuditi k učenju, tako da si bo moral prizadevati in si vzeti čas za šolanje. Za to pa je treba ustvariti tudi primerne možnosti. Izobraževalne ustanove ne morejo biti privilegij le nekaterih. Veliko bolj kot doslej moramo spodbujati zlasti mlade delavce, nadarjene ljudi, da bodo ob delu dosegli tudi najvišjo strokovno usposobljenost in da se bodo njihove sposobnosti lahko kar najbolj izrazile. Ob tem bi morali temeljito preučiti, zakaj šolanje ob delu nazaduje in spodbujati tovrstno izobraževanje.

Posodabljanje pouka na novih dosežkih znanosti ni politična zahteva Partije, marveč neodločljiv in stalen proces družbe, ki hoče napredovati. Ni bistveno, koliko učnih ur je opravljenih, bistvena je vsebina — kaj so pridobili tisti, ki se izobražujejo. To pa zahteva, da tudi sami pro-

Nadaljevanje na 2. str.

Med drugim preberite

- POMANJKANJE DENARJA OGROŽA PRENOVO UNIVERZE? STR. 2
- KOLIKOR JEZIKOV ZNAŠ..., STR. 3
- DOLOČILA O OCENJEVANJU MORAJO BITI ŽIVLJENJSKA, STR. 3
- GORE PAPIRJA NE ODPRAVLJAJO TEŽAV, STR. 4
- ODGOVORNO DO NOVEGA PROSTORA, STR. 4
- TELEVIZIJA V ŠOLI, STR. 5
- RAZPIS ŠTIPENDIJ ZA PEDAGOŠKO USMERITEV, STR. 11

Kakšno univerzo potrebujemo?

Problemsko konferenco o nekaterih idejnopoličnih vprašanjih dolgoročnega razvoja visokega šolstva, ki jo je pripravil CK ZKS 20. februarja t.l. v Ljubljani, lahko uvrstimo med tista družbena prizadevanja, ki sta jim cilj preobrazba in napredek ne le vzgojnoizobraževalnega sistema, marveč tudi celotne družbe. Naš gospodarski in kulturni napredek je namreč usodno odvisen od tega, kakšne strokovne delavce in strokovnjake nam bo dajalo srednje in visoko šolstvo, kakšnega človeka bo oblikovalo in koliko se bomo lahko opirali na domače znanje in ustvarjalnost ter ju razvijali v skladu s potrebami sodobnega znanstveno-tehnološkega napredka.

Problemska konferenca z visokem šolstvu je opozorila na mnoga vprašanja, ki jih moramo obravnavati z vso odgovornostjo in iskati zanje čim boljše dolgoročne rešitve. K temu nas spodbujajo ne samo zdajšnje gospodarske razmere, marveč tudi pospešeni tehnološki razvoj v svetu, za katerim ne bi smeli zaostajati.

Čedalje bolj se zavedamo, kako pomembni razvojni dejavniki so znanje, znanost in ustvarjalnost, kako pomemben je človek za celoten družbeni napredek. Zavedamo pa se tudi zavor, ki jih imamo tako v šolstvu kot v združenem delu. Le-to se marsikdaj zapira pred strokovnostjo in novim znanjem, zadovoljuje s povprečnostjo in ne spodbuja dovolj ustvarjalnosti in nadaljnega izobraževanja zaposlenih. Posodabljanje šolstva, še posebno visokega, ne more roditi zaželenih učinkov, če združeno delo ne bo na stečaj odprlo vrata mladim strokovnjakom, spodbujalo nenehnega izobraževanja zaposlenih in dalo znanosti mesta, ki ji ga dajejo industrijsko razvite dežele.

Visoko šolstvo mora slediti sodobnim razvojnim tokovom. Te potrebe se mora zavedati predvsem samo — tega pa se mora zavedati tudi celotna družba, ki mora zagotoviti visokemu šolstvu potrebne gnotne možnosti in delovne razmere ter boljše ovrednotiti delo visokošolskih učiteljev in sodelavcev. Reforma visokega šolstva je razvojna nujnost. Problemska konferenca je naglasila, da je ta preobrazba dolgotrajna in nenehna proces, ki ga je treba natančneje preučiti in usmerjati k prednostnim ciljem. V teh spreminjavalnih procesih mora imeti odločilno besedo tudi samo visoko šolstvo, ki ne sme biti le objekti reforme in predmet zunanjih uradniško-reformatorskih posegov.

Kaj se spreminja in kaj naj bi se hitreje spreminjalo v našem visokem šolstvu? Ta čas so v ospredju programske spremembe, ki naj bi posodobile visokošolsko izobraževanje in ga uskladile s potrebami združenega dela in družbenega razvoja. Prvič v zgodovini so osnutki in predlogi novih programov predstavljeni širši javnosti in o njih odločajo tako uporabniki kot izvajalci izobraževanja. Kljub naprednim prizadevanjem ohranjajo marsikateri programi še usedline stare univerze. Utemeljena je bojazen, da bo tudi v prihodnje še preveč predavateljsva in premalo ustvarjalnega sodelovanja študentov pri študiju in v raziskovalnem delu. Raziskovalno delo mora postati bistvena sestavina visokošolskega izobraževanja.

Problemska konferenca je opozorila, da je znotraj univerze premalo vzajemnega sodelovanja, zato tudi premalo interdisciplinarno zasnovanih programov, diplomatskega in poddiplomatskega izobraževanja. Medtem ko na zahodu že razmišljajo o »evroštudentu«, ki si bo pridobil znanje na univerzah različnih držav hkrati, so pri nas meje med posameznimi visokošolskimi organizacijami in celo njihovimi temeljnimi organizacijami marsikdaj študentom zaprte.

Visokošolski delavci so na problemski konferenci močno poudarili potrebo po ohranitvi in dvigu ravni visokošolskega študija. Nobene koristi ne bi imeli pod množičnostjo, ki ne bi zagotavljala hkrati kakovostne izobrazbe in strokovnjakov. Univerza ne sme postati višja stopnja srednje šole; biti mora kakovostno zahtevnejša in drugačna, da bo razvojna sila družbe. Skrb za raven visokošolskega izobraževanja predpostavlja kadrovske krepitve univerze, spodbujanje ustvarjalnosti in izpolnjevanja samih visokošolskih učiteljev, pretok vrhunskih strokovnjakov med univerzo in proizvodnjo ter družbenimi dejavnostmi.

Veliko razpravljalcev je opozorilo na gnotne ovire in težave. Univerza ne more brez sodobne opreme, pripomočkov in informacijskih središč. Visokošolske delavce moramo dostojno nagraditi, da bodo lahko svoje moči namenili pedagoškemu in raziskovalnemu delu. Zdašnji sistem financiranja ni v skladu z dolgoročnimi razvojnimi cilji univerze: ohranjanje »predavateljske« univerze in spodbujanje nekritično širjenje ter drobitev visokošolskih programov in čezmerno obremenjevanje študentov.

Nadalj. na 2. str.

dogodki
novostiKakšno univerzo
potrebujemo?

Nadaljevanje s 1. str.

Normativi in standardi ne spodbujajo kakovosti: cena, ki jo določajo ti normativi, pa je nedostojna za visoko šolstvo in njegove učitelje, so poudarili na skupnem delu konference. Utemeljena je bojazan, da se bo zdajšnje širjenje programov na ta način maščevalo celo samim visokošolskim učiteljem, saj bo treba s kromnim denarjem več narediti. Narobe je tudi to, da so celotno izobraževanje ob delu, strokovno izpopolnjevanje in podiplomski študij izrinjeni iz rednega financiranja, saj so posledice vidne v upadanju in nerazvitosti te pomembne dejavnosti.

Problemska konferenca se je večkrat dotaknila tudi študentskih vprašanj. V prihodnjih desetih ali petnajstih letih bi se moralo število diplomantov visokih šol podvojiti. Kakšna bo družbena in osebnostna podoba rodov, ki bodo soustvarjali družbeno prihodnost? O tem in težavah študentov so na konferenci govorili več drugi udeleženci kot študenti. To zrcali še eno kritično stran našega visokega šolstva, ki ni zmoglo v temeljih spremeniti notranjih odnosov med učitelji in študenti ter samega družbenoekonomskega položaja študentov. Njihov gnotni položaj se čedalje bolj slabša, kadrovskih stipendij je vedno manj, pa tudi čedalje bolj skromne postajajo. Mnoge študente skrbi, kako bo z zaposlitvijo, če se bodo proizvodne organizacije zapirale pred dotokom novih strokovnjakov in raziskovalcev.

Problemska konferenca o dolgoročnem razvoju visokega šolstva je širila kritične ocene o današnjem stanju, pa tudi predloge in pobude, ki so nastale v visokem šolstvu in v celotni družbi za spreminjanje in hitrejši napredek univerze. O teh pobudah in predlogih bo v kratkem razpravljalo še predsedstvo CK ZKS, ki bo sprejelo končna stališča konference in določilo prednostne naloge, ki čakajo komuniste in druge visokošolske ter družbene delavce.

JOŽE VALENTINČIČ

Izjemna vrednost in odgovornost
prosvetnih delavcev

Nadaljevanje s 1. str.

svetni delavci in znanstveniki, ki sodelujejo pri izobraževanju, nenehoma streme po čisti, z znanjem obogateni obliki svojega poklica, da se nenehoma spopolnjujejo in če je potrebno, tudi zamenjujejo. Tisti, ki jih čas prehiteva, naj dajo prostor novim, sposobnejšim, ognjevitijim, hkrati pa naj nenehno streme za podmladkom: zagotove in vzgajajo naj si asistente, tako da bo na naših fakultetah več asistentov, ne pa več profesorjev.

V političnem delovanju, posebno v vzgoji in izobraževanju, ne smemo pozabiti na ločnico med tistim, kar nam prinašata odprtost navzven in stopnja demokracije dobrega in koristnega, in onim, kar nam naplavlja slabega. Ne gre le za odgovornost in dostojanstvo vsakogar, ki nastopa tako ali drugače v javnosti, marveč tudi za organiziran odnos zavednih političnih sil, zlasti v vzgojnoizobraževalnih organizacijah in drugih do idejnopolitičnih pojavov in obnem za organizacijo odpora in odpornosti do najrazličnejših slabih tujih in domačih vplivov in pritiskov.

Naša Zveza komunistov podpira in bo podpirala številne prosvetne delavce in znanstvenike, ki se čestokrat v dokaj težavnih razmerah nesebično trudijo uresničiti socialistične cilje samoupravnega izobraževanja in vzgoje. To pa terja hkrati politični pritisk proti vsemu, kar malič napredno usmerjenost vzgoje, tihotapi vanjo naši družbi tuje ideje, vodeni napredne smotre šole ali pod geslom samoupravljanja zapira okna in vrata pred posebnim družbenim interesom na tem področju. Zato niso nikoli dovolj poudarjane izjemna vloga, izjemna odgovornost pa tudi izjemna vrednost prosvetnih delavcev in njihovega dela; da to delo ne bo zapostavljeno — ne družbeno ne materialno, marveč da bo enakopravno, kakor je enakovredno v skupnem delu.

Iz uvodnega nagovora

JANEZA VIPOTNIKA

Univerza v središču
pozornosti

Priprave na današnje problemsko konferenco so potekale hkrati, ko se je končeval eden od korakov v preobrazbi vzgojnoizobraževalnega sistema. Ker pojmujemo dogajanja na tem področju problemsko in kot proces, moramo doseženo ovrednotiti s tega vidika. V zvezi komunistov pa moramo kritično izostriti predvsem vprašanja o povezovanju izobraževanja, raziskovanja in dela ter podružbljanja visokošolskega izobraževanja pri njegovem načrtovanju, organiziranju in izpeljavi, pri razvijanju družbenogospodarskih odnosov svobodne menjave dela in delegatskega sistema socialističnega samoupravljanja. Pozornost je treba nameniti vprašanju uveljavljanja marksistične zasnovanosti vzgojnoizobraževalnega ter raziskovalnega dela, spodbujanja kritičnosti in razvijanja ustvarjalnosti.

Na podlagi analize dosedanje programske preobrazbe visokega šolstva lahko ugotovimo, da le nismo zgolj na novo prebelili stare fasade. Res pa je, da programska zgradba in njene sestavine ne pomenijo še celotnega načrta za vzgojo in izobraževanje v visokem šolstvu.

Pri strokovno utemeljenem usklajevanju in reševanju vprašanj so se vendarle začela uveljavljati nekatera temeljna načela usmerjenega izobraževanja: dolgoročnost načrtovanja razvoja visokega šolstva, večja vzajemnost izobraževanja in znanstvenoraziskovalnega dela in s tem posebnost univerzitetnega študija, pa tudi navpična povezanost ter programska soodvisnost srednjega in visokega izobraževanja. Uveljavljeni sta večja širina profilov in širša zasnovanost dodiplomskega izobraževanja, čeprav se to ohranja na vseh dosedanjih področjih, na nekaterih pa se uvaja tudi na novo. Predvideni so številni programi podiplomskega študija na novih področjih, zlasti programi izpopolnjevanja in specializacije, ki so lahko temelj hitrejšega uveljavljanja stalnosti izobraževanja.

Z druge strani se ohranja ali celo širi, npr. »predavateljska univerza«, ki sama po sebi hromi ustvarjalnost učiteljev in študentov, zmanjšuje učinkovitost vzgojnoizobraževalnega dela ter ogroža njegovo marksistično usmerjenost. Kljub prizadevanjem univerz še niso v celoti odpravljena podvajanja programov, programi še niso dosledno razmejeni. Tudi poenotenje vsebinskih jeder istovetnih splošnih in strokovnopolitičnih predme-

tov in zagotavljanje enakovredne izobrazbene ravni, pri teh predmetih v različnih programih, še ni povsem uveljavljeno. Enako velja za delovno prakso študentov, ki naj kot programska sestavina pripomore tudi k učinkovitejšemu povezovanju z uporabniki itd. Največjo skrb pa zbujajo veliki primanjkljaji, ki se kažejo pri snovanju interdisciplinarnih programov, pri prožnosti in stalnosti visokošolskega izobraževanja. Tudi površno in enostransko kriziranje srednjega usmerjenega izobraževanja ne krepi pozitivnih vztrajnih vezi med obema podsystemoma usmerjenega izobraževanja in zato omejuje kakovosten razvoj obeh.

Poseben problem, ki ga do zdaj še nismo dovolj razenili, pa se ga bomo morali, če bomo hoteli imeti kakovostno visokošolsko izobraževanje, še posebno skrbno lotiti, so soodvisnost, povezanost in prepletenost vzgojnoizobraževalnih in znanstvenoraziskovalnih programov. Nekateri znaki, npr. neuveljavljena interdisciplinarnost, zaradi nezadostnega razlikovanja med splošnim, posebnim in posamičnim, preobremenjeni vzgojnoizobraževalni programi ali pa njihova premajhna odvisnost na tokove znanstveno tehnološke revolucije, po svoje govore o kakovosti njegovega znanstvenoraziskovalnega temelja.

Snovanje programskih zasnov in vzgojnoizobraževalnih programov je potekalo ob nenehno slabšajočem se družbenogospodarskem položaju vzgoje in izobraževanja. Linearno omejevanje skupne porabe je tudi v visokem šolstvu zaviralo spremembe, ki jih terja razvoj proizvodnih sil in družbenogospodarskih sestav ter ohranjanje dozdajšnje prakse, ki je spodbujala ekstenzivnost. Le-ta se je izražala v uvajanju novih smeri, v dobitvi širših predmetov v ožje, v uvajanju novih predmetov, v največjem mogočem številu ur predavanj, vaj in seminarjev, v vzporednem višješolskem in visokošolskem študiju ter v manjšem zanimanju visokih šol in uporabnikov za razvoj podiplomskega izobraževanja.

Vse preveč preprosto pa bi bilo, če bi vzroke pripisali le količini denarja, ki ga je imelo na voljo visoko šolstvo za svojo celotno (izobraževalno, raziskovalno in svetovalno) dejavnost, ali pa le subjektivni volji in nekakšni aprioristični, splošni konservativnosti visokega šolstva. Vendar tudi argumenti, da nam primanjkuje časa za domiselne

rešitve, ne zadoščajo. Že pred dvema letoma smo, npr. na problemski konferenci o usmerjenem izobraževanju, opozorili na idejnopolitično razsežnost zavlačevanja, na jalovost dialoga in nemoč dokaznih razlogov pri iskanju najboljših rešitev, ki dajejo prostor političnemu voluntarizmu ali pa pretiranemu normativizmu. Nenehni presenečenjem, ki jih univerza doživlja v sodobnem, hitro spreminjajočem se svetu, s tem pa tudi časovnim giljotinam se bomo izognili le, če bomo preobrazbo v resnici razumeli kot proces, kot nenehno snovanje, ki ga utemeljuje spoznanje o objektivni družbenogospodarski naravi nujno potrebnih sprememb; če bomo za te spremembe dovolj občutljivi in se bomo nanje pravilno odzvali.

Vzgojnoizobraževalne programe smo prvič doslej zasnovali tako, da niso več le pedagoško-strokovni dokument, temveč ena temeljnih podlag za pripravo razvojnih načrtov visokega šolstva in pomembna podlaga za dogovarjanje uporabnikov in izvajalcev v izobraževalnih skupnostih o kakovosti in obsegu vzgojnoizobraževalnega dela ter o denarju, potrebnem zanj. Hkrati s tem se je prvič zgodilo, da smo razgnili celotno programsko zgradbo visokega šolstva in jo dali v strokovno in splošno javno razpravo. Prvič smo družbeni subjekti na univerzi in zunaj nje morali v celoti pregledati zasnove strok. vsebine vzgojnoizobraževalnih programov in možnosti za njihovo uresničitev. V tem znanstveno bistveno drugačno naravo reforme v primerjavi z dosedanjimi. Njeno izhodišče je znanstveno utemeljena vsebinska in idejna usmeritev, njena priprava in izvedba pa — enako kot njena vsebinska zasnova — temeljita na delavcih v visokem šolstvu in drugod v združenem delu. Menim pa, da sta nas še bolj kot razsežnost vprašanja presenetili njegova strokovna in politična zahtevnost. Presenetili tudi zato, ker se je področje, ki ga v svoji zavesti ponavadi ne pojmujejo kot kazalniki uspešnosti gospodarske politike, odzvalo nanjo posledično. Prevlada pritiskov nad spodbudo, države nad združenim delom, je v izobraževanju in znanosti spodbudila nezaželeno procese. Le-to po svoje potrjuje, da preobrazbe visokega šolstva in usmerjenega izobraževanja ni mogoče usmerjati predvsem s predpisi in z admini-

strativnimi ukrepi, saj se v odslkavajo celotni družbeni procesi. Pokazala pa se je kratkovidnost delitvene politike na področju znanstvenoraziskovalnega dela, ki so z neprazniti »znanstvene akumulatorje«, so močno vplivale tudi snovanje programske zgradbe visokega šolstva in njene vsebine, omejitve na področju izobraževanja pa so dušile razvojno-vsebinske novosti in spodbujale ekstenzivnost.

V našem združenem in stalnem osebnem delu delavci, ki so se šolali povprečno nekaj nad devet let. O tem na tudi slovensko združeno delo leta 2000 povpraševalo po za 50 odstotkov večjem delu delavcev z višjo in visoko izobrazbo glede na zdajšnje stanje. To kaže, kako velike so potrebe po stalnem izobraževanju usmerjenem izobraževanju, kaj le-to pomeni za storilnega dela. Zato je ponovna definicija študenta zelo aktualna in ne manjše vprašanje. Za vsestransko učinkovitost visokošolskega izobraževanja je poleg izredno pomembno vprašanje študentskega položaja v vs. procesih, ki potekajo v visokem šolstvu. Pri tem moramo naravnati optiko povsem drugače, smo bili vajeni doslej.

Cepav so splošne gnotne zmere v resnici dokaj slabe, razmah ustvarjalnega ozračja idejnopolitične akcije na univerzi, jo hkrati tudi izzivajo, okrepi svojo ustvarjalnost, zbijajo samozadovoljstvo, silijo k premišljanju o doseženem, dosegljivem in s tem omogočajo, da se to boljše in akcija širita naprej; tam, kjer ugotovljamo, sta univerzi še vedno ob družbenih tokov in pozornosti toliko večja spodbuda idejnopolitičnega delovanja in ministrov ob podpori in aktivnosti drugih organizacij in organov celotne Zveze komunistov. Zato moramo snovati takšne metode in oblike delovanja, ki bodo iko okrepile ustvarjalnost, učinkovitost delovanja komunistov na univerzi, da se bodo le z močjo argumentov bojevali novo, napredno in komunistično, ter v to akcijo zajeli kar več sodelavcev in študentov. Kajti, univerza ni in ne more biti zgolj predmet družbene akcije, temveč je po svoji naravi lahko samo njen subjekt.

Iz uvodnega referata
KATJE VADNAL

VISOKO ŠOLSTVO V ŠTEVILKAH

V šolskem letu 1982/83 je bilo v Sloveniji vpisanih v višje in visoke šole 26.157 študentov. Od leta 1963/64 se je število študentov podvojilo. V šolskem letu 1982/83 je na naših višjih in visokih šolah diplomiralo 4475 študentov, od tega 47,3 % na univerzi v Mariboru.

Na enega visokošolskega učitelja je bilo v tem študijskem letu 34,2 študenta, na enega sodelavca pa 34,3. Povprečna starost rednih profesorjev je znašala 56 let, izrednih profesorjev 50 let, docentov 42 let, asistentov pa 35 let.

Primerjava z drugimi republikami in pokrajinami pove, da je prišlo v šolskem letu 1982/83 na 10.000 prebivalcev v Sloveniji 137 študentov in 33 diplomantov, jugoslovansko povprečje pa je znašalo 171 študentov in samo 25 diplomantov. Večina drugih republik in obe pokrajini so imele sorazmerno več študentov (Makedonija celo 224, Kosovo pa 242 na 10.000 prebivalcev); število diplomantov višjih in visokih šol pa je bilo povsod manjše kot v Sloveniji.

Primerjava z drugimi deželami kaže, da je spadala Jugoslavija z 20 študenti na 1000 prebivalcev v letu 1979 med večino (Avstrija jih je imela 17, Italija in ZR Nemčija 19, Sovjetska zveza 20). Od povprečja sta se močno razlikovali Kanada s 35 in ZDA z 52 študenti na tisoč prebivalcev.

Po številu študentov na učitelja se Jugoslavija, ki je imela leta 1980, 18,6 študenta na učitelja, ne razlikuje dosti od nekaterih razvitejših dežel (ZDA 14,1, Kanda 16,2 Italija 25,2). V nekaterih deželah pa je to razmerje mnogo ugodnejše (ZR Nemčija 7,3).

Iz družbenega proizvoda so v letu 1979 dale nekatere dežele več, druge pa manj za izobraževanje kot Jugoslavija (5,4 %): Kanada je dala 7,7 %, Sovjetska zveza 7,2 %, ZDA 6,4 %, ZR Nemčija 4,7 %, Italija 4,6 %, Francija samo 3,5 %. Žal se je delež družbenega proizvoda, ki ga namenjamo izobraževanju v Jugoslaviji, od takrat močno zmanjšal.

(Iz gradiva za problemsko konferenco)

Pomanjkanje denarja
ogroža prenovo univerze?

S seje Strokovnega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje

Preverjanje in ocenjevanje novih visokošolskih programov se nadaljuje. Pred nedavnim je Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje po daljši in kritični razpravi dal svoje mnenje k novi skupini visokošolskih programov. S številnimi dopolnili so sprejeli visokošolske vzgojnoizobraževalne programe za strojništvo, agroživilstvo, usnjarsstvo in kulturo. Razpravljaje o zahtevni problematiki pokaže ponavadi še posebno izrazito tudi številne nejasnosti in pomanjkljivosti, ki se v časovni stiski in ob hitrem odločanju lahko spremenijo v usodne napake. Na vse to so opozarjali v zavzeti razpravi člani Strokovnega sveta, organa, ki je odgovoren za celotno zasnovo vzgojnoizobraževalnega področja in prav zato še bolj zaskrbljeno spremlja priprave na uvajanje novih visokošolskih programov in na prenovo univerze.

Tako kot na vseh dozdajšnjih razpravah o novih programih je Strokovni svet tudi tokrat opozarjal na težnje, ki bi škodovali razvoju visokega šolstva: Pri večini programov se kaže težnja po širjenju predavateljskih ur, po tako imenovani »predavateljski univerzi«, ki je usmerjena v verbalno podajanje snovi na račun laboratorijskih in drugih vaj, ki bi študente usmerjale v ustvarjalno razmišljanje, razraščala pa se tudi prizadevanje, da bi v dodiplomsko izobraževanje trpali specialna znanja, ki ne sodijo zraven. Vse to — tako je menil Strokovni svet — škoduje temeljnemu strokovnemu študiju.

Upoštevati je namreč treba možnosti, ki jih dajejo najrazličnejši programi za podiplomski

študij in usposabljanje, hkrati pa tudi načelo stalnega izobraževanja, ki mora trajati vso delovno dobo.

Številni razdrobljeni predmeti z majhnim številom ur in ponekod prav zato neupravičena težnja po podaljševanju študija (ki pretirano obremenjuje študente) gotovo ne pripomorejo h kakovosti izobraževanja.

Povedati je treba, da so ponekod težnje po podaljšanju študija pojasnjene s pretehtanimi utemeljitvami, ki pa jih mora priznati tudi širša družba. V razpravi smo slišali tudi priporočilo, da je treba na vseh fakultetah namestiti veliko več pozornosti slovenskemu jeziku in si vztrajno prizadevati, da bo znal vsak študent pravilno izraziti ter pisno in ustno oblikovati misli v svojem materinem jeziku. Gotovo pa je, da tudi univerza ne bo mogla veliko storiti na tem področju, če ne bo srednja šola bolj kot doslej skrbela za kulturo pisnega in ustnega izražanja. Pri obravnavi visokošolskih programov se je razprava zmeraj znova vračala k izhodiščnemu vprašanju — h gnotnim temeljem, potrebnim za uvajanje novih visokošolskih programov in k prenovi univerze, ki naj bi usposobila resnično razgledane strokovnjake za samostojno delo.

Ob informaciji, da se za zdajšnje visokošolske programe primanjkuje denarja, in ob ugotovitvi, da bodo novi programi dražji, so člani Strokovnega sveta opozorili, da morajo pristojne posebne izobraževalne skupnosti zagotoviti potreben denar, sicer programov ne bo mogoče izvajati.

TEA DOMINKO

Kolikor jezikov znaš...

Razprava o pouku tujih jezikov

O pouku tujih jezikov v osnovnem in srednjem izobraževanju že dolgo časa razpravljajo strokovnjaki in družbeno-politični delavci. Na podlagi spremljanja in vrednotenja vzgojno-izobraževalnih programov srednjega izobraževanja v letih 1982, 1983, 1984 ter na podlagi uresničevanja novega Programa življenja in dela osnovne šole v letih 1983 in 1984 je Zavod SRS za šolstvo v dogovoru z Republiškim komitejem za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo pripravil poročilo o stanju in problematiki tujih jezikov ter predloge za nadaljnje delo na področju pouka tujih jezikov. Poročilo je podlaga za strokovno razpravo o problematiki tega predmetnega področja, ki bo končana konec marca 1985. Republiški komitej za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo bo strnil strokovna in širša družbena stališča do pouka tujih jezikov in se opredelil za nadaljnje delo na tem področju.

Gradivo, ki je podlaga za razpravo, vsebuje tele sestavine: uvod s kratkim prikazom dosežanj obravnave problematike tujih jezikov v izobraževalnem sistemu; poglavje o pomenu in vlogi tujega jezika, oris didaktično-metodičnih prijemov pri učenju tujega jezika, cilje, stanje in problematiko tujega jezika v osnovnem in srednjem izobraževanju ter predloge in usmeritve za nadaljnje delo pri pouku tujega jezika v osnovnem in srednjem izobraževanju. Osrednje gradivo so prav gotovo prikaz problematike pouka tujega jezika in predlogi za reševanje problemov. Problemi tujega jezika v osnovnem izobraževanju so strnjeni v štiri sklope:

- število ur tujega jezika po predmetnikih, zlasti v sedmem in osmem razredu osnovne šole;
- 67. člen Zakona o osnovni šoli;
- številčno razmerje med angleščino in nemščino v tujih jezikov v osnovni šoli.

Vseh navedenih problemov ne bo mogoče reševati in tudi ne rešiti hkrati. Javna strokovna razprava se bo nedvomno osredotočila na problem v zvezi s 67. členom Zakona o osnovni šoli. V dolgoročnem načrtu razvoja

pouka tujega jezika pa je nujno upoštevati vse probleme. Smotri pouka tujega jezika v osnovni šoli so v skladu s sodobno zasnovo pouka tujih jezikov, predmetnik pa odmerja in ureja čas za uresničanje smotrov. Na ta čas ne smemo gledati samo z vidika vseh učnih ur, saj enako števílo učnih ur lahko zelo različno razdelimo na leta in tedne in s tem ustvarimo popolnoma različne delovne razmere, vplivamo pa tudi na uspešnost pouka.

Tri ure pouka tujega jezika na teden je tisti metodično zagotovljen minimum, s katerim lahko dosežemo zadovoljive učinke pouka tujega jezika.

Kljub stališčem in sklepom Strokovnega sveta za vzgojo in izobraževanje iz leta 1982 in kljub prizadevanjem Zavoda SRS za šolstvo je razmerje med številom učencev, ki se uče angleškega ali nemškega jezika v osnovni šoli, še vedno neustrezno, zlasti na območju Ljubljane. S tem problemom bomo morali znova seznaniti vse občinske in posebne izobraževalne skupnosti, vse organizacijske enote Zavoda SRS za šolstvo in zlasti vzgojno-izobraževalne organizacije. Uresničiti je treba stališče Strokovnega sveta SRS za vzgojo

in izobraževanje, da morajo šole zagotoviti ustrezne gnotne in kadrovske razmere in tako dati učencem, zlasti v osnovnih šolah z večjim številom vzporednic, možnost, da lahko izbirajo med obema germanskima jezikoma.

V slovenski strokovni in širši javnosti smo že večkrat slišali pobude po eni strani za povečanje števila alternativnih tujih jezikov, na drugi strani pa je čutili težnjo po ohranjanju zdajšnjega stanja — izbiri le med dvema germanskima jezikoma. Strokovna razprava bo skušala odgovoriti tudi na to dilemo.

Drugi odstavek 67. člena Zakona o osnovni šoli omogoča učencem osmega razreda, da lahko uspešno končajo osnovno šolo, tudi če so negativno ocenjeni iz tujega jezika.

Možnost, da učenec lahko uspešno konča osnovno šolo tudi brez ocene iz tujega jezika, je prav gotovo nastala iz humanih vzrokov. Določilo 67. člena je namreč omogočalo nekaterim jezikovno manj nadarjenim učencem, da so se vključili v nadaljnje izobraževanje ali v delo. Delno velja to tudi še zdaj, saj v t.i. skrajšanih programih ni tujega jezika. Različna pa so mnenja o tem, ali je bilo prav ali ne to določilo posredno prenesti v prvi letnik programov, ki po predmetniku vključujejo tudi tuji jezik. Kar 45 % vzgojno-izobraževalnih programov namreč pri pogojih za vpis ne zahteva pozitivne ocene iz tujega jezika! Znanje učencev, ki se vpisujejo brez ocene iz tujega jezika po programu osnovne šole, je prav gotovo nezadostno. Program tujega jezika, ki je sestavni del splošnega izobraževalne vsebine srednjega izobraževanja, pa je zasnovan na obvladanju vsebin osnovne šole. Predmet tuji jezik je tako v neenakem položaju v primerjavi z drugimi predmeti,

to pa slabo vpliva tudi na odnos do predmeta. Zavod SRS za šolstvo se je v gradivu za razpravo opredelil do problema 67. člena Zakona o osnovni šoli, in sicer v tesni povezavi z rešitvijo problemov v prvem letniku srednjega izobraževanja. Strokovna razprava pa bo, kot je mogoče že slutiti iz prvih odmevov, osvetlila problem s strokovnih in širših družbenih vidikov in spodbudila k reševanju.

Tudi problematika pouka tujega jezika v srednjem izobraževanju je v gradivu strnjena v več sklopov:

- pogoji za vključitev v programe srednjega izobraževanja
- pogoji za vključitev v izbirne dele programov srednjega izobraževanja
- nadaljevanje tujega jezika iz osnovne šole
- pouk tujega jezika v povezavi s stroko
- problem tujega jezika II, tj. začetnega pouka tujega jezika v srednjem izobraževanju.

Tako kot v osnovni šoli bo tudi v srednjem izobraževanju treba določiti nekaj vrstni red, po katerem naj bi navedene probleme reševali postopno. Prvi problem je tesno povezan s 67. členom Zakona o osnovni šoli, in ju moramo reševati skupaj. Zavod SRS za šolstvo predlaga pozitivno oceno iz tujega jezika za program osnovne šole kot pogoj za vpis v prvi letnik vseh programov srednjega izobraževanja.

Pogoje vpisa je treba torej spremeniti ne glede na rešitev v zvezi s 67. členom. Sprememba 67. člena Zakona o osnovni šoli pa sama po sebi zahteva tudi spremembo vpisnih pogojev.

Iz prvega v drugi letnik lahko v določene smeri tretje in četrte stopnje zahtevnosti dela napredujejo učenci tudi z negativno oceno iz tujega jezika. Prav temu

NEKAJ PODATKOV O POUKU TUJIH JEZIKOV

V osnovni šoli se je leta 1978 učilo angleščine 74,4 %, nemščine pa 25,6 % učencev. Na nekaterih območjih je angleščina prevladovala (Koper in Nova Gorica 100 %, Ljubljana 93,9 %, Kranj 85,2 %). Nemščina si je zagotovila vodilno mesto (94,8 %) samo na murskosoboškem območju.

V srednji šoli se je v šolskem letu 1983-84 kot prvi tuji jezik učilo okoli 43 tisoč učencev angleščine, 10.900 učencev nemščine, nekaj čez 800 učencev italijanščine in nekaj čez 300 učencev ruščine. Pri drugem tujem jeziku je razmerje med jeziki nekoliko bolj uravnovečeno: nemški jezik 4596, francoski jezik 2282 učenca, angleški jezik 2095 učencev, latinski jezik 592 učencev, italijanski jezik 419 učencev, ruski jezik 367, španski jezik 104 učenci. Podobno razmerje je med tujimi jeziki, kadar nastopajo kot tretji jezik ali so fakultativni. Vendar je bilo vseh učencev pri tretjem tujem jeziku samo 608, pri fakultativnem pouku tujih jezikov pa 2421.

V razpisu za vpis v srednje izobraževanje v šolskem letu 1984-85 45,3 % vzgojno-izobraževalnih programov ne zahteva pozitivne ocene iz tujega jezika v osnovni šoli. Za vključitev v izbirne programe tretje in četrte stopnje zahtevnosti po prvem letniku srednjega izobraževanja pa 34,4 % programov ne zahteva pozitivne ocene iz tujega jezika v prvem letniku.

Drugače tujega jezika se po reformi uči v srednji šoli skoraj 4000 učencev manj kot prej — pa tudi manj časa se ga učijo. (Iz poročila Zavoda SRS za šolstvo)

pogoju so pri pouku tujega jezika v prvem letniku učitelji najbolj nasprotovali. Na podlagi ugotovitev spremljave in vrednotenja programov in na podlagi didaktično-metodičnih pa tudi vzgojnih prvin pouka tujega jezika predlaga Zavod SRS za šolstvo, da lahko napreduje v drugi letnik le učenec s splošnim pozitivnim uspehom, torej tisti, ki ima pozitivno oceno tudi iz tujega jezika. Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje je tudi že sprejel stališče, da se učenci v srednjem izobraževanju nadalje uče jezika, ki so se ga učili v osnovni šoli, šole pa morajo to stališče upoštevati. Za pouk tu-

jega jezika kot sestavine strokovne izobrazbe moramo še nadalje usposabljal učitelje in skrbeti za nenehno posodabljanje strokovne literature.

In končno: strokovna razprava bo tudi potrdila ali ovrtila predloge Zavoda SRS za šolstvo za več ur tujega jezika II v več smereh pete stopnje zahtevnosti dela.

Z gradivom je Zavod SRS za šolstvo poskušal, zbravi vseh oblike pouka tujega jezika v našem šolskem sistemu, strokovna razprava pa bo pomagala začrtati pot za nadaljnje delo na tem predmetnem področju. NEVENKA SELISKAR

ZAKAJ OSTAJO PRIPOMBE ŠOL BREZ ODZIVOV?

Določila o ocenjevanju morajo biti življenjska

Triinpolletno delo po novih programih v srednjem usmerjenem izobraževanju je pokazalo marsikaj, kar bi v prožnem šolskem sistemu morali upoštevati. Prenekatere utemeljene pripombe, ki so nastale na podlagi desetletnih in stoletnih izkušenj, ne morejo in ne morejo živeti v praksi. Naša togost je dobila že take razsežnosti, da zaradi nje odlagamo probleme ne glede na posledice. Navdaja nas neko ponarejeno zadovoljstvo s tem, kar je saj nam tako ni treba sprejemati odgovornosti za uvajanje česa novega in spreminjanje tega, kar imamo. Zaradi vsega tega izginjate tako potrebna zagnanost po napredku in želja po izboljševanju vzgojno-izobraževalnega dela v srednjih šolah.

To razmišljanje spada tudi k ugotovitvi, da je v Pravilniku o preverjanju in ocenjevanju znanja v usmerjenem izobraževanju več določil, ki so v nasprotju s šolsko prakso in na katera smo opozarjali že ob osnutku Pravilnika, predvsem pa v zadnjih treh letih ob uveljavljanju pravilnika v srednjih šolah.

Lahko celo ugotovimo, da si Pravilnik iz Zakona o usmerjenem izobraževanju ponekod celo nasprotujeta in da ista vprašanja razlagata različno. Tak primer je gotovo tretji odstavek 15. člena Pravilnika, ki pravi, da ob pritožbi »... imenuje ravnatelj komisijo, ki takoj preveri ustreznost ocene«. »Preveriti ustreznost ocene« je analogija za »preveriti utemeljenost pritožbe«. To pa pomeni, da komisija lahko oceno potrdi, in s tem v resnici pritožbo zavrne, lahko pa oceno spremeni — tudi s ponovnim preverjanjem znanja. 97. člen Zakona o usmerjenem izobraževanju pa

pravi v drugem odstavku za enak primer pritožbe, da »... imenuje komisijo, ki se prepriča o znanju udeleženca izobraževanja in ga oceni.« Iz te formulacije pa nedvoumno sledi, da komisija mora uporabiti eno izmed oblik preverjanja znanja, če hoče udeleženca oceniti.

Gotovo je povsem neživljenjsko določilo tretjega odstavka 9. člena Pravilnika, ki pravi: »V srednjem izobraževanju se učenčovo znanje pri vsakem predmetu oceni najmanj dvakrat v posameznem ocenjevalnem obdobju, pri čemer morajo biti učenci praviloma enkrat tudi ustno ocenjeni.« To določilo velja za vse predmete — in prav v tem je njegova neživljenjskost — od tistih, ki jim je namenjeno po pet in več ur na teden, do tistih, za katere je odmerjena samo po ena ali celo samo pol ure na teden. Tudi taki predmeti se najdejo v naših predmetnikih! Kdor trdi, da moramo upoštevati to določilo povsod, prav gotovo ni nikoli ocenjeval ali pa je opravljal to delo zelo slabo. Žel bi, naj pove, kako lahko dobi učitelj v osmih do devetih urah (ali celo v štirih do petih — pri predmetih s pol ure na teden) — nekaj od teh jih bo še odpadlo zaradi raznih sprememb v organizaciji šolskega dela — po dve oceni pri vsakem učencu v oddelku s šestintridesetimi učenci. Zgodi se, da pridejo na šolo svetovalci ter zavzeto štejejo in celo napišejo v zapisnik, da v redovalnici ni dosti ocen. Skrajni čas je, da Republiški komitej za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo to določilo prilagodi razmeram, ki so v naših šolah.

Morda bi ob tem kdo priporočil, naj predmete, ki imajo malo

ur na teden, poučujemo le pol leta ali celo eno samo konferenco. To je seveda mogoče in tako tudi že delamo. Res pa je, da so v takem primeru učenci, ki bi imeli popravni izpit, v neenakem položaju, kdaj izpit lahko delajo. Slabo je tudi za učence, ki bi se radi prešolali z ene šole na drugo med letom, pa bi imeli na šolah različno predelan program.

Gotovo pa je najbolj neresno v zdajšnjem pravilniku določilo, da lahko dela učenec popravni izpit iz poljubnega števila predmetov. Vse, kar se je v stoletjih izkazalo kot nemogoče, naj bi z zdajšnjo reformo postalo mogoče. Če dodamo k temu določilu še drugo, da mora biti prvi rok za izpite v desetih dneh po končanem pouku, potem je neresnost še toliko večja. To, česar učenec ni zmožgal v desetih mesecih, naj

bi zmožgal v desetih dneh. Ni sicer rečeno, da se učenec mora prijaviti za vse predmete, res pa je, da se učenci v tem roku prijavljajo povsem neodgovorno, saj ne morejo prav nič izgubiti. Pokazalo se je, da je že staro določilo, po katerem je imel učenec lahko tri popravne izpite, preširoko, ker so le malokateri popravili vse tri predmete. To je bilo vsekakor merilo stvarnega ocenjevanja, saj je bilo iz tega tudi mogoče sklepati, da učenec s tremi in več nezadostnimi ocenami skorajda nima osnov za delo v višjem letniku. Tudi v tem primeru bi komite moral oblikovati popravek Pravilnika — ta pa v nobenem primeru ne bi smel dopuščati več kot tri popravne izpite.

Ob zdajšnjem določilu o neomejenem številu popravnih izpitov se učenci množično prijav-

ljajo k popravnim izpitom, pri katerih nekateri preskušajo samo srečo. Številni prijavljeni učenci na izpit niti ne pridejo, čeprav so zanje oblikovane komisije in pripravljene naloge. Teh učencev ne smemo niti kriviti za takšno početje, saj končno izrabljajo le pravico, ki jim jo zagotavlja predpis. Takšno določilo ima tudi slab vzgojni učinek, saj se v prvem roku lahko prijavljajo učenci k izpitom, tudi le na srečo, to pa ob morebitnem uspehu pri učencu povečuje neodgovoren odnos do dela v šoli.

V šolstvu se danes čedalje bolj uveljavlja težnja po opisanem ocenjevanju znanja. To sicer ni naše odkritje, prenekatere so glede tega že daleč pred nami. Naš sistem pa se od nekaterih drugih razlikuje predvsem v tem, da pri nas »manj uspešno« ni negativna ocena, drugod pa je podobna ocena lahko velika ovira za prehod v višji letnik ali v zahtevnejši program. Naša razlaga ocene »manj uspešno« pa doslej velikokrat učinkuje tako, da učenci ocenjevanja in s tem tudi predmeta ne jemljejo resno.

Podobna igra na srečo, kakršna so včasih popravni, so lahko tudi dopolnilni izpiti. Dokler ne bo ocena dopolnilnega izpita tudi končna ocena, četudi je nižja, toliko časa vsi učenci dopolnilnega izpita ne bodo jemali odgovorno. Verjetno bodo postale ocene predmetov pri prehajanju iz letnika v letnik in iz programa v zahtevnejši program še pomembnejše, s tem pa se bodo dopolnilni izpiti še bolj uveljavili. Osnovni dopolnilni izpiti bi morali biti odločilni, saj

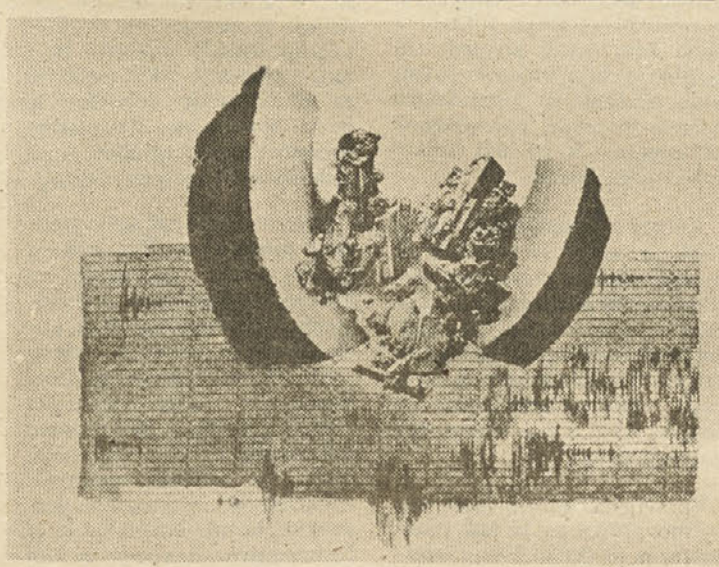
bodo kandidati samo v takem primeru jemali izpite odgovorno.

Drugi odstavek 14. člena Pravilnika nalaga srednjim šolam, da morajo ob koncu prvih treh ocenjevalnih obdobjih obvestiti starše »... najmanj o morebitnih negativnih ocenah«. Prav bi bilo, da bi šola ob naših še vedno veljavni polletnih obvestila starše o vseh ocenah. To šole sicer počno, vendar ne bi škodovalo, če bi bilo to zapisano tudi v pravilniku. Starši bodo tako vedeli, da bodo dobili polletno obvestilo. Po zdajšnjem pravilniku pa so lahko starši prepuščeni o pozitivnem uspehu, če jim učenec obvestila o negativnih ocenah ne pokaže. Tudi to bi se namreč dogajalo.

Pravilnik govori o enkratnem ponavljanju v štirih letih. Določilo samo je nesporno, prav pa bi bilo, da bi šole lahko ocenile, ali je smiselno, da učenec ponavlja ali ne. Dogaja se, da šole hranijo mesta za morebitne ponavljalce — ti imajo namreč pravico ponavljati — odkloniti pa morajo včasih dobre novince. In ponavljalci velikokrat spet niso uspešni.

Ne mislim, da sem napisal vse, kar bi zahtevalo popravke zdajšnjega pravilnika, prepričan pa sem, da sem opozoril na nekatere zadeve, ki res niso sprejemljive in zahtevajo popravek. Dandanes se ni mogoče izgovarjati, da moramo čakati na izsledke štiriletnega spremljanja usmerjenega izobraževanja, in potem verjetno še štiri leta na razčlenitev tega spremljanja. Prepričan sem, da to, kar zdaj ugotavljajo vse šole, lahko spreminimo takoj.

VALENTIN PIVK

Delo Jožeta Spacala z razstave Moderna slovenska grafika, ki je bila v Kulturnem centru v Münchnu od 23. januarja do 25. februarja 1985

dogodki
novosti

Zahtevne naloge

Program dela RO Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti v letu 1985

Republiški odbor Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti je pripravil za leto 1985 zahteven delovni načrt, ki ga bo težko uresničiti. Načrt temelji na usmeritvah, sprejetih na skupščini Sindikata leta 1982, in na drugih stališčih in sklepih s kongresov in konferenc Zveze Sindikatov Slovenije in Jugoslavije, zajema pa tudi priprave na skupščino Sindikata in na 11. kongres Zveze sindikatov Slovenije.

Poleg sprotnih nalog, ki jih republiški odbor načrtuje za vsake tri mesece, bo letos namenil posebno pozornost štirim področjem: samoupravnim sporazumom dejavnosti, preobrazbi vzgoje in izobraževanja, družbenoekonomskemu položaju delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti ter pripravam na skupščino Sindikata in na 11. kongres.

Samoupravne sporazume bo usklajeval z družbenim dogovorom, ki samoupravno ureja pridobivanje in delitev dohodka v Jugoslaviji in z družbenim dogovorom o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo. Skrbel bo, da se bodo uresničevali samoupravni sporazumi in da bo delo temeljilo na gradivu, ki ga bo pripravila strokovna služba po podatkih Službe družbenega knjigovodstva.

V programu republiškega odbora zavzemata največ prostora dve nalogi, ki sta še posebno zahtevni: preobrazba vzgoje in izobraževanja in družbenoekonomski položaj delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti.

Republiški odbor se bo zavzel za uresničevanje Zakona o vzgoji in varstvu predšolskih otrok in za socialno varnost delavcev v vzgojno-varstvenih organizacijah, reševal bo vprašanje solidarnosti in razpravljal o možnosti, da bi se drugače dogovorili o zagotavljenem programu v osnovnem šolstvu. Še nadalje si bo prizadeval za dostopnejše učbenike in ustrežnejšo mrežo šol. Skrbel bo tudi za uresničevanje novih vzgojno-izobraževalnih programov na višjih in visokih šolah glede na sprejete smernice in obravnaval možnosti za dodatna sredstva, potrebna za opremo in za prvo obdobje uvajanja programov.

Glede družbenoekonomskega položaja delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti se bo republiški odbor še posebej zavzemal za postopno odpravljanje razlik med gmošnim položajem delavcev v družbenih dejavnostih in delavcev v gospodarstvu. Prizadeval si bo odpraviti neupravičene razlike v osebnih dohodkih delavcev v dejavnostih tega sindikata, ki nastajajo med občinami in organizacijami združenega dela. Zavzemal se bo tudi za razvijanje sistema samoupravnega odločanja in za izvajanje srednjeročnih načrtov v vzgoji, izobraževanju in znanosti.

Po načrtu dela za to leto bo posebna pozornost namenjena pripravam na skupščino Sindikata in na 11. kongres Zveze sindikatov Slovenije, ki se jih bodo zavzeto lotili vsi od osnovnih organizacij, občinskih odborov pa do zveznega odbora Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti ter kulturi. Republiški odbor bo vodil tematske razprave o pripravi na skupščino Sindikata in na 11. kongres Zveze.

Prizadeval si bo izpopolniti sestavo republiškega odbora s člani z raznih območij in dejavnosti, in sodeloval z drugimi istovrstnimi sindikati doma in na tujem.

Družbena pomoč otrokom

S 1. marcem višji otroški dodatki

Ob izredno hitrem naraščanju življenjskih stroškov, še posebno v prvih mesecih letošnjega leta — se nenehno slabša položaj socialno najšibkejših družin. Da bi vsaj delno ublažili njihov težavni položaj, se je na pobudo pristojnih republiških organov izoblikoval predlog o valorizaciji družbene pomoči otrokom.

Tej problematiki je bila namenjena osrednja točka dnevnega reda na nedavni seji obeh odborov skupščine Skupnosti otroškega varstva Slovenije. Po zavzeti razpravi sta odbora sprejela sklep o valorizaciji otroških dodatkov, ki bo začela veljati že od letošnjega 1. marca. Otroški dodatki bodo od 1. marca povečani takole:

Socialno najšibkejša družina, ki so uvrščene v prvo dohodkovno skupino, bodo namesto dozdajšnjih 2400 din dobivale za otroka po 4000 din, druga dohodkovna skupina bo dobivala 2700 namesto 1600 din, pomoč staršem iz tretje dohodkovne skupine pa se bo od 900 povečala na 1600 din. Kmečki otroci bodo namesto 900 prejeli 1500 din pomoči, otroci enega hranilca bodo prejeli po 700 din, otroci z motnjami v razvoju pa

1500 din. Povedati je treba, da izjemno težkim primerom lahko ustrezne občinske službe povečajo zneske pomoči po svoji presoji.

Zdajšnji ukrep o povečanju otroških dodatkov je prehodni, pomagal naj bi, predvsem najbolj ogroženim družinam, da bodo lažje prebrodile prihodnja dva meseca. V maju bo namreč začel veljati nov samoupravni sporazum o socialnovarstvenih pravicah, ki bo določal nova merila za družbeno pomoč otrokom. To družbeno pomoč bodo lahko v prihodnje prejemale tiste družine, katerih dohodek na družinskega člana ne bo presegel 43 odstotkov čistega povprečnega dohodka v naši republiki. Lani je znašal ta dohodek 27762 din, 43 odstotkov te vsote pa znaša 11938 din. Denarna pomoč bo tolikšna, kolikšna je razlika med resničnim dohodkom na družinskega člana in 11938 din (43 odstotkov). Če bodo to pomoč izplačevali v denarju, ne bo smela biti višja od 15 odstotkov čistega povprečnega dohodka (4164 din), starši pa bodo lahko prejeli pomoč tudi kako drugače.

T. D.

Gore papirja ne odpravljajo težav

Sindikati o uresničevanju preobrazbe visokega šolstva

Razpravljanje o visokošolskih programih, ki je sistematično povzeto, razčlenjeno in izoblikovano v znanem poročilu o pripravah na uvajanje teh programov v prakso, se zavzeto nadaljuje v vseh organih in na vseh ravneh. Ob obravnavi tega poročila se čedalje bolj odstira tudi podoba zdajšnje srednje šole in univerze. Z razmerami za visokošolskimi zidovi se je v zadnjih dveh letih seznanjala tudi »širša javnost«, tako imenovani uporabniki so lahko razlagali, kaj mislijo o univerzi, marsikaj — o srednjem šolstvu in tudi o odnosu združenega dela do visokega šolstva — pa so povedali tudi delavci, zaposleni v njem.

Preobrazbi visokega šolstva so namenili posebno pozornost v organizacijah in organih sindikatov, predvsem v republiških odborih sindikatov dejavnosti in v Svetu za vprašanja izobraževanja,

ki usposablja za ozka področja dela, sta nalogi, ki ju bo šele treba opraviti.

V razpravi se je pokazalo, da izvirajo vzroki za pojave, ki jim odmerja kritika ostrejša beseda, iz starih grehov in dolgov, pa tudi to, da gore papirja, četudi bi bile na njem začitane še tako modre rešitve, šolstva ne bodo rešile težav, ki ga spremljajo desetletja. Gre za široko področje vprašanj, od tistih, ki zadevajo povečavo med srednjim in visokim izobraževanjem, do družbeno-gospodarskih. Očitno je, da nekateri sestavljavci osnutkov programov niso imeli najbolj srečne roke pri usklajevanju teh dokumentov z novo podobo srednjega šolstva; veliko programov je nastajalo po tradicionalni poti, tako da so dodajali starim predmetom nove, število ur zanje pa zmanjševali. Pri tem so upali — najbrž seveda zaman

obseg dela in koliko študentov se bo vpisalo v novem šolskem letu.

Posebne izobraževalne skupnosti, ki so postavile materialno stran visokošolskih programov na stranski tir, čaka že kmalu težavno delo: usklajevanje programov z gmošnimi možnostmi v samoupravnih sporazumih o temeljih srednjeročnih načrtov. Zaradi vsega tega je torej razumljiv tale poudarek v sindikalnih stališčih: »Nujno je, da izobraževalne skupnosti čimprej pripravijo taka merila za ovrednotenje programov, ki bodo zagotavljala uporabnikom in izvajalcem dogovarjanje o predlaganih programih in njihovi ceni, izvajalcem pa možnost za pridobivanje dohodka, ki bodo spodbujale h kakovostnejšemu delu in jim zagotavljale enak položaj drugim delavci v združenem delu.« Prav tako je treba uveljaviti načelo o celotnem prihodku na podlagi opravljenega pedagoškega in znanstvenega dela.

Denar med posebnimi izobraževalnimi skupnostmi se ne bo

prelival. V razpravi je bilo poudarjeno, da je tako tudi prav: zaščititi je treba tiste visokošolske organizacije, ki so skušale preliti sredstva v večjo kakovost, ne v večji obseg.

Razprave o programih redno opozarjajo tudi na težave, ki nastajajo zaradi kadrov. Univerza se stara, zato je temeljitega posega potrebna tudi kadrovska politika na njej. To se je pokazalo še posebno zdaj, ko so ponekod prilagajali programe že zaposlenim, drugod pa so želeli širiti predmete, ne da bi imeli za to usposobljene predavatelje. Sindikati menijo, da bi morali imeti tudi pri spopolnjevanju programske sestave visokega šolstva več besede uporabniki, univerzi pa naj bi poskrbeli, da ob uvajanju novih programov ne bosta zniževali kadrovskih meril. K boljši kadrovski sestavi naj bi pripomogle tudi posebne izobraževalne skupnosti in na podlagi kadrovskih načrtov univerzama zagotavljale denar za strokovnjake, ki jih potrebujeta.

MARJANA KUNEJ

Odgovorno do novega prostora

Že v prejšnjem, še posebno pa v zdajšnjem srednjeročnem obdobju je namenila naša družba veliko pozornosti in denarja za gradnjo domov za učence in študente. Problematika gradnje je zmeraj zapletena, njeno reševanje pa zahteva nenehno zavzetost, veliko posluha in gospodarno ravnanje. Ni treba posebej omenjati, da se seznam potreb pa tudi želja, ki niso zmeraj utemeljene, nenehno daljša.

Načrtovanje in sama gradnja domov sta bila zaupana Odboru podpisnikov Družbenega dogovora o gradnji domov učencev in študentov v obdobju 1981-85. Da je odbor to nalogo uspešno izpeljal, je pokazala nedavna poglobljena razprava na seji tega odbora pri Izobraževalni skupnosti Slovenije. Odbor podpisnikov je v celoti izpolnil načrt predvidenih gradenj. Še več: gradili so za najmanj 30 odstotkov ceneje, kot so tržne cene drugih gradenj. V razpravi, ki je sledila poročilu o izvajanju programa gradnje, smo slišali, da je bilo v letu 1984 zgrajenih in danih v uporabo pet novih domov s 1197 ležišči (od tega 1127 v študentskih in 70 v domovih za učence). Večino teh objektov so začeli graditi že v letih 1982 in 1983, njihova skupna vrednost — pa znaša 684457800 din. Preuredili so tudi 5 stavb in tako pridobili 400 ležišč v prenovljenih domovih za učence in 792 ležišč v prenovljenih domovih za študente, za to je bilo treba odšteti 256.342.320 din. Kot pomoč zamejskim Slovincem so sofinancirali tudi nabavo domače opreme za Slovenski mladinski center v št. Petru pri Čedadu ter slovenski vrtec v št. Petru pri Rožu in za to porabili 3.916.749. Uredili so tudi razdelilnice hrane za študente v številnih visokošolskih organizacijah — v ta namen so prispevali 21.000.000 din. V razpravi smo slišali podatek, da je bilo v zadnjih dveh srednjeročnih obdobjih dano na voljo več kot 7000 novih ležišč.

Ob predlogu za višino naložb za leto 1985 so člani odbora sklenili, da je treba najprej končati program gradenj in njegove dopolnitve: leta 1984 so namreč začeli graditi štiri nove stavbe, preurejajo in popravljajo pa jih še deset; vsa ta dela so predvidena do konca zdajšnjega petletnega obdobja. Po končanih delih bodo dobili študenti še 464 ležišč, učenci pa 1522.

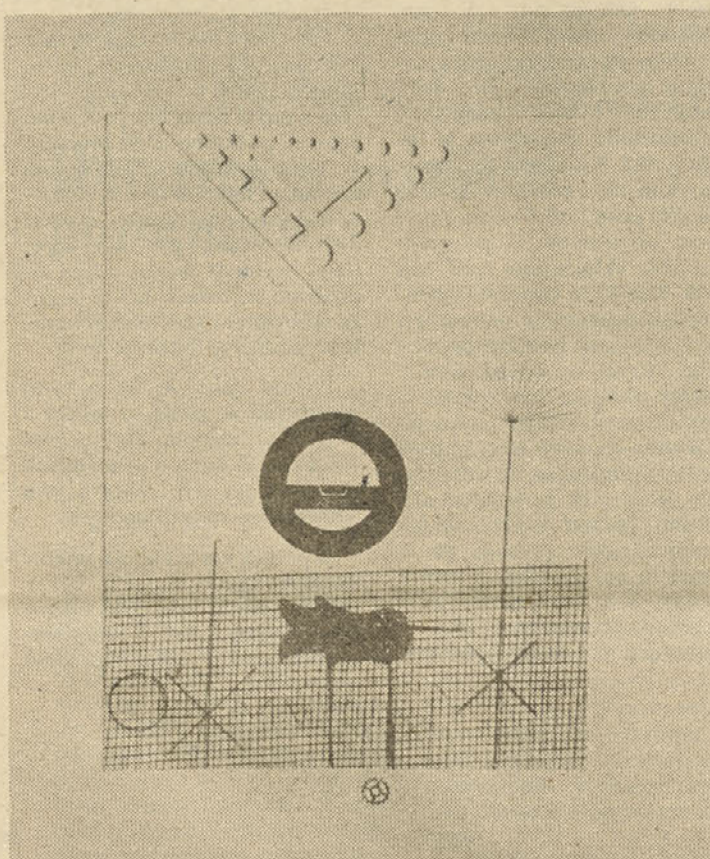
Ko je odbor podpisnikov razpravljal o številnih zahtevkih, je nenehno poudarjal, da je treba o tem temeljito in odgovorno presojati, ob vsaki naložbi pa dokazati, da je družbeno-gospodarsko upravičena. Glede novih zahtevkov niso člani odbora sprejeli nobenega sklepa, ker se bo razprava o tej problematiki še nadaljevala do seje skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije, ki bo marca.

Člani odbora so poglobljeno razpravljali tudi o Zasnovi obnove zavodov za mladino z motnjami v telesnem in duševnem razvoju za naslednje srednjeročno obdobje. Zvedeli smo, da so lani obiskali 21 tovrstnih zavodov in ugotovili, da je stanje v zavodih zelo različno. Ker je na tem področju še veliko neresenih vprašanj, tako glede ustreznosti mreže zavodov, kot tudi glede smotnosti vlaganja v preurejanje nekaterih nefunkcionalnih stavb, so razpravljavci menili, da bodo o teh vprašanjih odločali kasneje. Opozorili pa so tudi, da je treba pri načrtovanju gradenj in obnove upoštevati mnenje strokovnjakov. Le-ti bodo morali določiti, koliko prizadete mladine je primerno za vsak zavod — glede na različno stopnjo in vrsto prizadetosti, in kakšna naj bo mreža zavodov — razpršena ali zgoščena.

Ko so razpravljali o problematiki zavodov za prizadeto mladino, so še predlagali, naj bi se denar za obnovo teh zavodov zbiral tri leta in to s polovično dozdajšnjo prispevno stopnjo. Razprava o tem se bo še nadaljevala po posameznih področjih. Potrebna vlaganja bodo skupno ocenili tako, da bodo pripravili seznam stavb, ki se bodo obnavljale, jih uskladili z normativi in pri tem upoštevali oceno vlaganj; hkrati bodo ob pregledu stavb širše določili njihov namen tudi s strokovnega vidika.

Da bi ta akcija čim hitreje potekala, so sprejeli predlog, da bodo oblikovali poseben organ-sustavljali naj bi ga predstavniki treh skupnosti: Izobraževalne skupnosti Slovenije, Republiški skupnosti za zdravstvo in za socialno skrbstvo. Pri načrtovanju obnove zavodov za prizadeto mladino naj bi sodelovali tudi predstavniki stroke in Skupnost zavodov za usposabljanje, o tem pa naj bi razpravljali tudi Sekretariat sveta za vzgojo in izobraževanje pri SZDL.

T. D.

Delo Vladimirja Makuca z razstave Moderna slovenska grafika v Münchnu

nja, znanosti in kulture; ta svet je namreč sprejemal usmeritve, po katerih so se organizacije in organi slovenskih sindikatov vključevali v razprave o visokošolskih programih, in pripravil več razprav o preobrazbi pedagoškega šolstva. Na eni svojih sej, letošnjega 21. februarja, so člani sveta obravnavali omenjeno poročilo in v zvezi s tem predlog stališč do uresničevanja preobrazbe visokega šolstva, ki se je izoblikoval v sindikalnih razpravah. Stališča bo svet predložil na prihodnji seji predsedstvu republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, postala pa naj bi vodilo sindikalnim organizacijam v ozidjih uporabnikov in na obeh univerzah pri uresničevanju preobrazbe visokega šolstva.

Novi visokošolski programi so v predlogu stališč najprej pohvaljeni kot kakovosten prispevek k preobrazbi visokega šolstva: z njimi smo dobili pregled nad vsebino in obsegom visokega šolstva, povezali so visokošolske delavce in precej uporabnikov, pri samem delu pa tudi visokošolske organizacije.

Ker pa v programih in tudi v visokem šolstvu še marsikaj od zamišljenega ni uresničeno, pozivajo sindikati izvajalce in uporabnike, naj še naprej tako zavzeto kot doslej spremljajo preobrazbo visokega šolstva in celotnega vzgojno-izobraževalnega sistema, ki je, kot je znano, dolgoročen proces.

Novih programov je še zmeraj preveč, preveč pa je tudi predmetov in ur zanje. Večje interdisciplinarno povezovanje in odpravljanje dodiplotskih pro-

gramov — da bodo sami študenti znali povezovati množico predmetov v strokovno celoto, le malokdo pa je ob tem pomislil, da so študijske obveznosti pretirane in da gre malokje v resnici za tako imenovano kakovostno obremenitev.

Preobrazba visokega šolstva ne poteka sicer tako, kot je bilo predvideno, pa vendarle počasi napreduje. Med ovirami, ki pestijo vse družbene dejavnosti in se izrazito kažejo tudi v visokem šolstvu, je počasno razvijanje družbenogospodarskih odnosov. Odsev tega so obsežnejši programi, posledica teh pa nadaljnje slabšanje družbenogospodarskega položaja delavcev na univerzi. Prav zaradi te nevarnosti so sindikati zapisali, med prednostne naloge pri nadaljnji preobrazbi visokega šolstva v prihodnjem obdobju nadaljnje spopolnjevanje družbenogospodarskih odnosov in s tem ustvarjanje takih možnosti za pridobivanje dohodka, ki bodo spodbujale kakovostno uresničevanje programov, ne pa njihovo neutemeljeno širjenje.

Prava neznanka je sama vrednost programov. Ker njihovi predlogi niso opremljeni z ustreznimi finančnimi razčlenitvami, nihče natančno ne ve, koliko denarja bo treba odšteti zanje. Ocene so samo približne, primerjava najpomembnejših postavk pa kaže velike razpone (od indeksa 110 do indeksa 200 glede na sedanja sredstva). »Najcenejši« je program gozdarstva, ki ima indeks 97 in je čista izjema. Res pa je, da tudi ti razponi ne povedo veliko, če ne vemo natančno, kolikšen bo

Televizija v šoli 1985

POMLADANSKI PROGRAM —
MAREC, APRIL, MAJ

VSEBINA

- Beseda urednika
- Spored
- Zgodovina
- Zemljepis
- Računalništvo
- Fizika
- Ekologija
- Spoznavanje narave
in družbe
- Prometna vzgoja

Ljubljana,
dne 4. marca 1985

BESEDA UREDNIKA ŠOLSKE TELEVIZIJE

Pozdravljeni, mladi prijatelji! Tako kot vsak marec začnemo tudi tokrat pomladanski spored šolske televizije. Večino našega sporeda bodo zajele oddaje o zgodovini našega narodnoosvobodilnega boja. Te smo začeli predvajati že jeseni, v spomladanskem sporedu pa jih imamo še devet. Oddaje so sicer dolge po eno uro, vendar če jih učitelj presname na magnetoskop, jih lahko predvaja v razredu po delih.

Prometna vzgoja v naših šolah postaja čedalje pomembnejša. Verjetno je zaradi tega že veliko manj prometnih nesreč pri učencih. Uporaba varnostnega pasu velikokrat prepreči poškodbe ali smrt, zato začnemo pomladanski spored prav z oddajo o varnostnem pasu. Učenci lahko velikokrat spomnijo starše, naj uporabijo varnostni pas.

Prijetno vožnjo in uspešno pomlad v šoli vam želi vaš urednik šolske televizije

MAKO SAJKO

ŠOLSKA TELEVIZIJA SPORED — POMLAD 1985

TOREK	ČETRTEK	CIKLUS	NASLOV ODDAJE	TRAJANJE
5. 3.	7. 3.	ZGODOVINA	Zasužnjeni, a nepokorjeni	62' 40"
		PROMETNA VZGOJA	Varnostni pas	12' 30"
12. 3.	14. 3.	ZGODOVINA	Vstaja	78' 35"
19. 3.	21. 3.	ZGODOVINA	Užiška republika	79' 40"
26. 3.	28. 3.	ZGODOVINA	Vojna proti združenim okupatorjem	
			in kvislingom	76'
2. 4.	4. 4.	ZGODOVINA	Pohod proletarskih brigad	63' 4"
		ZEMLJEPIS	Premikanje ledenikov	10'
9. 4.	11. 4.	ZGODOVINA	Titova država	67' 50"
16. 4.	18. 4.	RAČUNALNIŠTVO	LOGO — ali je računalnik pameten?	25' 40"
			Umetna inteligenca	30'
		ZEMLJEPIS	Erozija — izravnavna zemeljske površine	15'
23. 4.	25. 4.	RAČUNALNIŠTVO	Množična informatika	32' 45"
			Človek in stroj	29' 25"
		ZEMLJEPIS	Zemlja se spreminja — zemeljska skorja	14' 50"
30. 4.		ZGODOVINA	Bitka na Neretvi	71' 45"
7. 5.	9. 5.	ZGODOVINA	Sutjeska	58' 45"
		ZEMLJEPIS	Gibanje zračnih gmot	18' 15"
14. 5.	16. 5.	ZGODOVINA	Italijanski okupator kapitulira	68'
21. 5.	23. 5.	ZEMLJEPIS	Kako nastanejo zemljepisne karte	19'
		FIZIKA	Valovanje in energija	11'
		EKOLOGIJA	Mreža življenja	17'
		SND	Čebelarstvo	13'
28. 5.	30. 5.	ZEMLJEPIS	Projekcija geografskih kart	20'
		FIZIKA	Katodni osciloskop	11'
		EKOLOGIJA	Stališča B. Commonerja	19'
		SND	Ribištvo	13'

PRIPOMBA: 2. maja zaradi praznika ni oddaj šolske televizije.

ZGODOVINA

4. oddaja

ZASUŽNjeni, A NEPOKORJENI

RAZČLENITEV, VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI
SMOTRI IN VSEBINA:

torek: 5. 3. 1985
četrtek: 7. 3. 1985

PRVENKA TURK

V četrti oddaji Zasužnjeni, a nepokorjeni so po aprilskih dogajanjih v letu 1941 prikazani zlasti:

- okupatorjev teror in nacistična raznarodovalna politika v Jugoslaviji in Sloveniji
- potek priprav na oboroženo vstajo
- 22. junij 1941.

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI

- Učenci:
- spoznavajo vlogo Partije v družbenopolitični aktivizaciji vseh naprednih sil v boju proti okupatorju;
 - razčlenijo politične in organizacijske priprave na oborožen boj;
 - na podlagi dokumentarnega gradiva se seznanjajo z oblikami okupatorjevega terorja;
 - spoznavajo oblike odpora proti narodnemu nasilju;
 - spoznavajo najpomembnejša vojaška dogajanja v letu 1941 in posledice napada na Sovjetsko zvezo;

— spoznavajo posebnosti boja v posameznih jugoslovanskih pokrajinah v pripravah na oboroženo vstajo.

VSEBINA

Oddaja prikazuje dogajanja po aprilski katastrofi leta 1941. V dokumentarnem gradivu je ponovno poudarjen pomen proglašev CK KPJ. Filmski posnetki prikazujejo delovanje profašističnih elementov. Lepaki o ustrelitvah prvih talcev, fotografije ustreljenih in obešenih, razglasi okupatorjev o predaji orožja pričajo o okupatorjevem terorju in zločinah domačih izdajalcev.

V oddaji so prikazane nemške in italijanske vojaške akcije v Grčiji in severni Afriki in pospešene priprave nemške vojske za napad na Sovjetsko zvezo.

Iz Titovega komentarja (v Kumrovcu 1977) je vidna vloga KPJ v pripravah za boj proti okupatorjem in zlasti pomen ustanovitve Vojaškega komiteja (razglas CK KPJ 1. maja 1941).

Zanimiranimi zemljevidi in nastalim dokumentarnim gradivom so prikazani razkosanje Jugoslavije in oblike okupacijskega sistema. V okupatorskih dokumentih sledimo popisu prebivalstva, ugotavljanju rasnih značilnosti, razvrščanju ljudi v skupine in določanju »manjvrednih« za izgnanstvo. V nemških letakih zasledimo zahteve, naj se prebivalstvo odpove materinemu jeziku ter sprejme jezik okupatorja in nacističnega naroda. Številni dokumenti pričajo o izdajalski vlogi domačih kolaboracionistov, separatistov in kvislingov. Filmsko dokumentarno gradivo prikazuje ustanavljanje oboroženih kvislingov, enot, oboroževanje pripadnikov nemške manjšine in prisilno vključevanje v Wehrmannschaft.

Iz proglasa KPJ 1. 5. 1941 in iz Proleterja razberemo, kako so potekale priprave na oboroženo vstajo. Ohranjeno dokumentarno gradivo dokazuje pomen partijske tehnike in delo odborov Ljudske pomoči.

Filmski posnetki in fotografije dokumentirajo, kako so se širili teror, množično razseljevanje in izganjanje prebivalstva, uveljavljanje rasnih zakonov, preganjanje Židov in Romov, nasilno pokatoličevanje pravoslavne prebivalstva v NDH.

Dokumentarno gradivo prikazuje množične pokole Srbov, odlok o pošiljanju v taborišča in odpor proti ustaškemu verskemu in narodnemu nasilju in zločinom.

Napad na Sovjetsko zvezo je prikazan s številnim dokumentarnim gradivom. V oddajo so uvrščeni komentarji Svetozarja Vukmanovića o pomenu sestanka

ZGODOVINA

5. oddaja

VSTAJA

RAZČLENITEV, VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI IN VSEBINA: **torek: 12. 3. 1985**
četrtak: 14. 3. 1985

PRVENKA TURK

Peta oddaja serijske dokumentarne nadaljevanke Ustvarjanje Titove Jugoslavije prikazuje oborožene vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti.

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI

Učenci:

- spoznavajo partizansko vojno kot temeljno obliko oboroženega boja;
- se seznanjajo z zasnovo oborožene vstaje, splošne ljudske vojne za dosego osvobodilnih in revolucionarnih ciljev;
- spoznavajo posebnosti razmer NOB v posameznih jugoslovanskih pokrajinah;
- spoznavajo pomen osvobajanja ozemlja in nastanka revolucionarnih organov oblasti;

ZGODOVINA

6. oddaja

UŽIŠKA REPUBLIKA

RAZČLENITEV, VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI IN VSEBINA: **torek: 19. 3. 1985**
četrtak: 21. 3. 1985

PRVENKA TURK

Oddaja prikazuje nastanek prvega velika osvobojenega ozemlja v Jugoslaviji:

- razmah vstaje v Jugoslaviji
- posebne razmere narodnoosvobodilnega boja na posameznih območjih Jugoslavije
- začetek novega obdobja narodnoosvobodilne vojske (ustanovitev Prve proletarske brigade).

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI

Učenci:

- se seznajajo s pomenom Uziške republike in posvetovanjem v Stolicah;
- razčlenijo odloke NOO kot trajne dokumente za preučevanje nastajanja ljudske oblasti;
- opredelijo pomen in posledice decembrske vstaje na Gorenjskem;
- označijo pomen OF in njeno vlogo na območju okupatorjeve oblasti;
- dodajo svoje znanje in spoznavanje pomembnih krajev NOB jugoslovanskih narodov in narodnosti;
- opredelijo strateško-politični pomen reorganiziranja partizanskih enot.

VSEBINA

V oddaji je poudarjen pomen nastanka prvega velikega osvobojenega ozemlja v Jugoslaviji tedaj, ko so Nemci in Italijani dosegli uspehe na bojiščih v Afriki, Atlantiku in na vzhodni fronti.

ZGODOVINA

7. oddaja

VOJNA PROTI ZDRUŽENIM OKUPATORJEM IN KVISLINGOM

RAZČLENITEV, VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI IN VSEBINA: **torek: 26. 3. 1985**
četrtak: 28. 3. 1985

PRVENKA TURK

V sedmi oddaji Ustvarjanje Titove Jugoslavije je prikazano obdobje nastajanja naše operativne vojske:

Politbiroja CK KPJ 22. junija 1941 v Beogradu. V Titovem komentarju (v Kumrovcu 1977) je ponovno poudarjena vloga KPJ, ki je spričo svojih izkušenj, vsestranskih političnih, vojaških in organizacijskih priprav, jasnega programa skupnega boja za narodno in socialno osvoboditev 4. julija 1941 lahko sprejela zgodovinski sklep o začetku oborožene vstaje.

— razčlenijo posebne značilnosti organov ljudske oblasti v Sloveniji in na drugih območjih Jugoslavije.

VSEBINA

V petem delu oddaje so prikazane vstaje in posebne značilnosti narodnoosvobodilnega boja narodov in narodnosti Jugoslavije.

Iz razglasa CK KPJ, dokumentov julijske seje Politbiroja in iz Biltene Glavnega štaba razberemo vojaško strategijo in zasnovo oborožene vstaje.

V oddaji sledimo prvim oboroženim akcijam partizanskih odredov in nastajanju osvobojenega ozemlja. Dokumenti in izjave naših najvidnejših političnih in družbenih predstavnikov kažejo posebne razmere v Sloveniji, na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini, v Vojvodini, na Kosovu in v Makedoniji. V komentarju Miloša Minića in Petra Stambolića sta poudarjena problem četništva in pomen ustanavljanja organov ljudske oblasti.

Številni dokumenti o diverzijah in represalijah pričajo o intenzivnih bojnih akcijah in povečanem nasilju okupatorja in kvislingov.

Dokumentarno gradivo o španskih borcih in njihove izjave potrjujejo, kako pomembno je bilo njihovo sodelovanje v vstajah.

Filmski posnetki in dokumenti o okrepitevi okupatorskih čet pričajo o posledicah vstaje v Jugoslaviji in njenemu vplivu na boje v Evropi, zlasti na vzhodnem bojišču.

V oddaji je poudarjena vloga Komunistične partije Jugoslavije kot vodilne sile narodnoosvobodilne vojne, ki je to vojno uspešno začela.

Tovariš Tito je v govoru na Kadinjači 1979 Uzičko republiko označil kot pojav mednarodnega pomena. Razglasi NOO in odloki NOO Uzička dokumentirajo nastajanje ljudske oblasti. Komentarji borcev in drugo dokumentarno gradivo priča o življenju in delu v osvobojenem Uziču, pomenu tovarnebrožja in streliva, skrbi za begunce, o pomenu tiska in radijske postaje.

V komentarjih sledimo razlagi posebnih razmer narodnoosvobodilnega boja in razvoja ljudske oblasti v Vojvodini, na Kosovu in v Sloveniji.

O okupatorjevem zaostrenem režimu in terorju pričajo dokumenti o represalijah, požigih vasi, izseljevanju prebivalstva.

V komentarju je poudarjena vloga Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, da bi s širjenjem splošne ljudske vstaje preprečili razseljevanje in izganjanje prebivalstva. Dokumentarno gradivo opredeljuje pomen nastanka prvega svobodnega ozemlja na Gorenjskem in posledice Dražgoške bitke. Mira Svetina v svoji izjavi poudarja pomen OF v Ljubljani, ki je doživljala nov polet in postala država v državi. Borci različnih jugoslovanskih območij v svojih izjavah opisujejo posebne razmere narodnoosvobodilnega boja po posvetovanju v Stolicah.

Dokumenti bojev na legendarni Kozari, dokumenti ustaških zločinov in četniškega nasilja pričajo o pomembnosti narodnoosvobodilnega boja v Bosanski krajini. Vladimir Bakarić opisuje posebne značilnosti narodnoosvobodilnega boja na Hrvaškem. V dokumentarnem gradivu in izjavah Lazarja Koliševskega sledimo razmeram v Makedoniji, razmahu narodnoosvobodilnega boja in začetkom vstaje. Vpliv sklepov posvetovanja v Stolicah je viden tudi v črnogorskem območju, kjer so se okrepile akcije proti italijanskemu okupatorju in so ustanovili Črnogorski odred.

Iz nemških dokumentov razberemo ocene vstaje v Srbiji in na drugih območjih Jugoslavije. Okupatorjeve povračilne ukrepe dokumentirajo pokoli prebivalstva, požigi krajev in streljanje talcev.

Miloš Minić ponovno komentira izdajalsko strategijo Draže Mihajlovića in njene posledice. V Titovem govoru na Kadinjači 1979 je poudarjeno junaštvo Uziškega delavskega bataljona. Oddaja se konča s komentarjem Dušana Korača o strateško-političnem pomenu reorganizacije enot in o ustanovitvi prve proletarske brigade, s katero se začne nova razvojna stopnja narodnoosvobodilne vojske in novo obdobje v razvoju naše revolucije.

- ustanovitev prvih proletarskih brigad
- fočansko obdobje NOB
- širjenje vstaje in rasti našega narodnoosvobodilnega gibanja.

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI

Učenci:

- spoznavajo uresničevanje Titove strateške zamisli o ustvarjanju narodnoosvobodilne vojske;
- razčlenijo Fočanske predpise, njihovo vsebino in oblike dejavnosti ljudske oblasti;
- spoznavajo prizadevanja našega političnega in vojaškega vodstva, da bi preprečilo državljansko vojno in pridobilo ljudstvo ne glede na narodnostno in družbeno sestavo;
- vrednotijo junaška dejanja narodnoosvobodilnega boja narodov in narodnosti Jugoslavije.

Bogato dokumentarno gradivo, izvirni filmski posnetki in fotografije prikazujejo pomembno vlogo balkanskega bojišča spomladi leta 1942.

Iz Razglasa Glavnega štaba BiH (19. 1. 1942) razberemo, kako so potekale priprave nemških sil na ofenzivo v vzhodni Bosni in prizadevanje Vrhovnega štaba, da bi utrdil partizanske odrede in preprečil delovanje četnikov, ki jih je begunska vlada proglasila za edino »jugoslovansko vojsko v domovini«. Filmsko dokumentarno gradivo priča o močni propagandi v zahodnih zaveznških državah, da bi Dražo Mihajloviča in četnike predstavili kot glavno silo odporne gibanja v Jugoslaviji.

Dokumenti o ustanavljanju odredov prostovoljne vojske, ustanavljanje mladinskih čet, razglas PK SKOJ BiH in Bilten Vrhovnega štaba o sovražni ofenzivi dokumentirajo pomembnost političnega in vojaškega dogajanja v vzhodni Bosni. Izjave borcev pričajo o junaštvu igmanskega marša in preboju Prve proletarske na Veliko Polje pod Bjelašnico.

Dokumentarno gradivo o okupatorjevih in kvislinških zločinih, o pošiljanju ljudi v koncentracijska taborišča, o množičnem pobijanju in represalijah dokazuje, kako se je okrepila sovražna dejavnost, da bi z nasiljem in vojaškimi operacijami zlomila narodnoosvobodilno gibanje.

Bilten Vrhovnega štaba, Statut proletarskih brigad, ustanovitev prvih operativnih enot oborožene vstaje, ustvarjanje udarnih bataljonov in prvih brigad v zahodni Bosni, Hrvaški in Sloveniji izpričujejo novo obdobje v razvoju boja in preraščanju vstaje v narodnoosvobodilno vojno jugoslovanskih narodov proti združenim silam okupatorjev in kvislingov.

V oddaji je poudarjeno prizadevanje CK KPJ, da bi se osvobodilno gibanje enakomerno razvijalo po vseh predelih Jugoslavije. Fočansko obdobje narodnoosvobodilnega boja je predstavljeno s številnimi dokumenti, poročili OK KPJ Foča, faksimili glasil Narodni borec in Proletar. Fotografije in drugo gradivo dokumentirajo obnovo vsestranskega gospodarskega, političnega in kulturno-prosvetnega življenja na osvobojenem ozemlju in v njegovem središču v

Foči, kjer so nastali predpisi in prva enotna določila o organizaciji in delovanju ljudske oblasti.

V oddaji sledimo dokumentom o nameri okupatorja in kvislingov, da bi razširili operacije v vzhodni in zahodni Bosni ter na območju Kozare.

Animirani zemljevidi prikazujejo sovražnikov prodor na osvobojeno ozemlje in začete spomladanske ofenzive v vzhodni Bosni tedaj, ko se je osvobodilno gibanje posebno močno razvilo tudi v osrednjem in zahodnem delu Jugoslavije.

V Biltenu Vrhovnega štaba in drugih dokumentih sledimo ustanavljanju novih proletarskih brigad, nastajanju enot na Hrvaškem in skupnim akcijam hrvaških in slovenskih partizanov. Fotografije in dokumente o partizanskih enotah in akcijah v Sloveniji dopolnjujejo izjave dr. Aleša Beblerja o pomenu nastanka velikega osvobojenega ozemlja od Ljubljane do Kolpe, ki je pomenilo prvo republiko v naši zgodovini. V dokumentarnem gradivu sledimo širjenju vstaje v Sloveniji, južni Srbiji, Sremu in razvoju oboroženega boja na Kosovu in v Makedoniji.

O popeji na Kozari pričajo številni pretresljivi dokumenti in izjave borcev o izjemni enotnosti ljudstva, zaledja in bojišča.

Dodatno navodilo

Priporočamo, da si izbrano oddajo ogledati tudi pri ponovitvi. Le tako bo lažje slediti sliki, govorjeni besedi in preverjanju zapisov, ki bi nastali ob gledanju dokumentarnega gradiva. V šolah, kjer ni interne televizije, bi bilo koristno posneti odlomke besedila in ohraniti izbor pričevanj našega narodnoosvobodilnega boja in revolucije.

Serijski televizijski dokumentarni oddaj Ustvarjanje Titove Jugoslavije ni didaktično-metodično zasnovana tako, da bi učenec ob njej dobil pregled čez dogajanja, temveč pogloblja že prej znana dejstva. Obilica dokumentarnega gradiva razbija enotnost oddaje, zato naj učitelj pred predvajanjem predstavi temeljno vsebino.

ZGODOVINA

8. oddaja

POHOD PROLETARSKIH BRIGAD

RAZČLENITEV, VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI
SMOTRI IN VSEBINA:

torek: 2. 4. 1985
četrtek: 4. 4. 1985

PRVENKA TURK

Osma oddaja Ustvarjanje Titove Jugoslavije prikazuje položaj poleti in jeseni leta 1942:

- širjenje narodnoosvobodilnega boja v Jugoslaviji
- nastajanje novega obsežnega osvobojenega ozemlja v Bosanski krajini;
- vojaške in politične zmage narodnoosvobodilnega gibanja in nastanek Bihaške republike.

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI

Učenci:

- se seznanjajo s partizanskimi vojaškimi akcijami, premiki proletarskih brigad in z nastankom osvobojenega ozemlja med Neretvo in Vrbasom;
- spoznavajo pomembnost kovanja bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti;
- se seznanjajo z nadaljnjim potekom narodnoosvobodilnega gibanja v posameznih jugoslovanskih pokrajinah in območjih in s pripravami na prvo zaslanje Avnoja.

VSEBINA

Filmski odlomki in dokumentarno gradivo iz tega prelomnega leta vojne prikazujejo velike zmage enot narodnoosvobodilne vojske, njihovo ofenzivno dejavnost, nastajanje novih, še večjih svobodnih ozemelj in krepitev oboroženih sil.

ZGODOVINA

9. oddaja

TITOVA DRŽAVA

RAZČLENITEV, VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI
SMOTRI IN VSEBINA:

torek: 9. 4. 1985
četrtek: 11. 4. 1985

PRVENKA TURK

Deveta televizijska serijska oddaja Ustvarjanje Titove Jugoslavije obravnava prelomna dogajanja v zadnjih mesecih leta 1942:

- uspešen razvoj narodnoosvobodilnega boja
- ustvarjanje narodnoosvobodilne vojske
- nadaljnje oblikovanje ljudske oblasti.

Iz dokumentov o ustanovitvi proletarskih brigad in sestavi Uradne skupine se vidi nadaljnja reorganizacija partizanskih enot in oblikovanje močne grupacije, sestavljene iz prekaljenih borcev, komunistov in skojevcev. Animirani zemljevid prikazuje premikanje proletarskih brigad v Zelengore in nadaljevanje prodora čez Prozor in Gornji Vakuf na zahod.

Fotografije porušenih železniških prog in napade proletarskih brigad na progo Sarajevo-Mostar dokumentirajo uspešno diverzantsko akcijo ter vojaške, gospodarske in politične posledice teh diverzij za nemškega okupatorja in NDH.

V komentarju Peka Dapčevića so poudarjeni uspehi prodora proletarskih brigad v osrednjo Bosno, njihova združitev z dalmatinskimi in krajiškimi enotami in uresničevanje temeljne zamisli o povezovanju vsega našega boja, njegove vojaške in politične plati.

Animirani zemljevid prikazuje razširitev osvobojenega ozemlja, zavzetje Jajca in položaj pred napadom na Bihać. Dokumenti Vrhovnega štaba kažejo uspehe narodnoosvobodilnega boja na Hrvaškem, v zahodni Bosni, v Dalmaciji in Sloveniji. Ob dokumentih Glavnega štaba Slovenije sledimo poročilom o italijanski ofenzivi (19. 9. 1942) v Ljubljanski pokrajini, kjer je okupator izvajal obsežne vojaške akcije z ostrimi represalijami in skupaj s protirevolucionarnimi silami in z ustanovitvijo bele garde skušal razbiti enotnost slovenskega ljudstva. V izjavi dr. Jožeta Brileja je poudarjen pomen protiofenzive in ustanovitve prvih štirih slovenskih partizanskih brigad: Tomšičeve, Bubčeve, Cankarjeve in Sercejeve.

V komentarju Mitje Ribičiča je pohod II. grupe odredov na Štajersko označen kot največja akcija po Dražgoški bitki, ki pomeni nov vzpon partizanskih enot na Gorenjskem in Štajerskem in hkrati povečano dejavnost OF med Savo in Dravo. Ob izjavah borcev sledimo razmeram na drugih območjih Jugoslavije, zlasti v Sremu, južni Srbiji in na Kosovu, kjer so bili ustanovljeni prve partizanske skupine in začasni štab partizanskih odredov za Kosovo in Metohijo. Dokumentarno gradivo priča o sodelovanju okupatorjev in četnikov, zlasti na območju Črne gore in Hercegovine, da bi z nasiljem uničili narodnoosvobodilno gibanje. V oddaji je poudarjen vojaški in politični pomen bihaške operacije, s katero se je ponovno uresničevala zasnova Titove strategije in taktike. Ustvarjeno je bilo svobodno ozemlje z izdelanim sistemom nove revolucionarne oblasti in utrjenim političnim položajem narodnoosvobodilnega gibanja.

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI

Učenci:

- spoznavajo pomembnost strateškega položaja narodnoosvobodilnega gibanja na jugoslovanskem bojišču;
- spoznavajo narodnoosvobodilno vojsko Jugoslavije kot pomemben dejavnik v razvoju dogodkov na Balkanu in v Evropi;
- spoznavajo značilnosti osvobojenega ozemlja, organiziranost in sistem ljudske oblasti;
- ugotavljajo stopnje v razvoju ljudske oblasti (Fočanski predpisi — Drinski predpisi — Avnojo).

VSEBINA

Filmski odlomki o dogajanjih na velikih bojiščih konec leta 1942 prikazujejo napredovanje protihitlerjevske koalicije in uspešen razvoj narodnoosvobodilnega boja v Jugoslaviji.

Dokumenti o osvobojenem ozemlju v osrednjem delu Jugoslavije potrjujejo pomembnost »Titove države«, kjer so se dogajale velike revolucionarne spremembe.

Dokumenti o razvoju ljudske oblasti, zlasti odredbe in odloki užiškega Narodnoosvobodilnega odbora in dokumenti NOO iz Foče ter odloki izražajo vlogo in naloge nove ljudske oblasti. Dokumentarno gradivo priča o življenju na osvobojenem ozemlju, o vlogi delavnic, potrebnih vojski in ljudstvu, o oskrbi s hrano, o zavarovanju žitornih območij.

Dokumentirana je zlasti vloga mladine in žensk pri oskrbovanju partizanskih enot in negovanju ranjencev, skrb za otroke padlih borcev in drugih sirot. Faksimili različnih glasil, brošur, razglasov in gradivo o delovanju šol, tečajev za učenje branja in pisanja ter za pridobivanje splošne izobrazbe, prireditvah in proslavah, nastanku in delovanju gledališča izpričujejo bogato politično in kulturno-prosvetno dejavnost na osvobojenem ozemlju. V komentarjih borcev je poudarjen vpliv narodnoosvobodilnega gibanja na okupiranem ozemlju, zlasti v večjih mestih.

Dokumenti in številne fotografije prikazujejo potek priprav na zasedanje Avnoja, na prvo konferenco AFŽ Jugoslavije in prvi kongres USAOJ.

V oddaji je poudarjena vloga radijske postaje Svobodna Jugoslavija in Biltena izseljencev pri razkrinkavanju sovražnikov narodnoosvobodilnega boja, posebno četnikov Draže Mihajlovića.

Ustanovitev Avnoja v Bihaću in rezultate njegovega prvega zasedanja potrjujejo dokumenti najvišjih pokrajinskih organov ljudske oblasti, ki so pomenili velik korak k uresničevanju narodnostnega vprašanja in v ustvarjanju temeljev nove federativne, bratske skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti Jugoslavije.

Dodatno navodilo

Učitelj mora upoštevati pri metodični obdelavi oddaje stopnjo dojemanja in znanja učencev. Učence naj razvrsti v skupine: vsaka od teh dobi določeno nalogo, od lažjih do zahtevnejših, tako pri izbiri dokumentarnega gradiva, analizi dokumentov in virov, analizi filmskega in fotografskega gradiva.

ZGODOVINA

10. oddaja

BITKA NA NERETVI

RAZČLENITEV, VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI IN VSEBINA: torek: 30. 4. 1985

PRVENKA TURK

V oddaji so prikazana prelomna vojna dogajanja na prehodu leta 1942/1943:

- položaj na sovjetskem in afriškem bojišču
- oblikovanje prvih divizij in korpusov NOVJ
- zimske operacije »Weiss I«.

SMOTRI

Učenci:

- razčlenijo položaj na evropskem in afriškem bojišču na prelomu leta 1942/43;
- se seznajajo s ciljem in z namerami okupatorjev in kvistlingov o uničenju narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije;
- spoznavajo Titov strateški načrt o prenovi operacij v vzhodnem delu dežele;
- razčlenijo razmestitev sil NOVJ in nemško-kvislinških enot v IV. so-vražni ofenzivi;
- spoznavajo moralne vrednote najhumanejše bitke v zgodovini vojn — prehod ranjencev in bolnikov čez Neretvo.

VSEBINA

Prikaz dogajanj na prelomu leta 1942/43 temelji na dokumentarnem filmskem gradivu vojaških operacij na sovjetskem in afriškem bojišču in okupator-

jevih načrtih o »zimskih skupnih operacijah v Jugoslaviji«. Iz zemljevidov operacije »Weiss« v italijanskih in nemških vojaških dokumentih razberemo sovražnikovo namero, da uniči enote narodnoosvobodilne vojske ter vojaško in politično vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja. Fotografije in drugo gradivo prikazujejo zverinstvo okupatorjev nad prebivalstvom ter premike in zbiranje nemških in kvistlinških enot okrog Bosanske krajine, Banije, Korduna in Like. V ukazih Vrhovnega štaba, štabov korpusov in drugih enot v zahodni Hrvaški in Bosanski krajini so poudarjeni ukrepi za obrambo svobodnega ozemlja in taktika aktivne obrambe, s katero bi zmedli operacijske načrte. Animirani zemljevidi kažejo položaj in razmestitev sil NOVJ v času, ko se je začela IV. sovražna ofenziva. V izjavah borcev sledimo opisu srditih bojev in prizadevanjem za rešitev ranjencev. V ukazih enotam in drugih dokumentih o operativno strateškem načrtu so poudarjeni Titova odločitve in načrti Vrhovnega štaba, da bi prenesli težišče operacij v vzhodne kraje. V ukazih je še posebej izražena skrb za ranjence in njihov umik v smeri, kamor prodirajo operativne enote Vrhovnega štaba. V animiranih zemljevidih in drugem dokumentarnem gradivu je prikazan prodor divizij NOVJ v dolino Neretve, zavzetje Prozora in Jablanice. Četniški in drugi dokumenti pričajo o dotlej največjem osredotočenju protirevolucionarnih sil za pomoč okupatorju. V izjavah borcev sledimo ofenzivnim akcijam tudi v drugih predelih Jugoslavije. Sprožale so se predvsem, da bi z njimi zmanjšali pritisk sovražnikov na operativno skupino divizijo Vrhovnega štaba. Tehnično iznajdljivost in velik pogum izpričujejo dejanja inženirske čete pri rušenju in improvizirani gradnji mostu čez Neretvo. V dokumentaciji in ukazih Vrhovnega štaba je še posebej poudarjena skrb za evakuacijo ranjencev, bolnikov in tifusarjev in odločitve o uničenju težkega orožja. Dokumentarno gradivo kaže nemoč protirevolucije in četnikov, ki kljub okupatorjevi pomoči niso mogli zlomiti odpora in skupnega boja jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Dodatna navodila

V oddaji je veliko animiranih zemljevidov, vendar je le-te težko razčleniti, ker se prikazi vojaških položajev prehitro menjavajo. Priporočamo, da učenci ob zemljevidih in drugih učnih pripomočkih (na primer prosojnicah) obnovijo vedenje o vojaških dogajanjih in prikaze položajev na bojiščih Balkana in drugod po Evropi in Adriki.

ZGODOVINA

11. oddaja

SUTJESKA

RAZČLENITEV, VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI IN VSEBINA: torek: 7. 5. 1985
četrtak: 9. 5. 1985

PRVENKA TURK

Oddaja prikazuje dogajanja na evropskih in afriških bojiščih spomladi in poleti 1943:

- prodor Rdeče armade na zahod
- zavezniške uspehe v severni Afriki in izkrcanje na Siciliji
- ofenzivne operacije Nemcev, Italijanov in četnikov v Bosni, Črni gori in Hercegovini.

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI

Učenci:

- razčlenijo posledice nemškega poraza pri Stalingradu;
- se seznajajo z odločitvami zaveznikov v Casablanci in s pomenom neposrednega povezovanja zaveznikov z narodnoosvobodilno vojsko Jugoslavije;
- se seznajajo s Hitlerjevim načrtom o uničenju glavnine NOVJ in Vrhovnega štaba;
- ovrednotijo bitko na Sutjeski kot moralno in politično zmago narodnoosvobodilnega boja in revolucije.

VSEBINA

Oddaja prikazuje dogajanja na evropskih in afriških bojiščih spomladi in poleti 1943, ko so Nemci razglasili popolno vojno. Filmsko gradivo dokumentira uspešno prodiranje Rdeče armade proti zahodu, napredovanje zaveznikov v severni Afriki ter njihovo premoč v Sredozemlju. Dokumenti NOVJ kažejo nov vse močnejši polet narodnoosvobodilnega gibanja po vsej Jugoslaviji, nastajanje osvobojenih ozemelj in utrjevanje ljudske oblasti. Iz ukazov vrhovnega komandanta spoznamo, da so proletarske divizije prodirale na vzhod zato, da bi povezovala in usklajevale enote narodnoosvobodilne vojske, skupno delovale proti okupatorju na Balkanu. Dokumentarno gradivo kaže, da se ponovno krepijo, zbirajo in premikajo sovražne sile v Bosni, Črni gori in Hercegovini z namenom, da bi uničile glavnino NOVJ in Vrhovni štab. Iz dokumentov Vrhovnega štaba razberemo strateško taktiko in načrte za umik iz obroča in preboj čez Vučevo, Sutjesko in Zelengoro. Fotografije in dokumenti o napaduh na sovražna oporišča in diverzije na progah po Jugoslaviji dokazujejo, da so borci izpolnjevali ukaz Vrhovnega komandanta, s katerim bi enote NOVJ in partizanski odredi olajšali boj v Črni gori, Hercegovini in Sandžaku. Izjave borcev pričajo o moči in moralni zdesetkanosti bataljonov, o skrbi za ranjence in bolnike in junaškem preboju na Zelengoro. Izvirno filmsko gradivo prikazuje sovražnikove požige, brutalnost in surovost nad prebivalci in ujetimi borci in nemške bombne napade v dolini Sutjeske in Ozrena. V stališčih Vrhovnega štaba, ki je vodil bitko na Sutjeski, je poudarjen odločilen vpliv morale za zaščito bolnišnice, ne pa odnos sil ali operativni položaj.

Bitka na Sutjeski pomeni moralno in politično zmago narodnoosvobodilnega boja in revolucije.

Dodatna navodila

V oddaji je poudarjeno najpomembnejše dogajanje v narodnoosvobodilnem boju. Zajeto je celotno jugoslovansko območje. Zaradi večje preglednosti se pri obravnavi oddaje omejimo le na najpomembnejši dogodek, ki je hkrati prelomnica dogajanj v drugi svetovni vojni in narodnoosvobodilnem boju narodov in narodnosti Jugoslavije.

ZGODOVINA

12. oddaja

ITALIJANSKI OKUPATOR KAPITULIRA

RAZČLENITEV, VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI
SMOTRI IN VSEBINA:

torek: 14. 5. 1985
četrtek: 16. 5. 1985

PRVENKA TURK

- Oddaja prikazuje vojna dogajanja v letu 1943:
- zmagovit pohod Rdeče armade proti zahodu
 - izkrcanje zaveznikov na Siciliji
 - kapitulacijo Italije
 - množično ljudsko vstajo v Jugoslaviji.

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI

Učenci:

- se seznajajo s položajem na evropskih bojiščih, v severni Afriki in na Atlantiku;
- spoznavajo nadaljnjo krepitev enot NOVJ in širjenje osvobojenega ozemlja po kapitulaciji Italije v Jugoslaviji;
- razčlenjujejo vojaški poraz italijanskega okupatorja in zlom dolgotrajne imperialistične politike in italijanskih zahtev do naših krajev;
- spoznavajo značilnost množične ljudske vstaje v Jugoslaviji in zlasti njeno pomembnost v Istri in na Primorskem;
- opredelijo pomen jugoslovanskega bojišča za zaveznike in mednarodni pomen NOVJ.

VSEBINA

Oddaja prikazuje prelomna dogajanja v letu 1943, bitko pri Kursku in njene posledice, izkrcanje zaveznikov na Siciliji, kapitulacijo Italije in vojaška dogajanja v Jugoslaviji po kapitulaciji Italije.

Filmsko dokumentarno gradivo prikazuje padec fašizma in prerazvrščanje nemških sil v pokrajinah pod italijansko okupacijo, zlasti na Balkanu.

Iz smernic Vrhovnega štaba in tovariša Tita vojaškim in političnim vodstvom spoznavamo, kako sta bila ljudstvo in vojska pripravljena zavreti nemško pro-

diranje. Dokumentarno gradivo ponovno izpričuje širjenje svobodnega ozemlja in rast sil Narodnoosvobodilne vojske na vsem jugoslovanskem ozemlju. Dokumenti narodnoosvobodilnega boja Istre in poročila Glavnega štaba Hrvatske kažejo množičnost splošne ljudske vstaje. Prikazan je sprejem zgodovinskih sklepov o priključitvi Istre k matični deželi. V izjavi Alberta Jakopiča je poudarjena pomembnost splošne ljudske vstaje na Primorskem in sklepov VPOF o priključitvi Primorske k Jugoslaviji. Dokumentarno gradivo prikazuje razoroževanje italijanskih enot, ustanavljanje novih enot NOVJ in uničenje plave in bele garde. Animirani zemljevid predstavi osvoboditev italijanskega okupacijskega območja vse od Slovenije do zahodne Makedonije.

Izjave italijanskih partizanov povedo, kako pomembno je bilo vključevanje italijanskih vojakov v enote Narodnoosvobodilne vojske in koliko so pripomogli k dokončni osvoboditvi Jugoslavije. Dokumenti Vrhovnega štaba in enot NOVJ dokazujejo izreden vzpon narodnoosvobodilnega gibanja, vojaške in politične uspehe in strateški pomen jugoslovanskega bojišča. Filmski dokumentarni posnetki prikazujejo tesnejše sodelovanje z zavezniki (prihod britanske misije v Vrhovni štab, pošiljanje opreme in orožja, ustanovitev baze narodnoosvobodilne vojske v Bariju).

Filmsko gradivo dokumentira ustanavljanje prekomorskih brigad narodnoosvobodilne vojske in njihovo vključitev v boj v domovini. Iz ukazov Vrhovnega štaba razberemo sklep o ustanovitvi mornarice narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije in ustanovitev prve letalske baze narodnoosvobodilne vojske. Izvirni filmski posnetki prikazujejo, kako je bil z nemško pomočjo osvojen Mussolini in ustanovitev nove fašistične vlade, ki je napovedala boj italijanskim partizanom in enotam narodnoosvobodilne vojske v Jugoslaviji. Nemški filmski dnevnik prikazuje boj v Istri in vojaške operacije na Jadranski obali, ko so ponovno zavzeli obalo in otoke.

Dokumenti o ustanavljanju marionetnih vlad izpričujejo omajan položaj nemškega okupatorja in njegovih pomočnikov.

Razvoj političnih razmer v deželi in položaj narodnoosvobodilnega gibanja med zavezniki sta vse bolj kazala, da so dozorele razmere za sklicanje drugega zasedanja Avnoja.

Dodatna navodila

Učitelj se mora pri predvajanju oddaj zavedati, da oddaje didaktično-metodično niso prirejene samo za šolarje. Namen oddaj ni le spoznavanje številnih podatkov, temveč vrednotenje narodnoosvobodilnega boja in revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije. Učitelj se mora na predvajanju oddaj pripraviti predvsem metodično. Metodologijo obdelave oddaj izbira skupaj z učenci, pri tem uporabi svoje pedagoške skušnje in sposobnosti učencev.

ZEMLJEPIS

1. oddaja

PREMIKANJE LEDENIKOV

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA:

torek: 2. 4. 1985
četrtek: 4. 4. 1985

MARIJA KOŠAK

SMOTRI

Ledenik je po svojem delovanju zanimiv in pogost predmet znanstvenega preučevanja. Pri gledanju tega filma spoznajo učenci nastanek, sestavo in preoblikovanje ledenika ter se seznajajo z njegovim učinkovanjem v okolju.

VSEBINA

Tako kot številni naravni dejavniki tudi premikanje ledenikov preoblikuje zemeljsko površje. Drsenje ledenika je za prosto oko skoraj nevidno. Z natančnim merjenjem in s filmsko kamero pa to lahko ugotovimo. Lednik ni homogena ledena masa. Sestavljajo ga številne plasti. Zgornje so razpokane,

notranjost pa je nagubana. Oboje, razpoke na površini in gube v globini, je posledica premikanja ledenikov. Tam, kjer se ledenik pomika, zapušča sledi. Toda svoje reliefne učinke navadno še skriva pod seboj. Ledeniki dolbejo in brusijo površje ter prenašajo gradivo. Vidni so učinki vode, ki teče izpod njih. Ker se dnevne temperature v poletnih mesecih zvišajo, se ob robu ledenika in na njegovem koncu topi led, voda se steka v ledeniško jezero. Pri tem neprestano spreminja strugo, odlaga usedline in ob izlivu v jezero ustvarja miniaturno delto.

NAVODILA

Film zelo zanimivo prikazuje preučevanje gibanja ledenika in učinke tega gibanja. Prav zaradi tega je priporočljivo, da si ga ogledajo vsi učenci osnovnih in srednjih šol. Pred ogledom televizijske oddaje naj učitelj z učenci ponovi najpomembnejše pojme, da bodo učenci pozorno sledili in po predavanju lažje sodelovali v pogovoru.

Literatura:

- Ilešić: Obča geografija.
- Zgonik: Zemljepis za 6. razred osnovnih šol.
- Element-film: Filмотeka 16 Zagreb.

ZEMLJEPIS

2. oddaja

EROZIJA — IZRAVNAVA ZEMELJSKE POVRŠINE

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA:

torek: 16. 4. 1985
četrtek: 18. 4. 1985

MARIJA KOŠAK

SMOTRI

Učenci se seznajajo z erozijo kot s procesom, ki počasi, vendar učinkovito vpliva na preoblikovanje zemeljskega površja. Pri tem spoznavajo vlogo in pomen posameznih dejavnikov erozijskega delovanja.

VSEBINA

Film prikazuje erozijsko delovanje, ki ne prizanaša nobenemu objektu na zemeljskem površju. To je proces, ki je nekeje počasnejši, druge spet hitrejši, učinkovitejši. Pri tem součinkujejo različni dejavniki, učinek pa je odvisen od

kameninske zgradbe, od temperature, sile teže, delovanja vetra in vode. Nazorno je prikazano delovanje deževnice, ledu, sile teže (udor, usedi, plazovi) in tekočih voda. Površinske oblike se spreminjajo. Sedimenti, ki jih voda odlaga, ko njena moč pojenja, zapolnijo globeli, morsko dno. Ob koncu je zanimivo vprašanje: »Zakaj pa potem ni vsa zemeljska površina izravnana z morjem?« Slediti mora odgovor z učiteljevo razlago, da pri oblikovanju zemeljskega površja součinkujejo zunanje in notranje sile, pa tudi človek.

NAVODILA

Film prikazuje erozijski proces na zemeljskem površju. Vsebinsko je zelo zanimiva in ne glede na to, katero temo trenutno obravnavamo, bi bilo prav, da jo uvrstimo v program dela. Dobro je, da učitelji opozorijo učence na dejavnike, ki součinkujejo pri oblikovanju okolja, ker bodo tako učenci lažje sledili oddaji. Po njej je potreben pogovor o tem, ali so učenci vse razumeli, opozoriti jih je treba na podobne primere v naši okolici. Film je primeren za osnovno in srednjo šolo, posebno za prvi razred srednjih šol, kjer se tema podrobneje obravnava.

Literatura:

- Ilešić: Obča geografija.

ZEMLJEPIS

3. oddaja

ZEMLJA SE SPREMINJA — ZEMELJSKA SKORJA

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 23. 4. 1985**
četrtek: 25. 4. 1985

MARIJA KOŠAK

SMOTRI

Film Zemlja se spreminja je celoten prikaz delovanja zunanjih in notranjih sil. Učence seznani z zgradbo zemlje in dejavniki, ki povzročajo spreminjanje njenega površja, z različnimi oblikami in učinki erozije ter vzroki za nastanek vulkana.

VSEBINA

Zemlja je bila pred milijoni let razbeljena gmota. Postopoma se je ohlajala in strjevala. Najprej se je ohladila in strdila zunanja plast, ki jo imenujemo plašč. Ta se je zaradi prilagajanja notranjemu jedru in zaradi ohlajanja nagubal. Z oblikovanjem zemlje je nastalo tudi njeno ozračje — zmes plinov, ki so uhajali skozi razpoke iz njene notranjosti. Zaradi ohlajanja in zgostitve pare v atmosferi so nastajale padavine. Na zemeljskem površju so se z vodo napolnile kotanje, nastala so jezera, morja, oceani. Danes je trideset zemeljskega površja pokritega z vodo. Zemeljsko površje se nenehno spreminja zaradi delovanja zu-

nanjih in notranjih sil. Med najpomembnejšimi naravnimi preoblikovalci površja so voda, veter, temperaturne spremembe, rastje. Tekoče vode so pri tem najučinkovitejše, saj dolbejo strugo, spodkopavajo bregove in nosijo drobir. Ko njihova moč peša, odlagajo vedno več gradiva, najfinejšega celo daleč od izvira — v morje.

Gore s strmimi pobočji, ostrimi vrhovi, velikimi višinami (mlado gorovje) zaradi erozijskega delovanja spreminjajo svoj videz — pobočja so položnejša in nižja, vrhovi zaobljeni (staro gorovje). Šeasoma se kotanje in doline zapolnijo z drobirjem, ostrih prehodov v pokrajini ni (uravnan svet). Če bi se ta proces nadaljeval nemoteno, bi se vse morske kotanje zapolnile z usedlinami, voda bi prekrila vso zemljo. Vendar ni tako. Zaradi delovanja notranjih sil se skladi sedimentov in zemeljskih plasti premikajo, dvigajo. Na najšibkejših mestih nastajajo zaradi notranjega pritiska razpoke, ob katerih se premikajo plasti toliko časa, dokler pritisk ne pojenja. Včasih pa ne nastanejo prelomnice, ampak se plasti usločijo in dvignejo. Nastanejo gube. Vsako premikanje spremljajo potresi. Po notranjih silah preoblikovano površje je tako podvrženo erozijskemu preoblikovanju. V zemeljski skorji so »žepi«, ki jih oblikuje razbeljena tekoča gmota — magma. Zemeljsko jedro je namreč še vedno tekoče (NiFe); obdaja ga gnetljiva plast (SiMa), šele to pa pokriva strnjena skorja — plašč. Ko se magma bliža površini, se navadno ohladi, včasih pa si s silo utre pot skozi zemeljsko skorjo na površino. Magma, ki priteče skozi razpoke, se imenuje lava in se na površju ohladi. Bruhanje lave spremlja bruhanje pepela in odkrušenega kamenja. Po vsakem nastane kameninska plast. Če se izbruh ponavlja, se nabira plast za plastjo in zraste vulkanska gora. Vulkan je lahko visok več tisoč metrov. Pogosto lava ne priteče skozi krater vulkana, temveč skozi stranske razpoke. Vulkan počasi obmiruje in tudi nanj delujejo zunanje sile. Sklep: Zemlja je zelo stara, njeno površje se sicer počasi, a neprestano spreminja pod vplivom naravnih sil.

ZEMLJEPIS

4. oddaja

GIBANJE ZRAČNIH GMOT

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE, NAVODILA: **torek: 7. 5. 1985**
četrtek: 9. 5. 1985

MARIJA KOŠAK

SMOTRI

Pri gledanju filma Gibanje zračnih gmot učenci zvedo, kaj je atmosfera in da jo sestavljajo različni plini. Poučijo se o merjenju zračnega tlaka z živosrebrnim barometrom. Spoznajo konvekcijsko kroženje zraka ter posledice vrtenja Zemlje in njenega ozračja. Zvedo, da vplivajo na gibanje zračnih mas tudi drugi dejavniki. Ugotovijo, da dogajanje v atmosferi lahko opazujemo z Zemlje ali po vremenskih satelitih. Spoznajo, da je atmosfera sestavni del našega okolja in da jo morajo varovati.

POVZETEK VSEBINE

Atmosfera obdaja zemeljsko oblo. Sestavljena je iz različnih plasti, med njimi je najpomembnejša troposfera; v njej se dogaja vse, kar je neposredno povezano z življenjem na Zemlji. Atmosfero sestavljajo plini, katerih sestava se spreminja z višino, in ima lastno težo. Atmosferski pritisk je mogoče meriti s preprostim živosrebrnim barometrom. Pritisk je največji ob morju; z rastjo nadmorske višine pritisk pada. Atmosfera se giblje; to gibanje povzroča sončna toplota. Zemeljsko površje se neenakomerno segreva. Kjer padajo sončni žarki pravokotno ali pa vsaj pod večjim kotom na Zemljo, se Zemlja segreva močnejše kot tam, kjer padajo pod ostrim kotom. Med obema zemelj-

skima poloma in ekvatorialnim območjem je lahko tudi za 100 stopinj temperaturne razlike. Topel zrak z ekvatorialnega območja, kjer je segrevanje najmočnejše, se nenehno dviga in razhaja proti poloma. Tu se ohladi, se spusti nižje in se zopet pomika nazaj proti ekvatorju. Tako se zaokroži zračni tok. To konvekcijsko kroženje atmosfere zaznavamo na Zemlji kot veter. Vemo pa, da veter vselej ne piha s severa proti jugu (na severni poluti). Zakaj ne?

Na gibanje zračnih gmot vpliva še veliko drugih dejavnikov. Med slednje spada rotacija Zemlje. Atmosfera se skupaj z Zemljo premika tako, da se v 24 urah zavrti okoli zemeljske osi. Vse plasti atmosfere pa se gibljejo enako hitro. Zračne mase se ob ekvatorju gibljejo hitreje kot v bližini pola. Od ekvatorja se zračne mase gibljejo proti polu ali vzhodno. Zrak, ki se giblje proti ekvatorju, pa ima smer levo ali proti zahodu. V južni hemisferi se zrak pomika v levo ali vzhodno na svoji poti proti ekvatorju in zahodno ali spet levo proti polu. Posledica konvekcijskega gibanja, rotacije, razporeditve kopnega in morij so temeljne smeri vetrov (stalni vetrovi), vendar vplivajo na gibanje zraka tudi drugi dejavniki, ki jih pri oznaki vetra ter ugotavljanju vremena moramo upoštevati. Dogajanje v atmosferi spremljajo številni opazovalnici na Zemlji in z vremenskimi sateliti v atmosferi. Atmosfera je za človeka pomemben prostor. Čeprav se tega vedno pogosteje zavedamo, pa brez pomislekov vsak dan spuščamo v zrak velike količine izpušnih plinov. Posledice onesnaževanja zraka lahko postanejo usodne za človeštvo, zato moramo ozračje zaščititi.

NAVODILA

Film zelo zanimivo prikazuje zahtevno temo in bo koristil predvsem učencem srednjih šol. Učenci osnovnih šol lahko spremljajo televizijsko oddajo samo ob primerni učiteljevi razlagi.

Literatura:

Svetozar Ilesič: Obča geografija.

ZEMLJEPIS

5. oddaja, 6. razred

KAKO NASTANEJO ZEMELJSKE KARTE

POVZETEK VSEBINE: **torek: 21. 5. 1985**

MARIJA KOŠAK

Zgodovina najstarejših držav izpričuje, da je bila kartografija že zelo zgodaj razvita. Primerki ohranjenih kart povedo, da je bila njihova vsebina omejena na malo poznani svet.

V srednjem veku je človeštvo doseglo na nekaterih področjih lepe uspehe (arhitektura), o zemlji, njenih razsežnostih in obliki pa so vedeli le malo. Iz teh

časov so ohranjene krščanske karte, na katerih je središče Jeruzalem, malo poznani svet pa so kar dopolnili s fantazijskimi risbami.

V tem času so imeli več znanja le Arabci, posebno o Sredozemlju. Z željo po osvajanju neznanih in bolj oddaljenih dežel in hkrati z geografskimi odkritji je znova zaživele kartografija. Uveljavile so se nove tehnike za prikazovanje topografskih znakov in te se spopolnjujejo še zdaj. Zdajšnje karte so izdelane tako, da uporabnik ne najde na njih le dežele, temveč tudi ceste, železnice, ugotovi njihov pomen idr. Prav gotovo je eno najzanimivejših vprašanj, kako nastanejo zemljepisne karte.

V svetu in pri nas zbira pomembne podatke in opravlja meritve armada. Karte se vsako leto dopolnjujejo zaradi velikih sprememb na zemeljskem površju. Za merjenje razdalj in kotov se uporabljajo posebne naprave. Pri tem danes vse bolj pomaga letalo. V filmu so prikazane možnosti in postopki za snemanje iz letala, kako se uporabljajo diapozitivi, pa tudi pantograf pri izdelavi kart. Priprava osnutka karte je zelo zahteven postopek. Šele po izdelavi in pregledu poskusnih kart se izdelajo kovinske matrice za tiskanje serije kart.

Sodobne karte so danes nepogrešljive, saj jih poleg armade uporabljajo v mnogih poklicih in v šolah.

ZEMLJEPIS

6. oddaja, 6. razred

PROJEKCIJA GEOGRAFSKIH KART

POVZETEK VSEBINE:

torek: 28. 5. 1985

četrtak: 30. 5. 1985

MARIJA KOŠAK

Zemlja je okrogla in idealna upodobitev njenega površja je geografska karta, narisana na globusu. Težave pa nastanejo pri prenašanju njenega površja na ravno ploskev. To najlažje naredimo z različnimi projekcijami. Film

prikazuje nekatere temeljne sisteme projiciranja, po katerih so povečini izdelane geografske karte.

Najbolj razširjena je valjna ali cilindrična projekcija. Koordinatna mreža je projicirana na papir tako, da se poldnevnik in vzporedniki sekajo pod pravim kotom.

Pri stožni projekciji so vzporedniki koncentrični loki, meridiani pa ravne črte.

Azimutna projekcija je tista, pri kateri se papir — ravna ploskev dotika globusa v eni točki, tokrat na tečaju. V tem primeru so vzporedniki koncentrični krogi, poldnevnik pa ravne črte, ki žarčijo iz središča. Če pa se stična točka prenese na ekvator, so vzporedniki usločeni, meridiani pa ravne črte. Katera projekcija se uporabi, je odvisno od tega, kako bi radi predstavili zemeljsko površje — del ali vso površino. Se vedno pa velja, da je najboljša in najatančneje predstavljena zemlja na globusu.

RAČUNALNIŠTVO

4. oddaja:

ORODJE PRIHODNOSTI

LOGO — ALI JE RAČUNALNIK PAMETEN?

torek: 23. 4. 1985

UMETNA INTELIGENCA

četrtak: 25. 4. 1985

MNOŽIČNA INFORMATIKA

ČLOVEK IN STROJ

DIDAKTIČNI NAPOTKI:

JOŽICA SELAKOVIČ

Televizijski cikel o računalništvu, ki ga je pripravil časnikiar Peter Likar z avtorjem in voditeljem oddaje dr. Tomažem Kalinom in z drugimi strokovnjaki, seznanja gledalce z mikroročunalnikom, z metodo dela z njim, njegovo uporabnostjo na različnih področjih dela in življenja, s tehnološkimi pridobitvami, ki jih prinaša družbenemu razvoju, pa tudi s težavami, ki jih bo treba še premagati.

Cikel lahko uporabimo kot učni pripomoček pri uvajanju udeležencev izobraževanja v svet mikroročunalništva.

V Programu življenja in dela osnovne šole je še dovolj prostora, tako da lahko vanj uvrstimo pripravljene oddaje. Lahko jih obravnavamo pri tehnični in družbeno-moralni vzgoji, v interesnih dejavnostih ali pri računalništvu kot izbirnem predmetu. V vzgojno-izobraževalnih programih srednjega izobraževanja je še več možnosti za velenjevanje tovrstnih oddaj v vzgojno-izobraževalni proces kot v osnovni šoli. Učitelji jih lahko uporabijo kot uvod v predmet računalništva, posamezni deli oddaj ali sekvence so primerne za obravnavo pri predmetu osnovne tehnike in proizvodnje.

Družbeni vidik vsebine teh oddaj se povezuje z vsebino predmeta samoupravljanje s temelji marksizma v vseh štirih letnikih, oddaje pa lahko uvrstimo tudi v interesne in druge dejavnosti.

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SMOTRI

Z uporabo oddaj o vzgojno-izobraževalnem procesu lahko uresničujemo številne vzgojno-izobraževalne smotre: za zgled navedem samo nekaj splošnih.

- Učenci:
- spoznavajo način dela z mikroročunalnikom, možnosti uporabe računalnika na različnih področjih dela in človekove dejavnosti, težave, ki jih je treba za uspešnejše delo z računalnikom še premagati, vpliv, pomen in vlogo uvajanja mikroeletronike na družbeni razvoj v svetu in še posebno pri nas;
 - se motivirajo za računalniško »opismenjevanje« in uvajanje računalništva v procese dela;
 - si oblikujejo ustrezen odnos do računalnika kot orodja prihodnosti.

VSEBINA

Cikel ima štiri oddaje, ki se povezujejo v celoto. Naslov prve oddaje je **Logo**. V njej je prikazana in razložena metoda ustvarjalnega dela z mikroročunalnikom. Preprosta uporaba omogoča uporabo mikroročunalnika v vzgojno-izobraževalnem procesu. Prikazan je zgled uporabe mikroročunalnika pri matematiki (računalniška grafika). Dr. Vid Pečjak utemeljuje uporabo učne tehnologije z mikroročunalnikom v vzgojno-izobraževalnem procesu s teorijo o izobraževanju Jeana Piageta.

V drugi oddaji je namenjena posebna pozornost vprašanju **umetne inteligence** pri mikroročunalniku. Ob zgledu komunikacije med človekom in računalnikom mag. Peter Tancig razloži probleme računalniškega razumevanja naravnega jezika in pri tem upošteva semantiko, sintakso in morfologijo. Pri računalniškem prevajanju naravnega jezika v formalni jezik bo treba rešiti še veliko problemov.

Tretja oddaja z naslovom **Množična informatika** razgrinja možnosti, ki jih dajejo sodobna mikroelektronska sredstva. Posebna pozornost je namenjena stanju in razvoju, ki se začnejo pri nas na področju mikroelektronike in računalništva. Igralec Janez Bolha predstavi uporabo teleteksta. Tako obveščanje je razširjeno skoraj po vsej Evropi. Pri nas ga pripravlja in uvaja RTV Ljubljana, tehnično opremo zanj pa razvija Gorenje. Inž. Nevenka Herman-Zorko strokovno predstavi teletekst in njegove možnosti (omejitve) ter razvoj videoteksta, ki ga uvajajo pošte. V oddaji so posebej poudarjene metodologija množičnega obveščanja in neslutene možnosti njegovega nadaljnjega razvoja s posnetkom videoteksta ali elektronske pošte iz Anglije. Mikroelektronika bo spremenila način življenja in dela, vplivala bo na demokratizacijo odnosov v družbi.

Četrta oddaja **Človek in stroj** vsebinsko zaokroži cikel, s tem da postavlja vprašanje umetne inteligence. Dr. Bratko primerja način človekovega razmišljanja z metodo računalniškega diagnosticiranja. V oddaji je predstavljena uporaba računalniškega ekspertnega sistema v medicini. Delo strokovnjaka z računalnikom pomeni veliko racionalizacijo dela in vire novih podatkov. Vendar ni pričakovati, da bo stroj reševal vse probleme človeške družbe brez človeka in njegove inteligence.

DIDAKTIČNO-METODIČNI NAPOTKI

Oddaja je zanimiva za učence in učitelje, posebno zato, ker jih spodbuja k uporabi mikroročunalnika v vzgojno-izobraževalnem procesu. Z vsebino oddaje, ki je pestra in bogata, je mogoče uresničevati začelene vzgojno-izobraževalne smotre.

Vsaka oddaja je lahko izhodišče za pogovor ali pa na temelju poprejšnjega pogovora ponazarja tematiko. Vključevanje televizijske oddaje, njenih delov ali sekvenc v vzgojno-izobraževalni proces zahteva dejavne oblike in metode dela. Učenci naj razmišljajo, razpravljajo, oblikujejo mnenja, stališča in se motivirajo.

FIZIKA

1. oddaja

VALOVANJE IN ENERGIJA

SMOTRI, POVZETEK IN NAVODILA:

torek: 21. 5. 1985

četrtak: 23. 5. 1985

IVA MULEC IN JANEZ FERBAR

SMOTRI

- Učenci spoznajo:
- različne vrste valovanj: linearna, površinska in prostorska valovanja;
 - da si telesa z valovanjem lahko izmenjujejo energijo.

VSEBINA

Film pokaže več vrst valovanj: valovanje na vzmeti, na vodni gladini, zvočno in elektromagnetno valovanje. Pojasni povezavo med frekvenco in valovno dolžino in odboj potujočega valovanja. Prikazuje uporabo valov za prenos energije in signalov. Kot zgled za prenos energije uporablja sončni sistem, prenos informacij razloži z radarjem.

NAVODILA

Film je primeren za začetne letnike v srednjem usmerjenem izobraževanju. Po obravnavi nihanja, valovanja in elektromagnetnega valovanja bi predvajanje filma povežalo snov in poglobilo znanje s poudarkom na energijskih spremembah.

FIZIKA

2. oddaja

KATODNI OSCILOSKOP

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA: **torek: 28. 5. 1985**
četrtek: 30. 5. 1985

IVA MULEC IN JANEZ FERBAR

SMOTRI

Učenec spozna:

- način delovanja katodnega osciloskopa

— njegovo uporabo

— povezanost znanosti in tehnologije.

VSEBINA

Film pokaže, kako magnetna in električna polja odklanjajo elektrone v katodni cevi. Razloži, čemu lahko uporabljamo različne frekvence napetosti prevodnika. Kot posebne zglede za uporabo osciloskopa prikazuje primerjanje frekvenc z Lissajousovimi figurami in merjenje hitrosti zvoka.

NAVODILO

Film vsebinsko in metodično precej ustreza razlagi o elektronu pri predmetu fizika v skupni vzgojno-izobražbeni osnovi v usmerjenem izobraževanju. Predvajanje filma bi racionaliziralo učiteljevo razlago in poučilo učence, kako uporabiti osciloskop.

EKOLOGIJA

1. oddaja

MREŽA ŽIVLJENJA

SMOTRI, POVZETEK IN NAVODILA: **torek: 21. 5. 1985**
četrtek: 23. 5. 1985

DANICA KMECL

SMOTRI

Učenci:

- spoznajo nevarnosti nepravilnega poseganja človeka v naravo;
- spoznajo pomembnost naravnega ravnovesja v naravi;
- dojamajo, da mora človek upoštevati zakone o naravi, če hoče ohraniti naravna bogastva.

POVZETEK VSEBINE

Boj za obstanek v naravi ohranja številčnost vrst v določenih mejah in vso skupnost v razmeroma stabilnem stanju, ki ga imenujemo naravno ravnovesje.

Kadarkoli se v živi skupnosti pojavi sprememba, pogosto navidez nepomemben dogodek sproži verigo reakcij, ki lahko spremenijo vse življenje

skupnosti. V živem jelovem gozdu naletimo tu in tam na drevesa, ki so jih napadli lubadarji. Njihovo število nenavadno nadzorujejo ptice, ki vrtajo luknje v lubje. Če pa se gozd zaradi abiotičnih dejavnikov poškoduje, ga nemoteno napadajo hrošči in uničijo. Kmalu se zaredi na milijone hroščev, ki uničijo hektarje zdravih dreves. Ves gozd umira zato, ker se eden njegovih najmanjših členov nenadzorovano množi. Propadanje gozda povzroči propad humusa itd.

Podobno se dogaja z naravno travnato površino. V normalnih razmerah sta rastlinski in živalski svet v ravnovesju. V to ravnovesje pa je posegel človek, pripeljal govedo, ovce in postavil ograde. Ravnovesje se je rušilo, prehranjevalna veriga se je pretrgala, travnik je postal opustošen.

Če hoče človek modro vladati Zemlji, mora razumeti, kako delujejo naravni zakoni in zavarovati svoj planet pred škodo. Njegova inteligenca mora zavzeti novo razsežnost. Spoznati mora svojo povezanost z vsemi živimi bitji in se zavdati pomena svojih dejanj.

Vprašanja za razpravljanje

1. V kakšnem odnosu sta hiperprodukcija potomcev in boj za obstanek?
2. Kakšno prednost ima mešana gozda pred jelovim gozdom?
3. Kaj več o invazijah kobilic v preteklosti?

NAVODILO

Film je namenjen učencem višjih razredov osnovne šole in učencem v srednjem izobraževanju. Učitelju svetujemo, da učence pripravi na ogled oddaje in z njimi po oddaji razpravlja o vsebini.

EKOLOGIJA

2. oddaja

STALIŠČA B. COMMONERJA

SMOTRI, POVZETEK IN NAVODILA: **torek: 28. 5. 1985**
četrtek: 30. 5. 1985

DANICA KMECL

SMOTRI

Učenci:

- spoznajo soodvisnost med živimi bitji;
- ugotovijo pomen kroženja snovi v naravi;
- spoznajo, da vse spremembe v naravi zahtevajo svoj davek.

POVZETEK VSEBINE

Film prikazuje učinke sodobne tehnologije na okolje. Ekologi preučujejo človekove vplive na okolje, opozarjajo, da ima človekovo nenadzorovano poseganje v naravo lahko nepopravljive posledice. Človek ima svoje mesto v celostnem sistemu odnosov med živimi bitji in jih mora spoštovati, če hoče preživeti.

B. Commoner je v svojih raziskavah preučeval:

- vplive onesnaževanja na prebivalce gozda
- učinkovit način predelovanja mrtvih substanc
- učinek izpušnih plinov na rastline
- učinek tehnoloških inovacij na organizme.

B. Commoner meni, da bomo le z znanjem na vseh področjih ustvarjanja lahko reševali probleme, ki se porajajo v naravi.

Vprašanja za razpravljanje

1. Kaj se zgodi s kemikalijami, ki jih zlijemo v potok, in kaj s pesticidi, s katerimi potresemo pridelke?
2. Kaj pomeni izrek: Vsak poseg v naravo terja svoj davek?
3. Kako človek v svojem vsakdanjem življenju troši energijo in njene nenaдомestljive vire?

NAVODILO

Film je namenjen učencem v srednjem izobraževanju. Učenci višjih razredov osnovne šole lahko spremljajo televizijsko oddajo samo ob primerni učiteljevi razlagi.

SPOZNAVANJE NARAVE IN DRUŽBE

1. oddaja

ČEBELARSTVO

(Serija KAKO ŽIVIMO)

DIDAKTIČNI NAPOTKE: MAJDA ČEH

torek: 21. 5. 1985

četrtek: 23. 5. 1985

VSEBINA

V tej oddaji je prikazano čebelarstvo od najpreprostejših oblik, ki jih lahko spoznamo v čebelarstvu muzeju v Radovljici, prek današnjega čebelarjenja do industrijske predelave čebeljih proizvodov.

Od zgodovinskega pregleda čebelarjenja preidemo v današnji čas k čebelarjenju in njihovim pravilom pri reji čebel. Dobra matica je zelo pomembna za

novi zarod v panju. Zato se nekateri čebelarji ukvarjajo z rejo in s prodajo matic.

Mlade matice dajo v posebne panje plemenilnike, da se ob določenem času matice oplodijo. Nato jih pošiljajo v posebnih kartonskih škatlicah, v katere dajo zraven matice še nekaj čebel delavk in hrano (sladkor).

V Sloveniji delujejo tudi posebne kontrolne postaje gozdnega medenja, ki ugotavljajo povzročitelja medenja, začetek in izdatnost medenja s pomočjo kontroliranih družin.

Med čebelarjeva redna opravila spadajo: pregledi panjev, nadzor nad močjo družine, stanjem zalege, rodovitnostjo matice, zaloga hrane, opazovanje znakov obolenosti in raznih drugih nenormalnosti.

Zaradi različnih paš so potrebni prevozi čebel v različne kraje, s tem pa so povezana tudi čebelarjeva potovanja. Praviloma točijo med po končani paši na določenem območju, da dobijo tako različne vrste medu (cvetlični, kostanjev, smrekov, ajdov, akacijev, rožmarinov itd.). Med točimo, ko dozori, to je takrat, ko čebele vsaj tretjino satja prekrijejo z zadelavino.

S pomočjo čebel pridelujemo tudi cvetni prah — osmukanec. Na žrelo panja pritrdimo posebno pripravo — osmukač, tako da z njim zagradimo vhod v panj. Čebele se skozenj vračajo in si pri tem osmukajo z nog koščke cvetnega prahu, ki padajo skozi presejevalno mrežo v predalček.

Čebelar mora med rednimi pregledi panjev opazovati tudi priprave čebel na rojenje.

Zelo pomembna dejavnost čebelarjev je pridelovanje matičnega mlečka. Matični mleček izločajo mlade čebele do jile, stare od pet do dvajset dni. Da lahko nastane, se morajo čebele do jile hraniti z medom in s cvetnim prahom.

SMOTRI

Film Čebelarstvo prikazuje zgodovino, delo pri reji čebel in predelavo čebeljih proizvodov.

- Ob gledanju filma učenci spoznajo:
 - Čebelarstvo muzej v Radovljici;
 - delo pri reji čebel med letom (preglede panjev, kontrolo medenja, točenje medu, matični mleček, cvetni prah, pošivanje matic naročnikom, ogrebanje roja čebel, hranjenje čebel s sladkorno mešanico);
 - orodje, ki ga pri delu uporabljajo (točilo za točenje medu, koš za ogrebanje roja, razne vilice za odstranjevanje zadelavine...);
 - različne vrste čebelnjakov;
 - delovne procese v Medexu (preverjanje medu, laboratorijske raziskave medu, propolis in drugih čebeljih proizvodov);
 - industrijsko predelavo proizvodov za prehrano, zdravilstvo in kozmetiko).

Ob gledanju filma opozorimo učence na sodobnejše oblike čebelarjenja, še zlasti na pomen čebeljih proizvodov v sodobni prehrani, zdravilstvu in kozmetiki; to nam prikažejo posnetki v Medexu, kjer vidimo načine predelave, laboratorijske raziskave in izdelke.

Učence seznanimo s kooperacijskimi povezavami med čebelarji in Medexom, ki so zelo pomembne za razvoj in širjenje čebelarstva, saj dajejo čebelarju možnosti za razširitev dejavnosti.

Opozorimo jih lahko še na vzporedne dejavnosti čebelarstva, na izdelovanje panjev in čebelnjakov, na svečarje, nekdanje izdelovalce malega kruha v okolici Škofje Loke in podobno.

METODIČNA NAVODILA

Film Čebelarstvo lahko prikažemo že v 2. razredu pri SND ob temi o čebelarstvu. V 5. in 8. razredu ga uporabimo pri SD oziroma pri zemljepisu kot dopolnilo pri obravnavi gospodarstva Jugoslavije. Če smo si film ogledali pri SD, ga lahko uporabimo tudi pri slovenskem jeziku za:

- govorne vaje (Delo v čebelnjaku, Predelava čebeljih proizvodov...)
- spise (Dan s čebelarjem, Ob točenju medu, V panju...)
- bogatenje besednega zaklada (poišči glagole, ki pomenijo delo v čebelnjaku; dopolni stavke s samostalniki...).

Film lahko predvajamo pred obravnavo nove snovi. Če se za to odločimo, moramo pripraviti primeren uvodni pogovor glede na okolje in izkušnje učencev. V okolju, kjer učenci ne poznajo čebelarstva, je boljše, da se odločimo za projekcijo filma po obravnavi snovi.

Po ogledu pripravimo skupinske delovne naloge, da se prepričamo, če so učenci film razumeli in vsebino povezali s svojim znanjem. Zgledi delovnih nalog:

- v Čebelarstvu muzeju
 - delo pri reji čebel
 - delo pri pridobivanju matičnega mlečka
 - točenje medu
 - orodje
 - vrste čebeljih paš in medu
 - čebele spomladi
 - prežimovanje čebel
 - pomen čebel v sadjarstvu in
 - pomen medu in drugih čebeljih proizvodov v prehrani in zdravilstvu.
- Organiziramo lahko ekskurzijo k čebelarju. Učenci se lahko seznajajo s čebelarstvom v čebelnjaku pri rednem pregledu panjev in z orodjem, ki ga uporabljajo. Lahko se pogovorijo o čebelji družini, o sestavi in različnih vrstah panjev. Informacije lahko zbirajo tudi učenci, sami, če imajo priložnost. Pripravimo tudi pogovor s starejšim čebelarjem, ki je čebelaril že pred drugo svetovno vojno. Vprašamo ga lahko:
- Kakšna je razlika med predvojnimi in sedanji čebelarjenjem?
 - Kdo se je ukvarjal s čebelarstvom?
 - Kako je čebelarjenje vplivalo na življenje v družini?
 - Kam so vozili čebele na pašo in s kakšnim prevoznim sredstvom?
 - Kakšen je bil zaslužek od prodaje čebeljih pridelkov in kakšen je danes?
 - Komu so prodajali med nekdanj in komu danes?

Ob zbranih podatkih lahko primerjamo življenje čebelarjev danes in v preteklosti. Ugotovimo tudi razlike v načinu čebelarjenja.

SPOZNAVANJE NARAVE IN DRUŽBE

2. oddaja

RIBIŠTVO

DIDAKTIČNI NAPOTKI:

torek: 28. 5. 1985

četrtek: 30. 5. 1985

TATJANA ANGERER BRČAN IN MARIJ ČUČEK

UVOD

Film pokaže v dokumentarni obliki slovensko ribiško ladjevje. Sledi kratek odlomek iz življenja in dela na ladji, nato sledimo barkam na morju. Ulov je srednje dober.

Nadalje nas film popelje v tovarno ribjih konzerv, kjer spoznamo polnilnico. Pokaže tudi transport in prodajo rib v ribarnici. Prav s tem je nakazana pot do čim številnejših uporabnikov.

Pomembno je tudi razločevanje med belo in plavo ribo.

VSEBINA

Danes, ko se morje počasi umika kopnemu, postaja vse pomembnejši del prehrane človeštva in daje možnost za pridobivanje energije, se znanost obrača nazaj proti začetku življenja na četrtem planetu našega osončja. Celinski prebivalci obiščejo morje nekajkrat na leto, a bolj za sprostitvev in počitek, film Ribišstvo pa kaže praktično in gospodarsko vrednost morja.

SMOTRI

1. Učenci spoznajo razsežnost morij in oceanov, lastnosti morske vode, morje kot biotop (življenjsko okolje), predvsem pa njegov pomen za človeka:
 - morje vpliva na podnebje in vreme, s tem pa tudi na način življenja ljudi;
 - omogoča dobre prometne zveze med celinami;
 - je izredno pomemben vir hrane;
 - ima pomembno vlogo v gospodarstvu — predvsem v turizmu;
 - pomembno je tudi za rekreacijo in počitek delovnih ljudi.
2. Ob filmu lahko učence nevsiljivo navajamo na pravilen odnos do narave in jih opozarjamo na varstvo okolja.
3. Učenci se seznajajo z ribiškimi poklicem in spoznajo značilnosti in pomen ribičevega dela.
4. Seznanijo se z delom v živilski industriji.

METODIČNI NAPOTKI

Film lahko uporabljamo pri pouku v osnovni šoli in v srednjem izobraževanju. V osnovni šoli je koristno učilo pri spoznavanju narave in družbe v 4. razredu (poglavje o ribolovu), pri biologiji v 6. razredu (obravnavo poglavja o morju), v 7. in 8. razredu pri gospodinjskem pouku (poglavje o prehrani), pri zemljepisu v 8. razredu (poglavje o gospodarstvu Jugoslavije), pri družbeno-moralni vzgoji (nevezana tema: onesnaževanje in varstvo okolja). Film uporabimo kot izhodišče za obravnavo snovi, ob njem utrdimo in poglobimo prede-

lano snov, ob njem pa dobimo tudi vrnitveno informacijo o znanju, ki so ga učenci pridobili pri razlagi in uporabi drugih učil. Tako s filmom lahko zapolnimo vrzeli v znanju in odpravimo pomanjkljivosti, ki jih odkrijemo.

V srednjem izobraževanju uporabimo film pri pouku geografije, biologije in pri pouku o prehrani v specializiranih programih (živilska, zdravstvena oziroma naravoslovna smer, pedagoška smer, trgovinska dejavnost, kuharstvo, program smeri za turizem).

Film bodo lahko uspešno uporabili mentorji zunajšolskih dejavnosti pa tudi učitelji, ki nadzorujejo delo osnovnošolcev med podaljšanim bivanjem v celodnevni šoli.

Oceani in morja zavzemajo približno sedem desetino zemeljske površine. Ker se od vodne površine odbijajo predvsem modri žarki, je Zemlja, če jo gledamo iz prostora, ki jo obdaja, modre barve. To je vzrok, da jo mnogokrat imenujejo modri planet.

Valovanje, bivačica in predvsem mrzli in topli morski tokovi, ki so posledica vetrov in razlik v slanosti in temperaturi morja, vplivajo na podnebje in vreme in s tem na način življenja ljudi v obalnih predelih.

Dandanes ko je na Zemlji čedalje več ljudi, beljakovinske hrane pa vse manj, smo vedno bolj navezani na hrano iz morja, ki je količinsko za zdaj še neomejena.

Med najpomembnejšimi vrstami rib, ki jih love v Jadranu za prehrano, je sardela. To je predstavnik skupine malih plavih rib, ki žive v zgornjih osvetljenih plasteh morja. Značilna je za Atlantski ocean in za Sredozemsko morje, živi pa tudi v drugih subtropskih morjih, kjer se temperatura giblje med 10 in 20°C. V Jadranskem morju so sardele predvsem ob naši obali, zato je lov nanje pri nas na prvem mestu.

Sardele love od marca do novembra: Količina ulovljenih sardel znaša 50 odstotkov celotnega ulova morskih rib. Veliko pojemo svežih, ki jih s posebnimi hladilnimi tovornjaki vozijo na tržišče v notranjost države. Se več sardel konzervirajo.

Sardele love na dva načina:

a) Klasični nočni lov v nočeh brez mesečine

Ribe love z ribiškimi ladjami in s spremljevalnimi svetilnimi čolni (svečari- ce), ki s svetlobo privabljajo ribe jate. Ko na ladji z netrovočnim detektorjem (sonarjem) zaznajo jato, jo osvetlijo, in ko se ribe dvigajo k svetlobi, jih zajamejo s plavajočo mrežo. Nato z vrvo, ki je speljana skozi obroče, zadr- nejo spodnji rob mreže in iz nje polovijo ribe s posebnimi, na drogove pritrje- nimi mrežami (glej film). V mreži je med sardelami tudi riba, ki jo imenujemo morski golob.

b) V novejšem času se močno uveljavlja ribolov s pomočjo koč, ki jo vle- četa dve ladji. Ta oblika lova ni odvisna od vremena in poteka tudi podnevi. Plavo ribo love z lebdečim kočarjenjem, kakršnega prav zdaj uvajajo v DO Droga.

Podobno love tudi ribe, ki žive v globokih plasteh morja — z globinskim kočarjenjem.

Papalina je nekoliko manjša od sardele in inčuna in doseže do 14 centi- metrov. Plava nekoliko slabše od drugih dveh. Drsti se pozimi v priobal- nem morju. Živi povsod v Jadranu, vendar je je največ v severnem delu. Love jo pozimi. Lovijo jo lažje kot druge male plave ribe, ker je manj plašna in jo luč

Največ je ulove od maja do novembra. Gospodarsko je precej pomembna; pojemo precej svežih rib, še več pa jih konzerviramo (fileti).

Tuna doseže do 4 m in tehta tudi do 600 kg. Povprečno dosežejo tune v Jadranu do 12 kg. Drsti se spomladi v obalnem pasu. Najdemo jo povsod v Jadranu, redkejša je le v istrskih vodah. Največ je ulove v Reškem zalivu, okoli Kvarnerskih otokov in v območju Crikvenice spomladi in jeseni, vendar je ulov v Jadranu skromen, tako da jo naše ladje love tudi v vodah ob zahodnoafriških obalah.

Zdravnik zatem opiše najpogostejše telesne poškodbe, ki nastanejo pri trčenju avtomobila tedaj, ko potnik ni privezan. »Trik sekvenca« nato prikaže, kaj se zgodi s potnikom ob trčenju pri različnih hitrostih vozila. Pri hitrosti 20 kilometrov na uro »naraste teža« odraslega človeka na 470 kilopondov; to je

Film ali video posnetek spada v vsako šolsko zbirko učil.

Posebna izobraževalna skupnost za pedagoško usmeritev

razpisuje za šolsko leto 1985/86

105 štipendij za učence

70 štipendij za študente

objave

Posebna izobraževalna skupnost za pedagoško usmeritev bo štipendirala študente pedagoških študijskih smeri na visoki oz. višji stopnji za potrebe naslednjih srednjih šol oz. domov za učence srednjih šol:

Posebna izobraževalna skupnost za pedagoško usmeritev bo štipendirala študente pedagoških študijskih smeri na visoki oz. višji stopnji za potrebe naslednjih srednjih šol oz. domov za učence srednjih šol:

potrebe **SREDNJE ŠOLE ZA TRGOVINSKO DEJAVNOST**, Ul. 29. novembra 4, 63000 Celje
1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška matematika** (možnost zaposlitve s 1. 9. 1986)

potrebe **SREDNJE NARAVOSLOVNO-MATEMATIČNE ŠOLE »JURIJA VEGE«**, Študentovska 16, 65280 IDRIJA
1 štipendija — za študij na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani — **dipl. inž. strojništva** (možnost zaposlitve s 1. 9. 1986)

potrebe **SREDNJE ŠOLE Družboslovne usmeritve**, IVANČNA GORICA
1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška fizika** (možnost zaposlitve s 1. 9. 1986)

potrebe **SREDNJE EKONOMSKE IN KOVINARSKÉ ŠOLE Z ITALIJANSKIM UČNIM JEZIKOM, IZOLA**
1 štipendija* — za študij na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani — **splošna ljudska obramba in družbena samozaščita** (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)
1 štipendija* — za študij na Pravni fakulteti v Ljubljani — **gospodarsko samoupravno pravo** (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)
* Poseben pogoj za to šolo je, da je kandidat pripadnik italijanske narodnosti oz. da obvlada italijanski jezik.

potrebe **CENTRA SREDNJEGA USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA, JESENICE**
1 štipendija — za študij na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani — **inž. strojništva** (za dela in naloge: učitelja praktičnega pouka z osnovnim poklicem strojni mehanik) (možnost zaposlitve s 1. 9. 1987)
1 štipendija — za študij na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani — **inž. strojništva** (za dela in naloge: učitelja praktičnega pouka z osnovnim poklicem konstrukcijski ključavničar) (možnost zaposlitve s 1. 9. 1988)

potrebe **SREDNJE PEDAGOŠKE IN NARAVOSLOVNO-MATEMATIČNE ŠOLE, Cankarjeva 2, KOPER**
1 štipendija — za študij na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani — **dipl. inž. računalništva** (možnost zaposlitve s 1. 9. 1987)

potrebe **SREDNJE GRADBENE ŠOLE, Cankarjeva 2, KRANJ**
1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška fizika** (možnost zaposlitve s 1. 9. 1988)

potrebe **ISKRE — SREDNJE ŠOLE ELEKTROTEHNIŠKE IN KOVINSKO PREDELOVALNE USMERITVE, Cankarjeva 2, KRANJ**
2 štipendiji — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška matematika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)

1 štipendija — za študij na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani — **inž. energetike oz. elektronike** (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)
1 štipendija — za študij na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani — **dipl. inž. energetik** (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)
1 štipendija — za študij na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani — **dipl. inž. elektronik** (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)
1 štipendija — za študij na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani — **dipl. inž. strojništva** (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)

potrebe **SREDNJE ŠOLE KOVINARSKÉ, PEDAGOŠKE EKONOMSKE USMERITVE, Partizanska 82, LENDAVA**
1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška matematika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)
1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška fizika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)

potrebe **PTT SREDNJEŠOLSKEGA CENTRA, Cankarjeva 16, LJUBLJANA**
2 štipendiji — za študij na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani — **inž. telekomunikacij** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)

b) 3 štipendije — za študij na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani — **dipl. inž. telekomunikacij** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)

11. za potrebe **SREDNJE ŠOLE ZA FARMACIJO IN ZDRAVSTVO, Šaranovičeva 5, LJUBLJANA**
a) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani — **splošna ljudska obramba in družbena samozaščita** (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)
b) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška matematika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)

12. za potrebe **SREDNJE ŠOLE ZA RAČUNALNIŠTVO, Tržaška 72, LJUBLJANA**
a) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška matematika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)

13. za potrebe **SREDNJE ŠOLE ZA ELEKTRONIKO, Prušnikova 98, LJUBLJANA**
a) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani — **inž. elektronike** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)
b) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani — **dipl. inž. elektronike** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)
c) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani — **dipl. inž. energetike** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)

14. za potrebe **SREDNJE EKONOMSKE ŠOLE »B. KIDRIČ«, Prešernova 6, LJUBLJANA**
a) 1 štipendija — za študij na Ekonomski fakulteti »Boris Kidrič« v Ljubljani — **dipl. ekonomist** (gospodarsko računstvo) (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)

15. za potrebe **SREDNJE LESARSKÉ ŠOLE, Lesarska ul. 2, MARIBOR**
a) 1 štipendija — za študij na Biotehniški fakulteti v Ljubljani — **inž. lesarstva** (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)
b) 2 štipendiji — za študij na Biotehniški fakulteti v Ljubljani — **dipl. inž. lesarstva** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)

16. za potrebe **SREDNJE ZDRAVSTVENE ŠOLE »JUGA POLAK«, Trg M. Zidanskega 3, MARIBOR**
a) 1 štipendija — za študij na Biotehniški fakulteti v Ljubljani — **prof. biologije** (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)

17. za potrebe **SREDNJE EKONOMSKE ŠOLE, Trg Borisa Kidriča 3, MARIBOR**
a) 1 štipendija — za študij na Ekonomski fakulteti v Ljubljani — **dipl. ekonomist** (knjigovodstvo) (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)

18. za potrebe **SREDNJE KMETIJSKE ŠOLE RAKIČAN, MURSKA SOBOTA**
a) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška matematika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)

19. za potrebe **SREDNJE Družboslovne in ekonomske šole, MURSKA SOBOTA**
a) 1 štipendija — za študij na Filozofski fakulteti v Ljubljani — **pedagogika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)

20. za potrebe **SREDNJEŠOLSKEGA CENTRA TEHNIŠKO-PEDAGOŠKE USMERITVE, MURSKA SOBOTA**
a) 1 štipendija — za študij na Visoki tehniški šoli Maribor — **inž. strojništva** (proizvodna tehnologija) (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)
b) 1 štipendija — za študij na Visoki tehniški šoli Maribor — **inž. strojništva** (obdelovalna tehnologija) (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)
c) 1 štipendija — za študij na Visoki tehniški šoli Maribor — **inž. tekstilne tehnologije** (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)
d) 1 štipendija — za študij na Visoki tehniški šoli Maribor — **inž. tekstilne tehnologije** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)
e) 2 štipendiji — za študij na Visoki tehniški šoli Maribor — **dipl. inž. tekstilne tehnologije** (možnost zaposlitve 1. 9. 1989)

21. za potrebe **SREDNJE ŠOLE TEHNIŠKIH IN ZDRAVSTVENE USMERITVE »BORIS KIDRIČ«, NOVO MESTO**
a) 5 štipendij — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška matematika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)
b) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani — **splošna ljudska obramba in družbena samozaščita** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)
c) 2 štipendiji — za študij na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani — **dipl. inž. strojništva** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)
d) 1 štipendija — za študij na Biotehniški fakulteti v Ljubljani — **dipl. inž. lesarstva** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)
e) 2 štipendiji — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **kemija** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)

22. za potrebe **DOMA UČENCEV »BALDOMIR SAJE« PORTOROŽ**
a) 1 štipendija — za študij na Filozofski fakulteti v Ljubljani — **pedagogika (domska vzgoja)** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)

23. za potrebe **SREDNJE TEHNIŠKE IN NARAVOSLOVNE ŠOLE, POSTOJNA**
a) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška fizika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1986)

24. za potrebe **SREDNJE ŠOLE TEHNIŠKO-NARAVOSLOVNE IN PEDAGOŠKE USMERITVE, RAVNE NA KOROŠKEM**
a) 2 štipendiji — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška matematika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)
b) 2 štipendiji — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška fizika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)
c) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **dipl. inž. metalurgije** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)
d) 3 štipendije — za študij na Fakulteti za strojništvo v Ljubljani — **dipl. inž. strojništva** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)

25. za potrebe **ŠC — TOZD SREDNJE TEKSTILNE ŠOLE SEVNICA**
A) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani, **pedagoška matematika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1989)

26. za potrebe **SREDNJE KOVINARSKO-STROJNE IN METALURŠKE ŠOLE, STORE 61**
a) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **kemija in biologija** (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)

27. za potrebe **ŠOLSKEGA CENTRA »VOJVODINA« TOLMIN, Dijaska 12/b, TOLMIN**
a) 1 štipendija — za študij na Akademiji za glasbo v Ljubljani, — **glasbeni pedagog** (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)
b) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani — **pedagoška matematika** (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)

28. za potrebe **DEKLIŠKEGA VZGAJALIŠČA, Cesta Dolenjskega odreda 19, VIŠNJA GORA**
a) 1 štipendija — za študij na Pedagoški akademiji Ljubljana — **defektologa (MVO)** (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)

29. za potrebe **CENTRA ZA REHABILITACIJO SLUHA IN GOVORA, Vojkova 74, LJUBLJANA**
a) 1 štipendija — za študij na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani — **dipl. inž. šibki tok s pedagoško-andragoško izobrazbo** (možnost zaposlitve 1. 9. 1987)

30. za potrebe **VZGOJNEGA ZAVODA PLANINA PRI RAKEKU**
a) 1 štipendija — za študij na Pedagoški akademiji v Ljubljani — **defektologija (duševno prizadeti)** (možnost zaposlitve 1. 9. 1988)
Prijava bo sprejemala Posebna izobraževalna skupnost za pedagoško usmeritev, Ljubljana, Aškerčeva 9 — oddelek za štipendije — do 15. julija 1985.

Nadaljevanje na 12. strani

e enkrat o travmah

že, da le ne bo šlo brez od-
ra. Tako izrecno izzvana naj
obneje pojasnim svoje trdi-
clanku, napisanem za Pro-
tega delavca; to rada sto-
ceprav sem se že tedaj tru-
da bi bila čimbolj jasna, je
da se mi to vendarle ni po-
o. Naj ponovim, da nisem
ravala oporekati trditvam
sa Zadravca v članku, ob-
nem v Prosvetnem delavcu
1984. Zdelo se mi je le po-
o, da ob njegovih trditvah
rim se na drugo plat, ki jo
kot učiteljica tujega jezika.
da sem, da si bralec šele
lahko ustvari bolj ce-
podobo problema. Naj
se to, da je vse, kar sem
la, celota, navajanje po-
nih stavkov ali delov
lahko popolnoma spre-
pomen mojih izjav. Povem
udi, da so moje navedbe
osebno mnenje, ki ga bom
a oblikovati v odgovor na

mo na sorazmerno majh-
koščku zemlje, na katerem
poleg nas tudi pripadniki
narodnosti. Obdani smo s
narodi, torej tudi s tujimi
zaradi majhnosti ozemlja
pogosto srečujemo tujce, ki
disi prišli k nam ali pa so na
odu čez naše ozemlje. Na-
posledica vsega tega je, da
rekoč vsak Slovenec ve, da
ajo poleg njegovega še
jeziki in da se je treba vča-
njih sporazumevati.

av zaradi tega koščka zemlje.
aterem živimo, in ki je ena
de njih poti med zahodno ter
zhodno Evropo in Blíž-
vzhodom, je naravno, da na
nem ozemlju srečujemo več
Z kot v kaki drugi deželi.
nem pa, če nam je to všeč ali
za nas zanimajo tudi velike
kdorkoli že, ki želi imeti
v svetu, mi pa smo si zaradi
zbrali politiko neuvrščeno-

je, kar sem naštel, nam
ej z vsem, kar se sodi zraven
ina, turizem, znanstvene,
ne izmenjave in politični
ne le narekuje **naravno** po-
po znanju ali vsaj pozna-
v tujih jezikov, temveč nam
ni število jezikov, ki jih mo-
poznati.

mejala sem se le na najbolj
ne okoliščine, ki nas prav
v učenje tujih jezikov. Naj
nu dodam prej omenjene ra-
saj gre za dejavnosti, brez
ih si danes ne moremo za-
ni življenja neke države v
narodni skupnosti. Vidimo
da učenje tujih jezikov ni
nepotrebno razkosje, tem-
nja.

čutijo čedalje bolj tudi pri-
iki velesil oziroma narodov,
in jezik govori veliko ljudi
želijo gospodarsko in poli-
vplivati na svet. S tem ute-
njem (po svojem osebnem
ju) svojo trditev, da se **kar**
e Slovencev najbrž kar
e naučiti ali vsaj spoznati tuje
e in da naj bi bila paleta je-
v, ki se jih učimo, čim širša.
zato, da bi tujcem služili,
ak da bi jih poznali.

ODPRTA UNIVERZA

Univerzo si predstavljam kot odprto stebrišče, kjer se učenci
birajo okrog tistih učiteljev, ki imajo kaj povedati in ki tudi
najo kaj povedati. Na univerzi, na vsaki šoli, bi morali učiti tisti,
ki največ znajo, tisti, ki so najboljši. To pomeni, da bi morali pri-
isk na mesta univerzitetnih učiteljev močno povečati. Morda bi
bilo to možno doseči z zaposlitvami za določen čas. Tu bi morali
ravnavati brez kompromisov, brez sociale, kajti cilj je jasen: prek
mladih, dobro usposobljenih strokovnjakov, ustvariti možnosti
za boljšo, lepšo bodočnost... Te odprtosti in prehodnosti je na
naši univerzi bistveno premalo. Morda so temu vzrok tudi ra-
mere, ki so značilne za žabje mlake. V vsaki žabji mlaki velja
najprej načelo sožitja, ščuke pa so v takih mlakah visoko nezaže-
lene... Odprta univerza je univerza, na kateri piha in kjer ni to-
pljih, varnih kotov. Morali bi usvariti preprič. Upajmo, da bomo
na veter povzročili prej, preden bo nastala burja, ki bi pomela
tiste, ki bi jih veter moral odnesti, pa tudi tiste, ki jih nikdar ne bi
smeli prizadeti.

Dr. Boris Frlec, Teleks, št. 7-85

To trditev postavljamo seveda
načelno, uresničitev takega pro-
grama gotovo naleti na kopico
težav — kadrovskih, organizacij-
skih in denarnih.

O tem, kdaj naj se Slovenec
začne učiti tujega jezika, ni-
mamo kaj razmišljati: najlažje in
z najmanj truda se učijo tujega
jezika otroci v zgodnjih otroških
letih. Nekako v predpuberteti se
dokončno oblikujejo govornilni
organi, zato je tik pred tem zad-
nji čas, da se začnemo učiti tu-
jega jezika, če želimo doseči tudi
kakovost na glasovni ravni. Zato
se povsod po svetu, če si želijo
zagotoviti uspeh, začno učiti tu-
jega jezika bodisi v predšolski
dobi ali pa najpozneje okrog 10.
do 12. leta starosti; to ustreza na-
šemu 4. ali 5. razredu osnovne
šole.

Po uspehih, doseženih pri uče-
nju drugega tujega jezika na
srednji stopnji, lahko sklepamo,
da ima poleg bolj razvite umske
spособnosti in morda večje mo-
tivacije, nemajhno vlogo tudi to,
da učenci pri učenju drugega tu-
jega jezika lahko uporabljajo
tudi izkušnje, ki so si jih pridobili
pri učenju prvega.

Glede vzgojnega vpliva tujega
jezika v osnovni šoli, ko naj bi bil
učenec v svoji za vzgojo najbolj
dovzetni dobi prepuščen na mi-
lost in nemilost tujemu kultur-
nemu vplivu, navajam tole:

1. Tujega jezika (v našem pri-
meru angleščine) imajo učenci le
3 ure na teden, v 7. in 8. razredu
celo samo po 2 uri. Če v šolski
vzgoji zavzema torej vzgojni
vpliv tujega jezika le nekaj od-
stotkov celotne vzgoje.

2. Če torej učenje tujih jezikov
v šoli lahko sploh postane vzgoja
v tuji miselnosti, postane to na-
tanko toliko, kolikor to hoče uč-
itelj in kolikor mu to dovolijo
učni načrt in organi, ki bdijo nad
uresničevanjem učno-vzgojnih
smotrov. To sem imela v mislih,
ko sem omenila, da je trditev tak-
o Zadravca grd očitek tak-
o učiteljem kot tudi predmetu.
Kako je glede tega poskrbljeno v
samem sistemu, sem povedala že
v prejšnjem članku.

3. Ni mogoče zanikati, da vpliv
angleško govorečega sveta in
njegove civilizacije, posebno ti-
stega dela, ki ni najbolj kulturen,
sega tudi k nam. Vendar naj opo-
zorim vsaj na dveje. Prvič: an-
gleščina je tudi jezik Bertranda
Russella, Martina Luthra Kinga
in končno tudi Louisa Adamiča.
Drugič: lahko trdim, da večina ti-
stih vplivov s tega jezikovnega po-
dročja, ki so mnogim po pravici v
spotiko, prihaja k nam po drugih
poteh, ki sem jih tudi omenila že
v prejšnjem članku, in ne z uče-
njem tujega jezika, torej angle-
ščine. Uvoz tujega kulturnega
vpliva je velikokrat povezan z
gospodarskimi zadevami in je
odsev miselnosti celotne indu-
strijske in potrošniške civilizaci-
je, ki ji očitno tudi mi nismo
mogli ulti. Zato menim, da je
prav nevarno vso odgovornost
prevaliti le na učitelje angleščine.

4. Cesa se bomo učili, naj nam
narekujejo potrebe. Dodala bi
še: trenutne potrebe in potrebe,
ki jih lahko predvidimo vsaj za
naslednjih 10 do 20 let. Kajti to-
liko približno traja, da iz Janezka

postane Janez, če smem opozo-
riti na staro ljudsko modrost:
Kar se Janezek nauči, to Janez
zna.

In tako: veliko lažje je določiti
trenutne potrebe kot tiste druge.
Za to, da se res dobro naučis ne-
kega tujega jezika, pa potrebu-
jemo dalj časa, saj moramo, žal,
poznati tudi tujo miselnost in
kulturo, če se želimo (v svoj prid)
izogniti nesporazumom. Vsega
tega najbrž ne bi mogli doseči le
na tečajih za odrasle.

To pomeni:

— da se zaradi svojega geo-
grafskega in političnega položaja
ne moremo izogniti učenju tujih
jezikov in da nam prav ta položaj
narekuje učenje širšega izbora
jezikov za čim več prebivalcev,
torej na osnovni šoli, v usmerje-
nem izobraževanju, na višjih in
visokih šolah, kakor tudi na teča-
jih za učence ob delu;

— da je organizacija takega
pouka težavna, vsaj s kadrovske-
ga, denarnega in organizacij-
skega stališča;

— da so tuji jeziki le del, in to
enakovreden del v mozaiku
vzgojnih dejavnosti;

PREJELI SMO

»Nezaupnica telesnovzgojnim pedagogom?«

V Prosvetnem delavcu št.
2/1985 je bil objavljen članek
Silva Kristana z naslovom Ne-
zaupnica telesnovzgojnim peda-
gogom v katerem pisec med dru-
gim kategorično napada Zavod
za šolstvo SR Slovenije in nje-
govo svetovalno službo.

Z večino tez, ki jih razvija
avtor o šoli v naravi in njeni vlogi
se seveda strinjamo, ne namera-
vamo pa z njim polemizirati o ne-
smiselnih obtožbah na račun pe-
dagoške službe, saj so neuteme-
ljene. Svetovalna služba Zavoda
SRS za šolstvo namreč ni nikoli
dajala takih navodil, kot ji jih
pripisuje Silvo Kristan, saj bi bilo
to v nasprotju s temeljnimi
usmeritvami dela na tem področ-
ju. Če pa ima pisec drugačne in-
formacije, naj navede konkretne
primere, da bomo lahko ugotovi-
li, da ne gre morda za nespora-
zume ali napačne razlage. Nekaj
pa je treba razčistiti. Pri organi-

— da je negativen vpliv tuje
miselnosti bolj pripisati drugim
vplivom kot pouku tujega jezika,
ki je kot del šolstva pod večjim
družbenim nadzorom kakor
drugi mediji. Poleg tega pa
vseeno ne moremo in ne smemo
tuji kulturi odrekat tistih lastno-
sti, ki so splošno človeške in torej
koristne.

Pri pouku tujega jezika imamo
prav dosti možnosti prenašati
slednje in ublažiti negativne tuje
vplive ter vzgajati mladega člo-
veka, da brez manjvrednostnega
občutka primerja in vrednoti tujo
in svojo kulturo. Tako se vzgaja v
strpnosti do drugih in v narodni
samozavesti, kajti mi smo dru-
gačni, svet nas take ceni in taki
smo svetu potrebni.

Morali bi razčleniti potrebe po
znanju tujih jezikov, in sicer
kratkoročno in dolgoročno, na
podlagi tega pa zasnovati poli-
tiko učenja tujih jezikov.

Vsekakor pa so vse to proble-
mi, ki presegajo možnosti mo-
jega delovanja kot učiteljice an-
gleščine in nemščine na srednji
šoli.

FRANKA RODE

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

(v nadaljevanju)

Kako sestavimo vabilo

Draga Danica!

Kar nerodno mi je priznati, da znam sestaviti marsikakšen
sestavek, vabila pa skoraj ne. Navadno ga sestavim tako, da
predelam kakšen vzorec, ki mi pride v roke. Dolgo časa sem
prenarejal tole vabilo:

OSNOVNA ŠOLA TONETA ČUFARJA

Datum: 17. 10. 1980

VABILO

Vabimo Vas na zbor delavcev, ki bo v četrtek, 20. 9. 1980,
ob 16. uri v zbornici.

Dnevni red:

- izvolitev predsednika zbora, zapisnikarja in dveh ove-
riteljev
- gmotni položaj šole in osebni dohodek
- obravnavna obračuna za prvo polletje
- razno

Prosimo za zanesljivo udeležbo.

Žig

Predsednica Sveta šole:
Anica Novak

Na roditeljski sestanek pa sem vabil tako, da so učenci kar
napisali v beležke ali na list papirja:

Vljudno Vas vabim na roditeljski sestanek, ki bo v sredo,
14. novembra 1983, ob 17. uri v sobi 8 v drugem nadstropju.

Podpis staršev:

Razrednik

Polagoma, ko sem sam prejemal takele dopise, sem spozna-
val, da utegnejo ti papirji človeka spraviti prav v slabo voljo.
Posebno vsiljivi pozivi *Prosimo za zanesljivo udeležbo* ali *Ude-
ležba je obvezna* ali *Morebitno odsotnost opravičite na telefon-
sko številko...* me razjezijo. Če se le da, se na tako vabilo ne-
odzovem. Tudi kratkost vabila se mi zdi žaljiva in me bolj
odbija kot vabi.

Danica, opazil sem, da ti sestavljaš bolj prijazna vabila kot
drugi. Prosim za nasvet, kako bi se otresel uradne togosti in
nasilnosti, ki se je čedalje bolj zavedam.

Lep pozdrav

France

Dragi France!

Načel si zanimivo témo. Tudi jaz iz vabila začutim, kakšno
je razpoloženje sklicatelja, kakšen odnos ima do vabljenih in
do samega sestanka. Na žalost tudi jaz dobivam več neprijetnih
vabil kot prijaznih, dostikrat tudi na zelo slabo pripravljene
sestanke. Prav ob slabih vabilih sem sklenila, da moram vabiti
drugače.

Kot učiteljica imam največ izkušenj z vabili na roditeljski
sestanek. Po mojem morajo starši iz vabila čutiti, da jih ne
kličem samo zaradi uradne dolžnosti, ampak zaradi lastne želje
in potrebe, da se z njimi pogovorim. V vabilu sporočam, kaj
koristnega ali zanimivega sem pripravila zanje. Nujno se mi zdi,
da vabljeni tudi zvedo, koliko časa bo sestanek trajal.

Takole bo moje vabilo na naslednji roditeljski sestanek:

Spoštovani starši!

Za naše srečanje sem pripravila predavanje o družinski uri.
Ta lahko veliko pripomore k zbolšanju odnosov med starši
in otroki.

Vaši otroci Vam bodo pokazali, kakšne vaje delajo v minuti
za zdravje in katere pesmi radi pejejo.

Sestanek bo v razredu... dne... ob... uri. Uvodni del bo
trajal eno uro, nato pa bo sledil pogovor o skupnih ali zasebnih
problemih.

Pričakujem Vas.

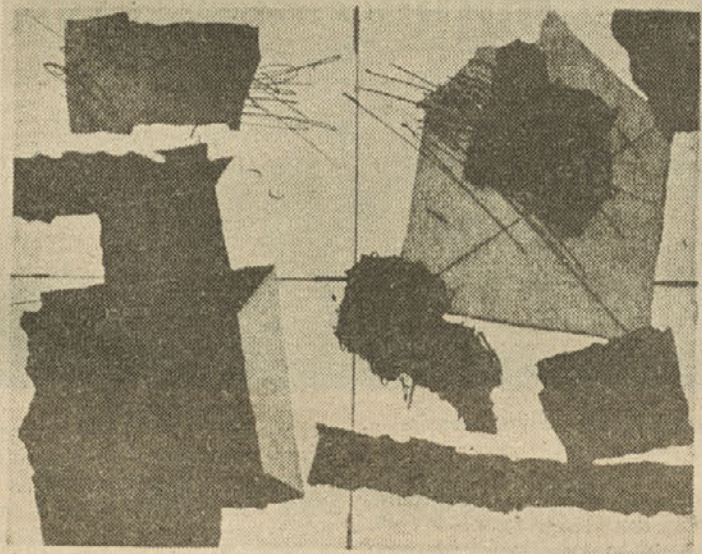
Razredničarka

Kot vidiš, vabilo ni samo predelovanje ustaljenega obrazca;
ampak tudi odsev medčloveških odnosov in pripravljenosti
sestanka. Vabilo nakazuje razpoloženje, v katerem bo sestanek
potekal. To je že del sestanka.

Hvala-za tvojo pobudo, da sem se razpisala o stvari, ki se
mi zdi pomembna, in lep pozdrav.

Danica

Prispeval: FRANCE ŽAGAR

Delo Andreja Jemca z razstave Moderna slovenska grafika v Münchnu

Neobvezna počitniška naloga

Zimske počitnice so mimo, in
že nadaljujemo delo s starim pe-
dagoškim navdušenjem.

Priznati moram, da sem že
prvo uro po počitnicah doživela
prijetno presenečenje v razredih,
kjer učim nemščino. Učencem
sem pred počitnicami zaželela,
naj si naberejo novih moči in jim
svetovala, naj vzamejo v roke
tudi kaj »nemškega«, bodisi zve-

zek, revijo ali knjigo. O tem naj
bi mi poročali po počitnicah ali
pa celo oddali pisne izdelke.

Potrudili so se skoraj vsi, če-
prav to delo ni bilo obvezno. Pri-
nesli so mi vse mogoče: od vaj v
delovnem zvezku do rešenih
nalog v svojih vadnih zvezkih.
Boljši učenci so si celo sami izmi-
slili igrice s črkami, nekateri so
zvezek opremili z izrezki iz revij.

Skratka, moj predlog je imel
velik odmev.

Seveda sem njihovo delo na-
gradila, tako kot sem jim oblju-
bila. Kdor je naredil vsaj nekaj
vaj, je dobil plus, drugi pa oceno
glede na število vaj in njihovo te-
žavnostno stopnjo. Čeprav sem
si s pregledovanjem teh zvezkov
nakopala dodatno delo, sem za-
dovoljna, saj ugotavljam, da je

dosti izdelkov oddala prav tista
skupina učencev, ki je bila v pol-
letju slabše ocenjena. Plus ali
ocena jim je zdaj nova spodbuda
za delo in nekaj učencev me je že
vprašalo: »Bomo še kdaj imeli
tako nalogo?«

Mislím, da si takih vprašanj pri
svojem predmetu mi, učitelji za-
četniki, še posebno želimo.
TATJANA PALOVŠNIK

pobude
odmevi

novе knjige

Razprava o Turgenjevu in slovenskem realizmu

Izmed ruskih književnikov je prav Ivan Sergejevič Turgenjev prvi, ki je s svojim literarnim delom in vplivom prodrli na zahod in utrl pot tudi drugim. Ker je Turgenjev za slovenski realizem še posebno pomemben, smo že dolgo pogrešali temeljito študijo, ki bi celostno osvetlila probleme v zvezi z njegovim literarnim vplivom in še posebno v zvezi s slovenskim realizmom. Med pridobitvami z literarnoznanstvenega področja je treba posebej opozoriti na razpravo Štefana Barbariča Turgenjev in slovenski realizem, ki je izšla pri Slovenski matici kot 27. zvezek zbirke Razprave in eseji.

Avtor si je zastavil kot izhodiščno usmeritev »vprašanje receptivne odzivnosti in umevanja realističnega pisanja I. S. Turgenjeva v času slovenskega (poetičnega) realizma«. Za naše razmere je torej posebno pomembno obdobje med letom 1869, ko smo dobili prve prevode in prve informacije o Turgenjevu, pa do 1895, ko je umrl Fran Celestin, najvidnejši zagovornik realizma in tudi Turgenjeva pri nas, in je nastopil mladi rod slovenskih pisateljev.

Štefan Barbarič je v svojem delu opozoril na poprejšnje literarne zgodovinarje, ki so povežali leposlovje Turgenjeva z razcvetajočim se realizmom pri nas in omenili tudi pozornost, ki jo je zbudil ta ruski pisatelj pri drugih jugoslovanskih poznavalcih književnosti. Za izhodišče je vzel Turgenjeva v slovenskih prevodih, vse od prvega prevoda manj znane povesti Petruškova ljubezen Ladislava Gorenca (leta 1869), do osemdesetih let, ko je zanimanje za Turgenjeva doseglo vrh in se je s Franom Gestri- nom končalo prevajalsko delo tega obdobja. Avtor je logično nadaljeval s Publicističnimi odmevi in kritiko; začel je z J. Jurčičem, obsežneje se je posvetil Franu Celestinu kot glavnemu zagovorniku realizma in poznavalcu literature, prav tako ni obšel niti manj pomembnih zapiskov o Turgenjevu. Posebno skrbno je osvetlil tudi delo Karla Štreklja, ki je v nadaljevanjih v Ljubljanskem Zvonu objavljaj življenjepis Turgenjeva. Štefan Barbarič je opozoril na Štrek- ljevo ločnico med staro poetiko in med novodobnimi pogledi, kot

jih je lahko opazil pri Turgenjevu, pa tudi na Mahničevo odklonilno kritiko Turgenjeva. Seveda je Štefan Barbarič našel še več imen in odzivov na Turgenjeva. Sledijo literarne zveze in vzporednice kot središčno vprašanje Barbaričevih razglabljanj. Tako kot že poprej se je avtor oprl na hrvaške zglede in dognanja; v teh najdemo zanimivo vzporednico. Poglavitna pozornost v Barbaričevem delu je namenjena slovenskemu poetičnemu realizmu, ki je bil povezan z literarnim delom Turgenjeva. V tem pogledu je najbolj znan pisatelj Janko Kersnik; o njem je spregovoril že Ivan Prijatelj v svoji študiji, v kateri so strnjene sorodnosti in razlike med obema pisateljskima. Štefan Barbarič je upošteval starejše in novejše kritike in mnenja literarnih zgodovinarjev, ki so se ukvarjali s povezavo med Turgenjevimi in Kersnikovimi, vendar je ohranil kritično stališče ter poglobil raziskovalna spoznanja. Škoda, da avtor ni širše pritrdil ali ovrgel stališča Janeza Rotarja do kratke proze pri Slovencih. Poleg Kersnika najdemo v knjigi še več imen, ki jih je avtor ustvarjalno uvrstil v obravnavo.

Barbarič konča razpravo z literarnoteoretskimi perspektivami. V ospredju je vprašanje literarnonazorskega obdobja, v katerem odsevala literatura in nazor o literaturi Turgenjeva, opisano pa je tudi, katere sestavine uvrščajo Turgenjeva v oblikovanje slovenskega realizma. Pisec je obdelal pojmovni obseg in svojevrstnost literarnega realizma, seveda posebej glede na slovenske razmere in pojmovanje tovrstnih problemov pri nas. Na takih temeljih je avtorjeva analiza logično začrtana že v izhodišču. Utrdila je spoznanje, da je Turgenjev močno vplival na slovenske pisatelje; ob njem je mladostovski rod uveljavljal načela poetičnega realizma. Gotovo je razprava o Turgenjevu in slovenskem realizmu doslej ena najpopolnejših strokovnih knjig, ki jih imamo pri nas. Ob koncu najdemo povzetek v ruščini, za prevod je poskrbel Janez Zor. Škoda, da manjka imensko kazalo. Knjigo je preprosto, klasično opremil J. Miklavčič.

IGOR GEDRIH

Matematika skozi kulture in epohe

V zbirki SIGMA ki jo izdaja Društvo matematikov, fizikov in astronomov SR Slovenije, je izšla pred nedavnim knjiga **Matematika skozi kulture in epohe**, ki jo je napisal dr. Vladimir Devide, profesor matematike iz Zagreba.

To zadnje delo je prav gotovo nekaj posebnega na jugoslovanskem knjižnem trgu. Avtor, ki se ne spozna samo na matematiko, temveč tudi na filozofijo in umetnost, je v zgodovinskem pregledu razvoja matematike od pradedovine do današnjih dni popisal najzanimivejše podrobnosti v teh šestnajstih poglavjih: V začetku je bilo število, imena in znamenja za števila, številski sistemi, Začetki računanja, Matematika Mezopotamije, Egipta, Kitajske, stare Indije, stare Grške, arabskih ljudstev, srednjega veka in novega veka, Matematika našega stoletja, Matematika danes in jutri in zadnje poglavje z vprašanjem Kaj je matematika? V uvodu pravi

avtor, da namenja knjigo matematikom, ki ne vedo, da razumejo matematiko, in matematikom, ki vedo, da je ne razumejo. Potemtakem bo knjiga prijetno branje ne le učencem v srednji šoli, ki se za ta predmet zanimajo, pač pa tudi njihovim učiteljem in drugim, ki jim je lepa zgradba matematike všeč.

Knjiga je opremljena z lepimi (v izvirniku štiribarvnimi) slikami, pri katerih pa bo bralec po avtorjevih besedah lahko opazil, da ves čas ne spremljajo besedila, zlasti v začetnih in končnih poglavjih. Takole pravi: »V uvodnem poglavju govorim na primer o načelnih vprašanjih: o matematični resnici, o mestu matematike med znanostmi, o njeni zgodovinski perspektivi in tako naprej, slikovno gradivo pa ilustrira vzporednost geometrijskih oblik, ki jih je ustvarila narava in jih oblikuje človek. Ali: v poglavju o matematiki našega stoletja so tudi slike matematikov, o

Prvi stik z vesoljem

Pri Državni založbi Slovenije je izšla knjižica Marijana Prosenca **Prvi stik z vesoljem**, namenjena učencem razredne stopnje osnovne šole, še zlasti tistim, ki si žele več in bolj poglobljenih informacij o zakonitostih v naravi, o naši odvisnosti od zakonitosti, po katerih živijo Zemlja, Sonce in Luna, ter o drugih telesih v vesolju.

Knjižnica je namenjena vsem učencem, ki žele s samostojnim delom pridobiti več spoznanj. Samostojno delo pa je zasnovano prav tako kot raziskovalčevo, in v tem je njegova velika vrednost pri razvijanju otrokovih miselnih sposobnosti.

Avtor že v uvodu navdušuje mlade bralce za raziskovanje, obenem pa jim odločno pove, da to delo ni lahko in zabavno, temveč naporno, saj zahteva vztrajnost, potrpežljivost in načrtnost pa tudi nekaj samoopovedovanja. Zato naj se ga ne loti, kdor tega ne ve ali noče sprejeti. Toda že med delom in zlasti ko je opravljeno, doživi raziskovalec pravo zadoščenje in občutek, da je notranje bogatejši, in morda še zavest, da bo s spoznanji koristil tudi drugim. To pa je najboljša motivacija za nadaljnje delo in za zdravo osebnostno rast.

Tako je torej knjižica namenjena vsem, ki so trdno odločeni vztrajati pri resnem delu in se dokopati v potu svojega obraza do novih spoznanj.

Takega gradiva, ki bi bilo skupaj z vsebino in metodo samostojnega dela nalašč pripravljeno za mlade nadbudneže, pri nas skorajda ni. Metodični obdelavi snovi pri delu v okviru individualizacije se v glavnem posveča vsak učitelj sam, prav tako je tudi z gradivom za dodatni pouk ali za krožke poljudnoznanstvenih področij. Pomanjkanje gradiva pa je bilo in je še prav gotovo eden zaviralnih dejavnikov zlasti za usmerjanje in vodenje učencev, ki hitro napredujejo.

Knjižica **Prvi stik z vesoljem** je torej odlična podlaga za individualizacijo učne snovi o temeljnih zakonitostih življenja na Zemlji, ki je odločilno povezano z vesoljem, zlasti s Soncem in Luno. Knjižica navaja podrobni delovni načrt za delo krožka mladih naravoslovcev (npr. astronomov) — učencev 3. in 4. razreda in morda še posamičnih učencev 2. in 5. razreda.

Z delovanjem takih krožkov in z načrtnim vodenjem učencev, ki hitro napredujejo in so samostojnejši pri pouku, bo osnovna šola že na razredni stopnji, to je ob intenzivnem odkrivanju in prvem ustaljevanju interesov, lahko vsem osnovnošolcem, predvsem pa najobetavnejšim, ki jih zdaj še malo zanamajamo, ustvarila boljše možnosti za razvoj.

Kratka poglavja v knjigi so zaokrožena v vsebinsko celoto. Obravnavajo nek pojav in zakonitosti v zvezi z njim. Pisec poda najprej informacijo, ki pritegne bralca raziskovalca, saj je napisana zanimivo in v otroku prilagojenem ter skrbnem poljudnoznanstvenem jeziku. Besedilo dopolnjujejo fotografije, ilustracije in skice, ki so delo akademskega slikarja Matjaža Schmidta, in pomembno pripomorejo k vedremu ozračju in nazornosti. Ob taki predlogi se učenec lahko uspešno loteva opazovalnih

nalog, poskusov, merenj in izračunavanj. Sicer pa je za samostojne zapiske in sklepe posebej didaktično oblikovan obrazec s temeljnimi postavkami, z nekakšno dispozicijo, ki učencu pomaga k načrtnosti in smotnemu opravljanju dela.

Opazovanja, poskusi, meritve in izračunavanja se tesno naslanjajo na osnove, predpisane z učnim načrtom spoznavanja narave in družbe in spoznavanja narave, zlasti v 3. in 4. razredu. Tako, denimo, govori eno izmed poglavij knjige o sončni uri, o njeni izdelavi in uporabi. Vidiki višje zahtevnosti in večje dejavnosti in samostojnosti učencev se tu pa tudi pri več drugih temah (poglavjih) dopolnjujejo še s praktičnim delom učencev; to s prenovno osnovne šole še posebno pospešujemo, da bi bilo pridobljeno znanje bolj kot doslej del življenja, in s prebujanjem in razvijanjem latentnih interesov in sposobnosti otrok tudi dejavnik usmerjenaja v poznejši poklic. Avtorjev način obravnavanja je torej širok, odlikuje pa ga tudi posluš za sedanje razvojne usmeritve osnovne šole. Tako na primer uspešno povezuje znanje iz narave z matematičnim zna-

njem in ustvarja novost med obema področjema.

Marijan Prosen je s **Prvi stik z vesoljem** zelo učenecem in učiteljem šole, zlasti razredne, dragoceni razvojni čas 11. življenjskega leta, ko v predšolski vzgoji in v ko obiskuje razredno osnovne šole, bo ob uprtega gradiva kot je knjižica **Prvi stik z vesoljem**, koristno ljen. Vsem nadpogodno razvijajočim se bo dana pomembna spodbujanje za razvoj sposobnosti, pa bo gradivo v pomoč sniževanju individualnega dela z boljšimi in nadučenci. Na tako trdni kol to daje knjiga **Prvi stik z vesoljem**, tudi ne bo težko kovati krožkov, ki bodo valil bistre in radovedne naravoslovce.

Zato knjižico posebej ročamo osnovnim šolam ljem razredne stopnje, da obogatijo šolsko knjižnico priporočijo tudi staršem ob posebni priložnosti otrokom.

DARINKA SIVEC

Šolsko varčevanje

Državna založba Slovenije je izdala lani lepo opremljeno knjigo **Šolsko varčevanje**. Gradivo zanjo je zbral in pripravil Slovenski šolski muzej s sodelovanjem Ljubljanske banke.

V mesecu varčevanja je Ljubljanska banka — združena banka v sodelovanju s Temeljno banko v Velenju v Kulturnem centru Ivana Napotnika v Velenju predstavila knjigo **Šolsko varčevanje** ob 140-letnici prve šolske hranilnice.

Uvod je napisala Tilka Blaha, članica predsedstva RK SZDL; v njem je poudarila, da moramo s skupnimi prizadevanji doseči, da bo varčevalna kultura prerasla v splošni družbeno-moralni odnos vseh mladih za ustvarjanje bolj-ših možnosti za življenje, delo in samoupravljanje.

Pisci knjige: France Ostanek, Aleksander Videčnik in Andrej Vovko so si delo razdelili tako, da je France Ostanek prikazal razvoj varčevanja na Slovenskem od leta 1789 do 1941, od tega leta pa sta ga opisala Aleksander Videčnik in Andrej Vovko.

V prvem zgodovinskem delu je France Ostanek prikazal najprej razvoj šolskega varčevanja v evropskih državah in nato začetek varčevanja pri Slovencih. Prvo šolsko hranilnico na Slovenskem je ustanovil vzorni učitelj Peter Musi na osnovni šoli v Šoštanju, leta 1844. Peter Musi je bil po dosedanjih ugotovitvah prvi slovenski učitelj, ki se je zanimal za šolsko varčevanje. O pomenu varčevanja je leta 1844 napisal poročilo v Kmetijskih in rokodelskih novicah. Za svoje učence je dal izdelati lončene hranilnice; te so ob koncu semestra ali »šolske skušnje« — spravevanja, razbili in prešteli svoj prihranek. Naslednje leto je Peter Musi zapisal v Novicah: »V mladosti je treba skrbeti, kako si svoje dni pošteno kruh služiti.«

Po tem letu je izšlo več sestavkov o varčevanju o raznih šolskih revijah, pedagoških časopisih in glasilih. Veliko glasov je bilo za šolske hranilnice, veliko pa tudi proti njim.

Šele leta 1879 je izšel prvi odlok, ki omenja ustanavljanje šolskih hranilnic. Tudi med samimi učitelji je bilo veliko takih, ki so nasprotovali šolskim hranilnicam.

Pred prvo vojno je delovanje šolskih hranilnic nekoliko zastalo, akcija za varčevanje se je znova začela šele po vojni. Prosvetni delavci so se zavedali, kako pomembno je varčevanje za vzgojo in oblikovanje človekovega značaja, zato so se zavzeto lotili dela. Pri odpiranju šolskih hranilnic so dosegli lepe uspehe. Tudi pedagogi, ki so to

dejavnost pred vojno ne odklanjali, niso več nasproti. Na kongresu v Milanu 1924 sklenili, naj bo 31. svetovni dan varčevanja.

V drugem delu knjige varčevanje prikazujejo razvoj pionirskega varčevanja ustanovitve Denarnega Slovenije 12. marca 1941. Denarni zavod Slovenije menjal veliko pozornost mladih varčevalcev. Od njim hranilne knjižice in mali njihove prihranki hranilni knjižici iz leta hrani Slovenski šolski muzej osvoboditvi je delo Denarnega zavoda Slovenije prevzela rodna banka Jugoslavije, svojimi podružnicami tudi varčevanje po šolah namen izdala potrebna Kredita banka v Celju pravila poseben načrt mladinskega varčevanja čela sodelovati s šolami pionirsko hranilnico so Podčetrtku, kjer so pomoči mentorjev prevzelo slovanje hranilnice. Pionirski hranilništvo se je razmestilo po vseh Sloveniji cijo rednih posvetov mentorjev pionirskih hranilnic osnovne šole po vsej Sloveniji drugi po Jugoslaviji zamejstvu, tam, kjer imajo podružnice.

Svet mentorjev za mladinsko varčevanje na območju Slovenije bank izmenjuje izkušnje mentorji šolskih hranilnic stimi družbeno-političnim nizacijami na svojem območju ki se ukvarjajo z vzgojo in brazevanjem mladine. Ljubljanska banka je za varčevalce hove mentorje uvedla tiskane in priznanja, Mladinska značko in Vošnjakovo priznanje.

Pisca nadalje opisuje delovanje Cicibanove in Mladinske hranilnice, ki si počasi pot med najmlajše in mlade šolce in seznanjata z oblikovanjem mladinskega varčevanja in banki.

Pri razvoju šolskega varčevanja je prav gotovo pomembno družbenogospodarsko in politično stanje v državi. Šolski vidik vzgoje za varčevanje kajti celoten razvoj družbe pa razvoj vzgojno-izobraznega sistema zahtevata. Vse to nam idejno in samoupravljanje pionirskih hranilnic gotiti družbenogospodarsko položaju in družbenemu sistemu. Sodobni no-izobrazevalni smoter zdavnaj prerašča zgolj pouk in znanje, moralno in najširšo družbeno, moralno in družbenogospodarsko oblikovanje mlade osebnosti.

SLAVICA PAVLIČ

katerih v besedilu ne govorim — in tako naprej.

Ta neusklajenost je hotena. Hotel sem, po eni strani, v snov matematike skoz kulture in dobe stopiti po raznih potih, po drugi pa: izzvati bralca, da ga slike, ki v besedilu niso razložene, spodbudijo, da bo najprej iskal podatke, pojasnila in razlage. Zelen sem, skratka, naj bi knjiga ne bila zaprta med svoje platnice, kjer bi odgovarjala na vsa vprašanja, ki jih je postavila, pri tem pa ne bi ne z besedo ne s sliko nakazala resnične neizčrpanosti in neizčrpljivosti svojega področja — temveč naj bi bila odprta in nedokončana v tem smislu, da prebudi in sproži bralčevo zanimanje in ga spodbudi k nadaljnemu študiju. Z drugimi besedami: ravno ena od poglavitnih spodbud za pisanje rokopisa za to knjigo je bila v tem, naj bi dose-

gel, da bralcu ne bi bila zadnje branje o zgodovini in filozofiji matematike. Prepričan sem namreč, da knjiga take vrste, ki bi hotela povedati vse, kar je treba povedati, že samo zaradi takega programa ne more zadovoljiti ne znanstveno ne estetsko.

Praznovanju ob izidu knjige pa se je pridružilo še to, da so njen izid podprle vse tri skupnosti: Raziskovalna skupnost Slovenije, Izobraževalna skupnost Slovenije (izredna subvencija) in po več letih tudi Kulturna skupnost Slovenije. Ob tem, da je Društvo matematikov, fizikov in astronomov SRS že nekaj let ostalo brez sodelovanja kake poklicne založniške hiše, je to nova velika spodbuda za nadaljnje redno izdajanje knjig v knjižnici Sigma.

CIRIL VELKOVHRH

Slovenski film 1984

Začetek novega leta je čas, ko pogledujemo opravljeno delo in se uredimo na novo leto. Vse po-
stojajoče gospodarstva, kulture in
znanosti. Če se ob tej priložnosti
pogledamo na filmsko proizvodnjo
preteklega leta, lahko najprej
povemo, da smo se izklopili iz
zvez ter se približali predvide-
vanemu programu: pet celovečern-
nih filmov v enem letu. Uspeh ni
v tem, da smo izpolnili naš
letni načrt naše republike S
proizvodnjo petih filmov smo
namreč tudi razumno razporedili
finančne stroške filmske proi-
zvodnje, ki se kopičijo tudi ta-
rat, če v ateljejih Viba filma ni
sistati brnenja filmskih kamer.
Filmi, ki smo jih v preteklem
letu posneli, kažejo tudi na dokaj
redni spored. Načelni sklep —
pet filmov na leto — omogoča
zmanjšanje filmov različnih zvrsti;
najmlajše, za zrelejša pa tudi
televizijske filmske gledalce. Pet
filmov omogoča tudi sprejem-
na razmerja med filmi, ki na-
pajo na podlagi literarnih
predlog in izvršnih scenarijev,
med zgodovinskimi in sodobnimi
temami.

Predvideno število filmov
omogoča tudi pravičnejše zapo-
stevanje režiserjev raznih profi-
tov in hkrati zagotavlja delo ve-
liki svobodnih in uradno zapo-
stevanih filmskih delavcev.

Cepprav najdemo kar precej
pripomb k posnetim filmom, pa
tako trdimo, da je letošnja bera
vsebinsko ali pa formalno —
zanimiva. Glavno oceno
do seveda povedali gledalci, ki
v svojem obisku največkrat po-
dajo ali pa odklonijo film.
Za bera se bo njihovo mnenje
precej razlikovalo od mojih
pripisov o teh petih filmih lan-
oletne proizvodnje.

Veselo gostivanje so ustvarili:
režiser France Stiglic, scenarist
Franjo Šimen in direktor foto-
grafije Vilko Filač. Film je nastal
na povesti Miška Kranjca in je
pravzaprav nekoliko prirejen del
televizijske nadaljevanke Strici
moji povedali. V njem naj bi se
zgodilo tisto najbolj bistveno iz
Kranjčeve mladosti in tisto, kar
zanimuje Kranjčevo literarno
poročilo z osebnim odnosom
ustvarjalcev serije do literarnega
predloga. Film vsebuje nekaj za štir-
na značilnih poetičnih prvin, v
scenariju pa še zdaleč ni dosegel
Kranjčeve izpovedi o njegovi
mladosti. Film je predvsem lepo
poročilo o Mišku Kranjcu in
okoliščinah Premurju.

Film **Ljubezen** so ustvarili re-
žiser Rajko Ranfl, scenarist Mar-
jan Rožanc in direktor fotogra-
fije Jure Pervanje. Rajko Ranfl
je spretno uporabil Rožančovo
literarno besedilo, da bi z njim
porezil na večni dvom o lastni
identiteti — posameznika, na-
pada in družbe. Posobnost tega
filma je spretno nizanje dobro
zamišljenih in zrežiranih prizo-
gov, ki so za gledalca zanimivi in
prepričajo. Kako doživlja
mladostnik? Zanj je vojna
predvsem težko dojemljivo
preminjanje ljudi v okolju, v ka-
ro se vsak po svoje vključuje ali
je mu prilagaja. Ni naključje, ki
je glavni junak mladostnik, ki

išče v takih izrednih razmerah,
kakršne nastanejo v vojni, svoje
bistvo in svoje mesto.

Podobna mladostniška iskanja
in tavanja, povezana z njimi, so
sicer pogosta tema naših in tujih
filmov o vojni. Vendar posega
Ranflava oziroma, natančneje,
Rožančeva razlaga te teme v
vojne razmere tako, da dogaja-
nja ni mogoče poenostavljati ali
pa ga ocenjevati s črno-belimi
merili. Če pa skušamo vrednotiti
politični in družbeni položaj z
bolj človeškimi merili, se pravi
stvarno ocenjevati spremembe in
zaplete, ki v vojni spreminjajo
medsebojne odnose v do včeraj
priateljski soseski, se zadeva za-
plete. Iskanje identitete (katere-
koli) je še težavnejše. Ob tem pa
tudi nastane most med dogaja-
njem v preteklosti in oblikova-
njem človekove zavesti v zdajš-
njem zgodovinskem položaju.
Spoznanje, ki prebujajo in zavezu-
je. Vojna v tem filmu ni prika-
zana akcijsko — boji, pa tudi ne
opevana, nasprotno: vojna iz-
kušnja je prikazana kot opomin
in svarilo.

Film **Nobeno sonce** je nastal
po scenariju Željka Kozinca, ob
pomoči direktorja fotografije
Tineta Perka, posnel pa ga je
Jane Kavčič. Aktualen film o
mladostnikih, v katerem naj-
demo vse, kar tako ali drugače
otežuje življenje naših najstni-
kov. Med težave, v katerih se
znajdejo, je pisec vpletel potroš-
niško družino, srednjo šolo, ki ni
usmerjena v iskanje učenčevih
sposobnosti, temveč izrablja
strah za jutrišnji mladostnikov
obstoje kot motiv šolanja, zbir-
kratizirano socialno službo ter
odnose med fantom in dekletom,
v katerih ni čista odgovornosti.
Temu so dodani korupcija, ma-
mila, disko, prostitucija. Čeprav
je dokaj stereotipno, pripoved
gladko teče ter pritegne pozor-
nost tudi zahtevnejšega gledalca.
Pravzaprav je to tipičen, z
izredno obrtno spretnostjo zreži-
ran film, ki prikazuje nekatere
aktualne teme iz našega okolja.
Umetniškega doživljanja sicer ne
ponuja, zahteva pa razmišljanje
o svetu, ki ga ustvarjamo našim
zanimcem ter razčlenitev tega
sveta in našega delovanja v njem.

Prvenec Boštjana Vrhovca
Leta odločitve (scenarij Branka
Gradišnik, kamera Rado Likon)
je načelno prinesel zanimivo te-
matsko osvežitev v slovenski
filmski spored. Scenarij obrav-
nava izrazito sodobno temo o re-
volucionarnosti in njenem usi-
hanju ali razumskem prilagaja-
nju okolju kot stalnem procesu,
ki se spreminja iz roda v rod. Po
mnenju puljske žirije sodijo
zgradba pripovedi in dialogi v
tem filmu v sam vrh letošnje bere
jugoslovanske scenaristike, žal
pa filmska realizacija ne dopolni
scenarija tako, kot bi ga morala.
Na žalost filmska sredstva ne
zbujajo gledalčeve pozornosti, in
zato tudi problem ni prikazan
tako, kot bi ga lahko predstavil
film.

Matjaž Klopčič se je v svojem
filmu **Dediščina** podal v največjo
filmsko pustolovščino preteklega
leta. Scenarij za film je napisal

sam, Tomislav Pinter pa je s
svojo izrazito fotografijo po-
novno Klopčičev dragoceni so-
delavec.

Tudi on postavlja vprašanje
identitete: osebne, razredne, na-
rodne. Za razglabljanje je izbral
družinsko kroniko, s katero je
skušal nakazati politične in druž-
bene silnice, ki oblikujejo usode
ljudi. V nasprotjih, ki jih prika-
zuje film, občutljivejši in odri-
vani obupajo ter se umaknejo iz
tega človeškega bojišča med
ideologijo in oblastjo. V primer-
javi čustvenega in razumskega
nežno čutečega in grobo samov-
šečnega, razvija svojevrstno raz-
mišljanje o zapletenih odnosih
med močjo in brezpravnostjo.

Družinska kronika presega
zgolj lokalno kropiko Trbovelj,
kjer se zgodba dogaja, ter pre-
rašča v širšo družbeno kroniko,
ki se kaže iz posebnega in zelo
osebnega zornega kota. Osebna
in nevsakdanja je tudi oblika
tega filma. Direktor fotografije
Tomislav Pinter se je ponovno z
izrednim poslušom umetnika

Jugoslovansko kinematografijo je na Festu 85 zastopal Kresovec film Konec vojne

4. MEDNARODNI BIENALE OTROŠKE GRAFIKE

Torun '84

Ob skromni pozornosti naše
javnosti pošiljamo učitelji li-
kovna dela svojih učencev skoraj
na vse razpise in natečaje za to-
vrstne prireditve doma in v svetu,
ki nas dosežejo. Ponavadi so ta
sodelovanja uspešna. Slovenski
otroci prejema priznanja za
svoja likovna dela iz vseh koncev
sveta. Tako pripomoremo k
ugledu naše likovne pedagogike,
našega kraja in Jugoslavije. Naj-
pogostejše pošiljamo slike, ki so
kot neposreden odsev otrokovega
čustvenega sveta v barvah
vedno zaželenih. Barvno skopa
grafika, ki zahteva več likovne
discipline, predvidevanja in
spretnosti, je manj iskana.

Toda v Torunu na Poljskem
so se odločili, da bodo zbrali na
svojih bienalnih prav otroško gra-
fiko. Z organiziranjem medna-
rodnih razstav otroške grafike
jim nastaja prva in največja
zbirka otroške grafike na svetu.
Ob sodelovanju poljskega mini-
strstva za kulturo in umetnost,
ministrstva za izobraževanje in
raznih kulturnih organizacij je
glavni organizator prireditve
Galerija in center za otroško
ustvarjalnost pri regionalnem
muzeju v Torunu. Četrty medna-
rodni bienale otroške grafike
je bil odprt v prostorih Galerije od
decembra 1984 do februarja
1985. Razstavljenih je bilo 584

vklučil v Klopčičevo vidno za-
snovo. Le-ta pa temelji na po-
sebnem dogovoru svetlobe in
mraka, usklajenih in prostranih
prizorišč, zgovornega kadriranja
in ustrezne mizanscene.

Filmska kronika družine in
družbenega dogajanja v razponu
življenja treh rodov ima svoj pri-
povedni red. Vendar dobi ta pri-
poved svoj smisel predvsem na
področju zvez, ki jih omogoča
Klopčičeva zasnova. Pri tem pa
je Klopčič dosledno zvest svo-
jemu filmskemu redu in v njego-
vem imenu tvega tudi nespora-
zum s kinematografskim občin-
stvom.

Odmevi kritike po puljskem
festivalu in po tednu domačega
filma v Celju so različni — prej
slabi kot dobri. Vendar brez po-
trdila gledalcev ne morejo biti
edina in veljavna sodba. O tem,
ali so letošnji slovenski filmi
družbeno in estetsko upravič-
ljivi, bomo sodili lahko šole ta-
krat, ko si jih bo ogledalo dovolj
občinstva v slovenskih in drugih
jugoslovanskih kinematografijah.
MIRJANA BORČIČ

Umetniki in učitelji

Likovniki Pedagoške akademije v Mariboru znani doma in po svetu

Pedagoška akademija v Mari-
boru je strokovno usposobila in
vzgojila že številne rodove likov-
nih pedagogov, ki odgovorno
opravljajo svoje delo: otroke
znajo popeljati v slikoviti svet
umetnosti in spodbujati njihovo
ustvarjalnost. Učitelj likovnega
pouka mora imeti veliko stro-
kovnega znanja; kadar je poleg
tega še sam umetnik, je to vsek-
kor idealna združitev poklicne
usposobljenosti in naravnega
daru. Likovni pedagogi ome-
njene mariborske višje šole se od-
likujejo po obojem: Bojan Goli-
ja, Albin Kramberger, Peter Kri-
vec in Lajči Pandur ml. so na-
mreč znani umetniki — prizna-
vajo jih tako kritiki kot tudi lju-
bitelji umetnosti — svoje bogato
znanje, umetniški polet in pristen
odnos do likovne tradicije pa
prenašajo tudi na nove rodove
učiteljev likovne vzgoje.

V bližnji preteklosti so se
ustvarjalci velikokrat predstavl-
jali občinstvu. Bojan Golija je
imel deset samostojnih razstav;
med njimi je zbudila posebno po-
zornost retrospektivna razstava,
ki je bila v pobratenem mestu
Szombathelyju na Madžarskem
in je sodila v mednarodno izme-
njavo likovne ustvarjalnosti. Obi-
skovalci so se ob tej priložnosti
seznani z umetnikovim Ribni-
škim ciklusom — izvršnimi grafi-
kami, ki so jih spodbudili prebi-
valci Ribnice, slikovita pokrajina
in ljudska umetnost tega območ-
ja. Bojan Golija se je udeležil tudi
osmih skupinskih razstav. Nje-
gove slike so odpotovale celo v
Veliko Britanijo in del umetniško
upodobljene slovenske doma-
nosti ponesle meščanom Green-
wicha. Ustvaril je tudi več grafič-
nih map: likovno je ohranil po-
doba Maribora v letih od 1952 do
1984, se odzval spominu na Pre-
žihovega Vrance in upodobil
panoramno, domače in portrete
ljudi, ki so bili tesno povezani s
pisateljevim književnim delom,
ter s svojim videnjem ohranil pred
pozabo posebnosti stare kmečke
arhitekture Senjanža nad Drav-
cam. V slikarski spomin se mu je
vitišnil tudi Loski potok; udeležil
se je namreč slikarske kolonije v
Ribnici na Dolenjskem. Večino
samostojnih razstav je pripravil v
delovnih kolektivih, knjižnicah in
na šolah ter tako svoje umetniško
snovanje približal širokemu
krogu ljudi. Velikokrat je raz-
stavljal na Pedagoški akademiji v
Mariboru.

Svet Univerze v Mariboru je
Bojana Golija za tridesetletno vi-
soko cenjeno umetniško dejav-
nost, posebej pa za vsestransko
dejavnost, ki sega od dela z otro-
ki, prek sodelovanja z likovnimi
amaterji, do oblikovanja prihod-
njih likovnih pedagogov (nepo-
grešljiva je njegova organizacijs-
ska dejavnost, ki se uresničuje pri
zasnovi novih razstavišč, izvedbi

slikarskih kolonij in selektorskih
nalogah doma in v tujini), podelil
zlati plaketo univerze.

Albin Kramberger se je udele-
ževal skupinskih razstav, ki jih je
pripravilo Društvo likovnih
umetnikov Maribor. Posebej
opazna je bila njegova selektor-
ska dejavnost: bil je član strokov-
nega razsodišča pri izbiri likovnih
del jugoslovanskih pionirjev v
Novem Sadu, izbiral je najlepše
risbe v zvezi z smučarskim tek-
movanjem deklet za Zlato lisico v
Mariboru, prav tako na grafič-
nem bienalu v Zalcu in na med-
šolskem tekmovanju mladih var-
čevalcev v Mariboru. Zasnoval je
grafični ciklus Mikrokosmos.

Peter Krivec se je močno uve-
ljal v mednarodnem merilu. V
Krakovu na Poljskem se je pred-
stavil s štirimi grafikami in prejel
pomembno častno priznanje.
Udeležil se je tudi razstave v Ka-
towicah, kjer je na tako imeno-
vani Integraliji dal na ogled dve
grafiki. V Frederikstadu na Nor-
veškem so nekaj njegovih grafik
celo odkupili; strokovna kritika
je njegovim grafikam iskranjem
pripisala veliko izrazno in ustvar-
jalno moč. Sodeloval je tudi na
razstavi jugoslovanske grafike v
Zagrebu. Udeležil se je več slikar-
skih kolonij, na primer v Pištia-
nju na Kozjanskem in na Ravnah
na Koroškem. Pomemben je bil
njegov delež na trienalu Ekolo-
gija v Mariboru.

Največji lanskoletni uspeh Laj-
čija Pandurja ml. je bila razstava
oseminštridesetih pastelov in olj
v Steirmärische Sparkasse v
Gradcu in Avstriji. Kritiki Helmut
Draxler je v Neue Zeit Pandur-
jevo ustvarjalnost zelo pohvalil.
Med drugim je zapisal, da se vir-
tuoznost tega slikarstva samo-
svoje upira vizijam kulturnozgo-
dovinskih vzorov; moč slik se zdi
kljub silovitosti predahnjena z
akademskostjo. Ugodna ocena je
izšla tudi v dnevniki Tagespost.
V bližnji prihodnosti bo Lajči
Pandur ml. razstavljal še v Linzu
in na Dunaju. V Titovem Vele-
nju je imel malo retrospektivo
oziroma monografijo tridesetih
olj in pastelov, ki jih je ustvaril v
zadnjih desetih letih. Rdeča nit
njegove ustvarjalnosti je humani-
stična usmerjenost: za zunanjo
razvrstitev in deformiranostjo
je slutiti vero v zmago človeka
oziroma humanizma. Lajči Pan-
dur ml. se je predstavil tudi na
matični ustanovi, v Jugobanki, v
Likovnem salonu v Rušah in v
Moravskih toplicah (slike so
prikazovale umetnikovo občute-
nje panonskega sveta). V prete-
klem letu je dobil strokovni naziv
docent.

Umetniki so ustvarjalno sode-
lovali tudi pri oblikovanju novih
vzgojno-izobraževalnih pro-
gramov za širilemi študij likov-
nih pedagogov.

MARIJA ŠVAJNCER

Pomemben književni dogodek za zamejske Slovence

V Društvu slovenskih izobra-
encev v Trstu je bila letošnjega
1. januarja majhna slovenost:
prof. Pavle Merku je predstavil
zanimivi knjigi, ki ju je napisala
profesorica Fedora Ferluga. V
prvi z naslovom Ivan Trinko —
pesnik in pisatelj v Beneški Slo-
veniji opisuje avtorica predvsem
trinkovo pesniško vlogo in raz-
lenguje njegov pesniški jezik, ki
je za raziskovalca izredno zani-
miv.

Druga knjiga Cerkve na Slo-
venskem je izrazito filološke na-
rave, torej namenjena bralcu, ki
ima že strokovno podlago na tem
področju. Prof. Pavle Merku je
poudaril, da ima publikacija na-

pacen naslov, saj avtorica ne
pove tega, kar v naslovu obljub-
lja: v knjigi namreč razlaga
imena cerkvene hierarhije v slo-
venščini, italijanščini, v klasičnih
jezikih in ponekod navaja tudi
slovenske narečne in madžarske
izraze.

Knjigi sta za Slovence po-
membni posebno zato, ker sta pi-
sani v italijanščini in sta izšli ena
pri padovanski, druga pa pri trža-
ški založbi; tako seznanjata Itali-
jane z našo zgodovino in utirata
pot k boljšemu razumevanju in
spoznanju o pomenu našega bi-
vanja na tem jezikovno in kul-
turno mešanem ozemlju.

MARKO PAULIN

Namesto razredne ure — obisk v Narodni gal- eriji

Če prebiramo življenjepis Ri-
harda Jakopiča, najdemo med
drugimi tudi te besede, ki jih je
umetnik poslal vsem vodstvom
srednjih šol: »Nadvse prikladno
vzgojno sredstvo pa bodo za mla-
dino skupni obiski razstav pod
voščinstvom učiteljev. Skupni obiski
se nikar ne omejujejo na po-
vršno ogledovanje, ki je brez
haska. Gledalce je treba opozar-
jati na to in ono, da se v njih zbudi
pravilno čustvovanje. V ta namen
daje vodstvo razstav za vsak
obisk na razpolago svoje vodni-
ke.»

Tudi na naši šoli smo se odloči-
li, da si bomo ob razredni uri

ogledali razstavo Antona Karin-
gerja v Narodni galeriji.

Veliko mojih sedmošolcev se ni
bilo v Narodni galeriji, zato smo
se najprej pogovorili o tem, kaj je
galerija in kako se v njej vedemo.
Pri tem smo si pomagali s slika-
nico Svetlane Makarovič Gal v
galeriji.

V Narodni galeriji nas je do-
menjenega dne popeljal po raz-
stavi kustos. Predstavil nam je
Antona Karingerja in njegovo
delo.

Učenci so se ustavljali, obču-
dovali, spraševali in si zapisovali.
Pozneje so izrazili svoje vtise ta-
kole:

»Rad sem si ogledal razstavo.
Tudi doma bi imel take slike in jih
vsak dan občudoval.« (Mario)

»Najbolj sta mi ostala v spo-
minu slika Vrat in portret Karin-
gerjeve sestre. Kako natančno je
slikar narisal prav vse!« (Simona)

»Sončni zahod me vedno spo-
minja na nekaj lepega. Zato sem
najbolj občudovala sliko Sončni
zahod.« (Katarina)

»Občudoval sem sliko Bohinj-
skega jezera v vseh dnevnih
časih.« (Primož)

»Meni je bila všeč slika, ki pri-
kazuje pokop črnogorskega vla-
dike. Slikar je upodobil vsako

malenkost. Zalost je izrazil z
umirje,ami barvami.« (Peter)

»Ustavil sem se zlasti pred sliko
Triglava in Kamniške Bistrice.
Rad bi ju imel tudi doma.«
(Goran)

»Vse slike so mi bile všeč, naj-
bolj pa slika Boke Kotorske, por-
tret slikarja ter portret njegove
mame in očeta.« (Zorica)

Učenci so namesto vstopnic
dobili razglednice z reprodukcijo
Karingerjeve slike. Te so nalepili
v razredne zvezke. Kadarkoli
bodo listali po njih, se jim bo
morda ustavil pogled na njej in
zaživel bodo vtisi in spomini.

MARJETA PETERLIN

Redne razpise

prostit del in nalog vzgojiteljev, učiteljev in drugih strokovnih delavcev v vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih organizacijah bomo letos objavili

29. aprila in 20. maja

Razpise za prvo objavo bomo sprejemali do 16. aprila, za drugo pa do 7. maja.

Naknadni razpisi bodo objavljeni v juniju.

Posamezne razpise objavljamo tudi sproti.

Vodstva vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih organizacij prosimo, da uskladijo priprave na razpis z navedenimi roki.

VDO FAKULTETA ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNOLOGIJO VTOZD MATEMATIKA IN MEHANIKA

OBJAVLJA PROSTA DELA IN NALOGE

— BIBLIOTEKARJA

Pogoji:

— visoka izobrazba tehniške smeri in znanje angleškega jezika

— trimesečno poskusno delo

— PISARNIŠKEGA REFERENTA

Pogoji:

— srednja izobrazba ustrezne smeri z znanjem strojepisja

— poskusno delo tri mesece

Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev sprejema kadrovska služba Fakultete za naravoslovje in tehnologijo, Aškerčeva 9a, 8 dni po objavi razpisa. Kandidate bomo o izbiri obvestili v 30 dneh po končanem zbiranju ponudb.

Komisija za medsebojna delovna razmerja

VZGOJNO-VARSTVENE ORGANIZACIJE LJUBAN VODEB, MARIBOR, Kosarjeva 41

razpisuje prosta dela in naloge

— 8 VARUHINJ s polnim delovnim časom za nedoločen čas

Pogoji:

— šola za varuhinje

— starost 18 let

— poskusno delo 2 meseca.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v 8 dneh po objavi razpisa. O izbiri bodo obveščeni v 15 dneh po poteku roka za prijavo.

Seznam šol in učiteljev na Slovenskem

Leta 1934 je prosvetni oddelček banke uprave v Ljubljani pripravil gradivo za publikacijo Stalež šolstva in učiteljstva ter prosvetnih in kulturnih ustanov v Dravski banovini. Založila jo je Banovinska zaloga šolskih knjig in učil.

Zanimiva publikacija s pregledom vseh vrst šol pri nas je nepopolna zato, ker vsebuje le podatke za Dravsko banovino, Goriška, Istra in del Kranjske so namreč po rapalski pogodbi 12. 11. 1920 pripadli Italiji.

Knjiga je po vsebini razdeljena na tri dele. Prvi del ima naslov: Prosvetna uprava. V njem so naštetih uslužbenci ministrstva prosvete, banke uprave, prosvetnega oddelka in banovinskega šolskega odbora.

Drugi del vsebuje podatke o osebah univerze v Ljubljani. Naštet so tudi pogoji za sprejem na posamezne fakultete.

Tretji del so srednje šole. Najprej so navedeni pogoji za vpis na te šole, nato po abecedi najprej državne šole, in nato zasebne. Enako sta urejena tudi četrti del o učiteljskih in peti o meščanskih šolah.

Pri vsaki šoli je navedena kratka zgodovina. Pri osebah so podatki razvrščeni takole: rojstno leto, matura, diploma, strokovni izpit, leto nastopa službe, število službenih let na dan 1. 1. 1934., položajna skupina, datum napredovanja v to skupino, učni predmeti, za katere je usposobljen. Najobsežnejša je VI. skupina, in sicer osnovne šole. Sem so po zakonu o narodnih šolah z dne 5. 12. 1929 spadale poleg ljudskih šol še: šole za defektne in slabo nadarjene otroke, zabavišča (zave-

tišča in dečji domovi), gospodinske šole in tečaji, kmetijske šole in tečaji, gospodarski tečaji, gospodinsko in kmetijsko-nadaljevalne šole. V tem oddelku so tudi podrobni podatki o krajih. Za Ljubljano je naštet, koliko je imela šol in kakšne vrste, število muzejev, gledališč, galerij, knjižnic in število raznih strokovnih društev. Za manjše kraje je omenjeno kaj so (vas, trg, mesto), nadmorska višina, število prebivalcev šolskega okoliša, letnica ustanovitve šole, število učilnic in učiteljskih stanovanj, podatki o šolskem vrtu, število oddelkov in vzporednic, pošta in telefon, če ni v kraju, oddaljenost v kilometrih in kolikokrat na teden se pošta dostavlja, železniška postaja in oddaljenost v kilometrih, občina, cerkvena občina, sodišče, žandarmerijska postaja. Poleg tega so navedeni tudi podatki za razna društva in zadrage, ki so delovale v posameznih krajih. Naštet so tudi predsedniki občin. V VII. poglavju so podatki za osebe strokovnih šol. V VIII. poglavju so naštet upokojenci: univerzitetni profesorji, profesorji srednjih, strokovnih in drugih šol ter upokojeno učiteljstvo narodnih in meščanskih šol po abecedi z naslovom bivališča.

Sledi seznam ministrov prosvete od leta 1918. Za tem so objavljene nove nastavitve učnega osebja, dodelitve in razne spremembe, ki so nastale po dotisu tega Staleža.

Na koncu je krajevni imenik z označeno pošto, osebni imenik, abecedno kazalo »srezov« in vsebina knjige. Stalež obsega 308 strani.

TATJANA HOJAN

Ustanovitelj: Republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstdnevno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: predsednik Aleš Golja, Bo-

Ob 25 – letnici knjižnice Sigma

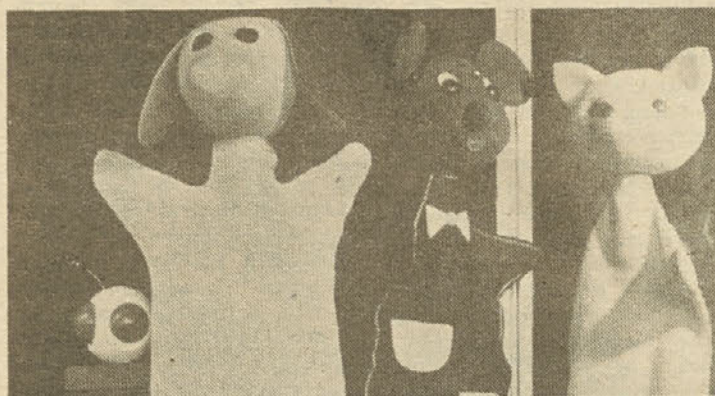
Društvo matematikov, fizikov in astronomov SRS se je že ob ustanovitvi leta 1949 odločilo, da bo izdajalo strokovno in poljudno literaturo iz matematike, fizike in astronomije. Začelo je z društvenim glasilom, revijo »Obzornik za matematiko in fiziko«, ki je začela izhajati leta 1951. Že leta 1959 je izšla prva knjiga v zbirki Knjižnica Sigma z naslovom Rešeni in nerešeni problemi matematike. Napisal jo je Ivan Vidav, ki je kasneje v zbirko prispeval še dve deli: Algebra in Števila in matematične teorije. V kasnejših letih so izšla še dela tudi drugih učiteljev matematike na ljubljanski univerzi. Največ knjig je napisal Alojzij Vadal: Elementarni uvod v verjetnostni račun, Funkcije I in Funkcije II (slednje skupaj z Francem Lebedincem), Rešeni problemi linearnega programiranja, Diskretno dinamično programiranje in Osnove diferencnega računa. Med knjigami so bili objavljeni tudi nekateri univerzitetni učbeniki, kot so dela Nika Prijatelja: Uvod v matematično logiko, Matematične strukture I, II in III ter »Osnove matematične logike, 1. del, Simbolizacija. Zanimiva, predvsem nezahtevna dela za boljše učence v srednjih šolah so prispevali Zvonimir Bohte Numerično reševanje enačb, France Križančič Vektorji, matrike, tenzorji, 1. in 2. del ter Elektronski aritmetični računalniki, Oton Sajovic Normalna aksonometrija, Rajko Jamnik Elementi teorije informacij ter Teorijo iger, Jože Grasselli Osnove teorije števil in Diofantske enačbe, Ivan Pucelj Neevklidova geometrija in Janez Rakovec Osnovni pojmi topologije. Ob deseti obletnici izhajanja knjig v zbirki Sigma pa je izšla prva knjiga iz fizike, Janez Strnad, ki je kasneje prevzel skrb za nove knjige s tega področja, je napisal delo Kvantna fizika. Tej so sledile še knjige istega avtorja Relativnost in Posebna teorija relativnosti. Zbirka je tako postala zanimiva še za širši krog bralcev v srednji šoli. Ob vedno širšem razmiku organizacije tekmovanj iz matematike in fizike so v Sigmii izšle tudi nekatere zbirke nalog z republi-

ških tekmovanj. Marjan Hribar je pripravil Rešene naloge iz fizike z republiških tekmovanj, 1. del, Bojan Golli in Janez Žitnik pa njen 2. del. Vladimir Batagelj in Tomaž Pisanski sta pripravila podobno zbirko s področja matematike. Knjige so izhajale sprva pri Mladinski knjigi, kasneje pa pri Državni založbi Slovenije. V zadnjih letih pa društvo samo skrbi za izdajanje zbirke Sigma, ker je kot kaže, izdajanje matematičnih in fizikalnih knjig s težkim in dragim matematičnim stavkom in nizko naklado za založbe predrago. V tem času je društvo izdalo nekaj zanimivih prevodov. Med temi naj omenimo: Kratko zgodovino matematike D. J. Struika, Sodobne probleme fizike in astrofizike V. L. Ginzburga, Prve tri minute v razvoju vesolja Nobelovega nagajenja S. Weinberga, Kratko zgodovino fizike M. Lauea, 1. del Kratke zgodovine astronomije M. Milankovića iz Beograda ter Matematiko skozi kulturo in epohe zagrebškega profesorja V. Devideja.

Društvo matematikov, fizikov in astronomov SRS je v začetku skrbelo le za pripravo rokopisov, kasneje se je moralo spoprijeti tudi za pridobivanje potrebne družbene subvencije. V zadnjih letih društvo opravi ob pomoči Raziskovalne skupnosti Slovenije in Izobraževalne skupnosti Slovenije vse delo. Njegovi člani razširjajo knjige med srednješolce in osnovnošolce. S tem je veliko prispevalo pri širjenju bralnih navad med ljubitelji matematike, fizike in astronomije.

Uredniški odbor Knjižnice Sigma je v petindvajsetih letih pripravil 37 različnih knjig. Da so knjige med bralci naletale na ugoden odmev, kaže to, da je bila doslej povprečno vsaka knjiga vsaj enkrat ponatisnjena. Četrstoletno uspešno delovanje pa je pred tedni dobilo še eno družbeno priznanje: Zveza kulturnih organizacij Slovenije je podelila uredniškemu odboru Knjižnice Sigma Trubarjevo diplomu za leto 1984. Diplom je na slovesnosti prevzel odgovorni urednik Knjižnice Sigma prof. dr. Ivan Vidav.

CIRIL VEJKOVRH

Kulturni praznik v znamenju lutkovnih predstav

Komisija za kulturne prireditve na Celodnevni osnovni šoli Oskarja Kovačiča na Škofijah je počastila letošnji kulturni praznik z uvajanjem lutkovnih dejavnosti. Potekale so ves teden. Najprej so bile razstavljene najrazličnejše lutke in plakati ter slovstvo s tega področja; za to je poskrbel mentor Brane Solce, učitelj likovnega pouka. Sledile so razlage o lutkah, in sicer po oddelkih. Učenci so zvedeli marsikaj iz zgodovine lutkarstva, o ravnanju z lutkami, o tako imenovani animaciji. Navdušene nad življenjem v lutkarstvo so

se posamezne skupinice odločile za lutkovne prikaze. Znanje in nova spoznanja o lutkah smo širili pri pouku slovenskega jezika, nato pa so posamezne oddelčne skupnosti na kulturni praznik uprizorile dobro pripravljene lutkovne predstave. Navdušenje je bilo izredno, zato smo eno takih predstav prikazali tudi na zboru staršev. Tako so tudi ti spoznali delček našega ustvarjalnega življenja, ki je zaradi razvejanosti interesnih dejavnosti na naši šoli zelo bogato.

RUŽA PEČARIČ

Troha, Jože Valentinič, Marija Velikonja, Majda Vujović

Uredništvo: Jože Valentinič, glavni urednik, Marija Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.

Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104

Efka Ulaga

V Sv. Vidu pri Planini, zdaj Šentvidu, je leta 1918 privekalo na drobceno biče. Na celjskem pokopališču je grobarjeva roka položila zemljo čar pepela. Leta 1985. Med enim mejnikom in drugim se je teklo življenje učiteljice Efke Ulaga.

Zrasla je iz bohorske lepote in bajtarske revščine. Bila je sedmičarski otrok, ki je v svojih rosnih letih pasel in sanjal. Dekletce se šoli napilo prve učenosti. Odraščajoče dekle je odšlo v ljubljanske Odraslo dekle je postalo partizanska učiteljica in po vojni vzgojiteljica mladinskih domovih. Dobrna — Vransko — Smlednik — Preddvorje bile postaje njene učiteljske in vzgojiteljske poti.

Skoraj polovico življenja je preživela v Preddvorju. Dolga leta je preževala v petem razredu neugnane »domske« učence.

Kaj jo je ves čas priklepalo na brezdomce, na iztirjene, izkoreninjen in zavržene otroke? Ali praveščina, iz katere se je izkopala z lastnimi močmi, ali dobro človeško srce, ki se hrani iz tega, da se razdalja?

Tovarišica Efka je bila predvsem dober človek. Pomagala je ne samo tam, kjer je bila pomoč že nujno potrebna, ampak tudi tam, kjer se nakazovala šele kot slutnja. Z nezmotljivim pedagoškim radarjem odkrila bolečino in stisko sočloveka. Ne spominjam se, da bi se komu vsiljevala. Ne spominjam se, da bi kdaj godrnjala. Bila je kot natančna, neizprosna pa edino do sebe. Pomagala je vaščanom, ki sprejeli za svojo, in kolegom, ki so se v učiteljski praksi nevešči opirali. Najbolj tiho in neopazno pa je pomagala učencem. Teh se preštevati ne da prešteti.

Imela je rada vse, kar je lepo. Imela je svoje spomine. Segala so v romansko otroštvo in v ognjevito partizanstvo. Oboje ji je pomenilo ljubljeni napoj in ji dajalo trdnost.

Tovarišica Efka se mi je večkrat zazdel kot školjka. V biserni dosti in bolečini je varovala svoj osebni svet.

Izpodjeda jo je bolezen in jo v kratkem času zaznamovala za smrt. Ta neizprosni čelni boj je bil zadnji v njenem življenju.

BERTA GOLOB

Za pomoč lačnim v Afriki

Akcija zbiranje pomoči za Afriko, ki jo je Rdeči križ Slovenije začel konec lanskega leta, še zmeraj traja. Doslej se je na žiro račun Rdečega križa Slovenije nabralo že 3.836.886 din, začeli pa so zbirati denar z namenskimi potrdili z natisnjeno zahvalo, ki jih imajo v vseh občinskih organizacijah Rdečega križa Slovenije. Predvidevajo, da bodo tako zbrali še približno pet milijonov dinarjev.

Rdeči križ Slovenije bo skupaj z drugimi organizacijami Rdečega križa v republikah in pokrajinah z zbranim denarjem poslal pomoč najbolj prizadetim prebi-

valcem afriških dežel.

Razmere v Afriki so grozljive. Dvajsetletna suša je izsušila 34.51 vodnih virov, zaradi česar lakote je na robu smrti 197 milijonov ljudi! Ker iz Afrike zmeraj poročajo o grozljivem umiranju tisočev ljudi, po Rdeči križ Slovenije vse, ki niso prispevali za pomoč lačnim Afriki, naj to storijo čimprej. Denar lahko nakažejo na račun RKS 50101-678-51579 ZA POMOČ AFRIKI.

Vsak, še tako skromen prispevek bo izrazil našo solidarnost hkrati veliko pomagal prizadetim.

TITOVO VELENJE

Ustanovljen klub Unesco

»Ker se vojne začno v zavesti ljudi, moramo tudi v zavesti ljudi graditi branike miru.«
(Iz statuta Unesca)

Ob dnevu OZN smo prosvetni delavci Osnovne šole Antona Aškerc v Titovem Velenju ustanovili klub Unesco, v katerem je 40 članov. Tako smo se člani kluba pridružili svetovnemu gibanju klubov Unesco, katerih cilj je javno podpirati dejavnosti te organizacije in organizacije Združenih narodov. Z nalogami in dejavnostjo Unesca bomo seznanjali mladino in ji

omogočili širše spoznavanje zgodovine, kulture in znanstvenih dosežkov drugih držav. Z zemljo se bomo za ustanavljanje šol, pridruženih Unesco, ki varujejo otroke v duhu mednarodnega razumevanja, in sodelovali v akcijah za ohranjanje naših kulturne dediščine in naravnih zvezot.

Povezovali se bomo s klubom Unesco v Jugoslaviji in v svetovnem gibanju klubov Unesco, katerih cilj je javno podpirati dejavnosti te organizacije in organizacije Združenih narodov. Z nalogami in dejavnostjo Unesca bomo seznanjali mladino in ji

STANISLAVA BOROVŠIČ

Vabilo

Z dajanjem svoje krvi lahko naredite največ, kar lahko storijo ljudje za sočloveka. Zato vas pričakujemo na krvodajalski akciji.

Prijave sprejema občinski odbor Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivist RK, odgovoren za krvodajalstvo.

MAREC 1985

LJUBLJANA BEŽIGRAD	11., 18., 26.
LJUBLJANA CENTER	6., 14., 22.
LJUBLJANA MOSTE-POLJE	5., 25., 29.
LJUBLJANA ŠIŠKA	13., 15., 28.
LJUBLJANA VIČ-RUDNIK	7., 21., 27.

POLZELA	8.
KAMNIK	12.
LITUA	19., 20.

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

Rokopisov in fotografij ne vračamo. Letna naročnina znaša 850 din z posamezniki, 850 din pa za organizacije združenega dela in delovne skupnosti. Cena izvoda 30 din, pri povečanem obsegu pa 40 din. Studentje imajo pri skupinskih naročilih poseben popust. Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČTP Ljudska pravica. ISSN 0033-1643

Po mnenju Republiškega komisija za vzgojo in izobraževanje časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega prometnega davka od prometa proizvajalca (glej 7. točko 1. odstavka člena zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v proizvodnji).